

Copy 2.
41221

DUKE
UNIVERSITY
LIBRARY

Treasure Room

MEXBOROUGH.

First and best
edition.

400K
Cyril

24

Boissard

LB 531.907

70
00
8

Digitized by the Internet Archive
in 2013

S. P.

*Ordo licet reliquos sit præstatiſſim' inter
Cōjugum, heu minimū ſæpe doloris habet*

THEATRVM

VITÆ HUMANÆ.

A I. I. BOISSARDO

VESUNTINO CŌ-
ſcriptum,

Et à THEODORO BRYIO

artificioſiſſimis hitoriis
illuſtratum.

Excuffum typis Abrahami
Fabri, Mediomatricorum
Typographi.

*Conſcia cōmiſſi ſeu te mens criminis urget
Siue ſub ignaro corde quis error erit;
Huc ades, et noſtro præſens aſſiſte Theatro
Exameneque tuæ conditionis habe.*

Iob. 14.

*Vita breuiſ hominū vix obnoxia cul-
tūe viret, languat veſpe, nocte cadit*

Pſal. 39.

*Computat et parciū, nec qſ ſit nouem
hæres
Et qſ ali homine hoc vamiſſe queat*

*Mortales mors certa manet, quātumquē
pecū
Poſideāt miſeri, qui ſeraz, alter erit.*

Pſal. 49 et 90

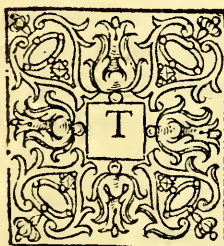

DG
EMBLEM
RBR
B684T

AD CLARISSIMAM PRÆSTAN-
TISSIMAMQUE MATRONAM

*Catharinam Heviam, illustris & generosi viri Claudii
Antonii à Vienna, Baronis Clerevantii, Cope-
tii, &c. conjugem.*

ANTA est hodie hujus sæculi calami-
tas (Matrona lectissima) tā deploran-
dus rerum omnium ubique status, ut
siquis consideret exactè regnorū Eu-
ropæ, maximè Galliæ miseram con-
ditionē, judicabit gravissimis de cau-
sis motam iram Dei erga nos. Causas

que has si diligenter perquiramus, inveniemus malorū
omnium (quib⁹ jam lustris undecim obruimur) scaturi-
ginem demanare ex nostris peccatis, quibus in nostrū
excidium sacrosanctæ Majestatis Divinæ furorem irri-
tavimus. Qui in dies magis ac magis exardescit, cres-
centibus quotidie transgressionibus nostris, impietate,
injustitia, luxu, libidine, avaricia, rapinis, infidelitate,
ac cæteris ejusmodi monstris, quæ divortium faciunt
inter Deum & nos, illiusque tutela nos eximunt: à qua
subtracti, tradimur omnibus miseriis, & afflictionibus,
quibus Satan generis humani atrocissimus hostis so-
let eos, quos sua tyrannide irretivit, vexare, & horren-
do naufragio submergere. Vtinam (inquit Dominus,

Dent. 6. & 7. **de** Israëlitis loquens) submittant se lubenter, & audiât
ca quæ Dominus Deus mandat illis per os Moſis. Vtinâ
cor habeant proclivè ad obediendû, & ſervandû man-
data mea: ut benè ſit illis, & filiis eorum in æternum. Et
paulo poſt ſubjicit. Facies quod bonum videbitur ante
oculos Domini, ut benè ſit tibi. Obſerva igitur manda-
ta, & præcepta quæ mandavi tibi, ut ea facias: Et Dñs
Deus tuus ſervabit tibi fœdus, & benedictionem, quam
juravit patribus tuis: amabit te, & benedicet tibi, &
multiplicabit te. Auferet à te omnem langorem: aver-
tet à te inimicos tuos: benedicet fuctui ventris tui, &
terræ tuæ, frumento, muſto, oleoque tuo, armentis va-
carum tuarum, & gregibus ovium tuarum.

Omnis fere ſcriptura ſacra plena eſt ejuſmodi bene-
dictionum, quas Deus largitur iis, qui cœleſte numé ex
tota anima, & toto corde ſuo amant, timent, & venerân-
tur. Ex quibus facilè eſt judicare, maledictionem Divi-
nam pronam impendêre ſuper eos, qui obſtinatè reji-
ciunt, & contemnunt obſervationem mandatorû Dei.
Propterea legimus Prophetas & Apoſtolos huic exhor-
tationi aſſiduò inſiſtere, ut peccata noſtra agnoſcamus,
ut eorum nos pœniteat, & vitam corrigamus. Neminè
noſtrûm eſſe puto, qui eò impudentiæ devenerit [niſi
planè perditus ſit] ut ſeſe audeat ſubtrahere è numero
eorum, qui tranſgreſſi ſunt leges, & mandata Domini.
Neque eſt quiſquam, qui non fateatur ſe nimis remiſſè
& torpenter auſcultafſe admonitiones fidelium paſto-
rum Eccleſiæ, qui aſſiduis concionibus, documentis, &
exhortationibus ſtuduerunt nos in meliorem viam re-
ducere: & digito demonſtrare, quàm cû gravibus mör-
bis, & periculofis peſtibus animæ noſtræ conflictentur.
Nos verò medicos aſpernati, ſalubria negleximus ré-
media, aut ſecuri in utramque ſtertentes aurem, eorû
admonitiones excuſſimus ingrati, neque eos, qui affe-
ctu fraterno nos ad officium reducere tentabât, audire
volui-

voluimus : sed ruentes in præceps per omnem debauchandi licetiam, id existimavimus licere quod liberet. Ideo Deus, qui è cœlis inferiora hæc contemplatur & novit, iustissimis de causis offensus, propter supinam nostram negligetiam, vel obstinatum & pervicacem malitiam, prosequitur nos, & punit omnibus plagis, quib⁹ in furore iræ suæ solet obruere inimicos nominis sui. At cum malorum causæ quotidie magis augeantur, nō est mirū si calamitates publicæ multiplicentur ubique, miserandaque Gallia ad extremam perditionis periodum redacta sit. Vidimus enim æterno nostro dolore superioribus annis, tot præclararum urbiū everfiones, incendia, neces hominum omnis ordinis, conditionis, & sexus [qui partim ferro, partim fame, & morbis extincti sunt] opes tā publicas quàm privatas ubique exhaustas, æraria principum, fortunasque privatorū præde militum peregrinorum expostas: tot matronas nobiles, tot ingenuas virgines libidini sceleratissimorum hominum prostitutas: Tépla subversa, & solo æquata, loca sancta polluta: & eos qui serviebant Ecclesiæ, per omne dedecus & opprobria ad carnificinam crudelissimorum Busridum, Phalaridum, & Procrustiū raptos, & immaniter laniatos. Omnia in summa iura divina humanaque violata, sublatam ex hominum societate & consortio omnem charitatem & humanitatē: Luxu alios & libidine, crapulaque, & ingluviē diffluere, alios tenaci sordidaque avaritia ringi: implacabile vindictæ cupiditate alios æstare: dolis malis omnia fœdera, & pactiones dissolvi: nullo amicitie vinculo conjungi cōsanguineos, propinquos, & amicos: omnem religionē vel atheismo subverti, vel fuco hypocrisis, falacique pietatis simulatione, vel absurda superstitione pollui. Quid usquam gētium videre est, quod à fœdissimis notis non sit inquinatum, aut abominanda depravatione corruptum? Interim Christiani volumus vocari, Evan-

gelicæ doctrinæ, Apostolorum, & Sanctorum patrum
 sectatores, quos puderet, si viverent, & longè à se tā in-
 dignos discipulos rejicerent. Mirabimur igitur, si Deus
 misericordiæ & clemētiæ suæ oculos à nobis auertat? si
 ruperit sepē suæ vineæ, & eam depascendā apris, ac fe-
 ris reliquerit? Nosque, nostras uxores & liberos fecerit
 prædā hostibus? Hec videmus, & audimus: hæc sentim⁹,
 & his opprimimur: Stupidique, & funesta tacti lepra
 perferimus: Neque quisquā nostrū ad cœlum attol-
 lit oculos, ut inde imploret auxilium, & ad asylum mi-
 sericordiæ Dei confugiat: Qui non vult mortē pecca-
 toris, sed magis ut cōvertatur & vivat: Qua in re deplora-
 ratā humanæ naturæ magno animi dolore debemus ag-
 noscere, & nosmet odisse, qui ultro sciētes ac volētes
 in perditionem nos præcipitemus: Et quātum in nobis
 est ruinam aternā in devota morti capita attrahimus.
 Cumq; his calamitatibus sine discrimine bonos malos-
 que implicari, & involvi videam⁹, uberiorē materiā lu-
 ctūs & lacrymarum debemus inde concipere: Cū vi-
 deamus nos destitui ope, & præsentia bonorum: ppter
 quos Deus misericordiā suā effundit in multa malorum
 millia, quibus parcit clementer, & eorum conversionē
 lōganimis expectat. Cū autē bonos ad se recipit, ma-
 nifestè nos docet, afflictionum finē nondum advētas-
 se. At nos tantorum malorum pōdere pressi gemimus, u-
 nicam in sola morte statuētes liberationē. Mors enim
 nos subtrahet ab ingruentibus mundanarū tēpestatum
 fluctibus, & procellis, pertrahetque naufragos ad portū
 tranquillitatis: quo adduci nō possumus, nisi ergastulo,
 & cōpedibus hujus carnis expliciti, in cœlestem sedem
 evocemur: Sed cū Deus nos adhuc superesse velit, ve-
 tetque in iussos ē statione adsignata discedere, assiduis
 planctibus, & non fucata pœnitentia ad ejus auxilium

Matth convertamur oportet: discamusque conditionē electo-
 10.16. rum esse, Christum sequi, ut renunciemus nobis ipsis,

& tollamus crucem nostram: Hac via nos præcessit dux
noster Christus: Nō erit servus major dñō suo, nec disci-
pulus magistro. Necesse enī est per multas afflictio- Rom. 5.
nes intrare in regnum cœlorum. Propterea fideles læ-
tantur in afflictionibus, scientes quodd tribulatio parit
patientiā, Patientia experiētiā, Experiētia spēs, Spes
autem non confundit, Et ut subjicit Apostolus. Cū om- Rom. 8.
nia exactē trutinaverimus, æstimabim⁹ tēporis præ-
sentis afflictiones conferri non posse cum gloria futu-
ra, quę revelabitur in nobis. Deus pater cœlestis qui ni-
hil gerit nisi justo judicio, nos castigat propter delicta
nostra, ut liberos suos pater, non ut illos enecet, sed ut
illorum pervicaciam emēdet, & illos meliores reddat.
Postquam autem redierimus ad meliorem mentem, &
pœnitentia antea actę vitę ducti, lacrymis nō fictis illius
imploraverimus opē: ille ut bonus pastor ovem erro-
neam propriis tollet humeris & in ovilę reducet: gau-
debitque magis super ove perditā & receptā, quā su-
per reliquo grege salvo: Tunc vibices verberū, quę sus-
tulimus, leniet, lacrymas ab oculis nostris absterget, &
flagella irę suę comburet. Interim hoc intra nos statu-
tum esse debet, nihil nobis eventurum, nisi quod cœle-
stis Patris providentia decreverit: Capilli capitis nostri
numerati sunt: Nihil in humanis rebus fit casu vel for-
tuito: Deus, ut bonus est, omnia reducet ad sui nominis
gloriam, & ad nostram salutem.

Hęc cū attentius apud me meditarer, ut in me-
dio miseriarum communium aliquam consolationem
excerperem, collegi brevem hunc tractatum: cui no-
men dedi, THEATRUM VITÆ HUMANÆ.
In eo enim propono, tanquam in frequenti hominum
confessu, humanę vitę miserabilem cursum: In qua
homo, tanquam in stadio laborioso, perpetuis gra-
uissimisque ærumnis exercetur: agitur crudelitate
atrocissimi hostis Satanę, peccati, carnis, & mundi.

Hi enim cōiuratione concordī conspirarunt in Deum
& in salutem electōrum. Doceo itaque omnes calamitates, quibus involuti sumus, demanare ex maledictione, quā primus homo superba rebellione in suū attraxit caput, eique se involvit cum tota posteritate. Et ab hac maledictione nemo se potest subtrahere, nisi misericordia divina, & gratuita gratia ex ea eximatur: ut sunt electi, quos Deus adoptavit fide in Iesum Christū redēptorem nostrum. Hi soli exempti è massa perditionis aeternae, sequuntur Christum servatorem & ducē, onusti cruce: quae est tessera militiae, cui nomē dedim⁹: & ea discernimur ab infidelibus. In vita igitur hac versamur tanquā in difficili, & laboriosa peregrinatione: semper pergentes & progredientes ulterius, neglectis mundi, carnisque illecebris, neque succumbentes violentiae Principis huius mundi, sed perseverantes usque ad finem, donec perveniamus ad trāquillum receptaculum, & domum cōlestē, aqua labor, ærumne, tristitia, & sollicitudo exulant: felicitas, gaudium, & quies aeterna permanent in sæcula. Reliqui qui iusto Dei iudicio relinquuntur in maledictione illa naturali, in qua concepti & nati sunt, nē legitimam ignorantiae prætexere possint excusationem, & culpam diluere, ad legis cognitionem pertrahuntur. Lex enim Domini proposita est omnibus hominibus, ut ex ea discāt, quam perfectionē ab iis requirat Legislator: in ea tanquam in claro speculo agnoscunt, quā turpibus notis, quā ignominiosa labe deformati sunt omnes per se: & hac cognitione ad pœnitentiam adduci necesse est eos, quib⁹ sua salus curae est: cū perfectissimæ Legi perfectē nō possint satisfacere: audiantque Dominum dicentem: Quicumque defecerit in uno horum mandatorum, erit omnium reus: Hac sententia attoniti, quærant oportet remedium illud salutare, quod propositum est omnib⁹ peccatoribus in Christo benedicto. Quamvis autē hæc
medi-

meditatio tam ad pios quam impios pertineat: magnū tamen discrimen est inter utrosque. Nam boni cognitione suę imperfectionis (quam ex Legis severitate ad discūt) ab ipsa lege, tāquam à pædago, manu ad Christum adducūtur: in quo inveniunt integram satisfactiōnem, & obligationis solutionem: participesque facti iustitię Christi [quem amplectuntur, & illi adhærent vera & viva fide] cum omni fiducia clamant Abba Pater. Fideiussorem enim habent agnum Dei, qui tollit *Ioan. 1.* peccata mundi: qui suos electos tam benignē, tam clementer ad se vocat: Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos. *Mat. 11.*

At reprobi, qui obstinatē volūtati Dei rebelles se præbent, ab hac clementia excluduntur. Cū enim pertinaciter recalcitrent, cōtra stimulum Legis, à quo urgētur, & propter obstinationē cordis se illi submittere recusant, Deū oderunt, & illum cuperent detrudere de tribunali suę iustitię, ut per omnem scelerum licentiā ferri liceret impune. Necesse tamen est eos adduci ad has angustias, ut inviti licet, confiteantur Deum futurū iudicem omnium: & unumquemque recepturū secundum sua opera. His lex tantūm data est, ut illos pertrahat in præcipitium desperationis, cū nolint cōverti, & tutelā Iesu Christi se submittere: quem tam clemēter Deus pater indifferenter offert omnibus peccatoribus. Quòd si non profit omnibus æqualiter, ut unicuique propositus est: culpa condemnationis redūdat in rebelles, & reprobos, qui superbē rejiciunt remediū necessarium, & unicuique sine discrimine oblatum.

In hoc tractatu propono, quomodo malorum inobediētia fructus mortis producat, cū ex ramis putridis, non nisi putridi fructus generari possint: & his irā Dei provocant, & condemnationi se implicant: Quòd demonstro pluribus historiis, desumptis ex verbo Dei, & ex Poëtarum scriptis: omnia reducens ad Decalogi di-

vinī normam, & contra quam hæc geruntur: Narrationē-
que meam picturis illustro earumdem historiarum pi-
ctura, ut lectio iūgatur subjecto, quod oculos delectet.
Inde discant fideles, qui in hoc mundo quisquilæ, &
catarmata ab hominibus ejiciuntur & exploduntur, si-
bi in cœlis prospectum esse optimē. Malos autem, qui
per omnem licentiam polluuntur diversis criminibus
licet in hac vita deliciis fruantur, diique judicentur, &
honoribus cumulentur: hos tamen oportet fisti ante
tribunal Dei, & coram sanctis omnibus rationem red-
dere omnium, quæ in hoc mundo injustē egerunt: Au-
dient enim sententiam illam horrendam judicis irati:
Itē maledicti in ignem æternum, & in gehennam, quæ
præparata est Satane, & omnibus ejus asseclis, ubi est e-
culatus & stridor dentium.

Hoc opusculum cū absolvissem, id volui sub tuo
nomine in lucem emittere: quod semper animadver-
terim te meditationi rerum sacrarum, & ad nostram
salutem pertinentium deditam esse. Simul etiam, ut
aliquod meæ gratitudinis testimonium reddam erga
te, propter singularem benevolentiam, qua me hæte-
nus persecuti estis, non solum tu, matrona lectissima,
sed illustis & generosus pię memorię vir tuus, magna-
nimique filii tui, qui me præceptore usi sunt. Quos si
Deus esse superstites voluisset, iis patronis absoluturus
eram cursum vitæ meæ tranquillum & felicē. At cū
ad cœlos translati sint, equum esse duxi, tibi hoc quale-
cunque est dedicare. Si meum laborem probes, eūque
excipias ea frōte, qua solita es amplecti officia eorum,
qui tibi suum studium consecratum esse cupiunt, opti-
mē mecum agi putabo, & eum scopum attigisse quem
mihi proposui. Deus te salvam & inco-
lumem cum liberis ser-
vet, Vale.

Tui studiosissimus, J. J. BOISSARDUS.

PETRI LEPIDI METENSIS REGIO-
 RUM NEGOTIORUM SUMMI PROCU-
 ratoris apud Mediomatrices, Virdunen-
 ses, & Tullios
 TETRASTICHVM

In effigiem Boissardi à Theodoro Bregio sculptam.

*Cous Alexandrum si nobilitavit Apelles,
 Dum pinxit docta Principis ora manu;
 Iane, tuum illustrat Theodori industria vultum.
 Qui tanto heic pictus cernitur artifice.*

IN I. I. BOISSARDI EFFIGIEM

PAULUS MELISSUS COMES SAC-
cri Palatii Eques, & civis Romanus.

Vj u s heic labia & genas camamque,
Lector, eminulam virente lauro
Admirantibus inspicias Camcœnis,
Boissardus meus est vetus sodalis,
Amicusque bonus, velutque frater.
Mî versatur in evidente lingua:
Inque ipsi oculis perenne fertur:
Omnis hæret in intimis medullis.
Diverſo varius colore pictor,
Vestium Phrygio nitore textor,
Carminum Latio decore fictor.
Ternis muneribus remuneravit
Me sodalis, amicus, atque frater,
Pictura, & Phrygia plica, & poëſi.
Quei discederet à sonante lingua?
Quei relinqueret is meos ocellos?
Aut quei defereret meas medullas?

*Ejusdem Melissi in Theatrum vitæ humanæ
à Boissardo conscriptum.*

Qui feriari & otiari haud sustines
Boissarde, luci das subinde quæpiam

Queis

Queis erudimur, ductitaturque ad bene
 Piéque vivendum. Theatro jam vacas
 Mortalis ævi, vitam ut immortalium
 Sapienter adipiscamur, expertes mali,
 Bonique consortes. Monendo talia,
 Hominesq; ab æternæ eximendo vi necis,
 Vitam mereris ipse. Eandem aliis quoque
 Dignê procuras, quantum in ipso te sitû est.
 Atqui talentum, quod tibi Deus credidit,
 Sepelire parcis. Vt bonus danista fis
 Et liberalis, haud quidem usuram in tuam
 Quæstumve, rem sed utilemque in millium
 Complurium usum! Sic lucrifactum probê
 Et feneratum quis beneficium neget?

I. I. BOISSARDI VESVNTINI IN
 THEATRUM VITÆ HUMANÆ.

*ANTE obitum felix, supremaque funera
 nemo est:*

*Nulli ex parte omni vita beata fluit.
 Ætatē ordimur lacrymis: metimur eandē
 Sudore: hæc fato non meliore fluit.*

*Tutiùs Adriacum tonsis diverberat æquor,
 Et formidatas navita sulcat aquas,
 Quàm vita spatium, quod nos decurrimus: in quo
 Cladibus, & mæsto plena labore via est.
 Aspice ut in vastis immersa est nostra procellis
 Prora; & quàm horredo proxima naufragio?*

*Vt fragili scopulis illisa est lintre Capharei!
Mergitur ut cæcis obruta puppis aquis!
Mille hinc circumstant Scyllæ, mille inde Charybdes:
Desuper horrendo fulmine cuncta tonant.
Nimbosæ obscuro glomerantur in æthere nubes:
Et crepat effusa grandinis imbre polus.
Aëra suffundit densis Libitina tenebris,
Et mors Letheo furva pavore furit.
Nulla Pharos portum sublato lumine monstrat:
Nullaque in incerto littore posita salus.
Nî Deus, ex alto qui despicit omnia cælo,
Eximat è vasto transtra soluta salo.
Vrgens securo tranquilla per æquora cursu
Pendula firmato carbasa remigio.
Appulimus terræ? tellure incommoda mille,
Mille habitant noxæ, mille pericla latent.
Ingredimur circos, tragicique theatra doloris
Plena, ubi fors nobis non magis æqua venit.
Sæper in excubiis vigilant mūdusque, Satanque,
Atque intestina proditione caro,
Vt nos peccati pulsos in reria perdant;
Conficiatque fera mors inopina manu.
Assiduè trucibus vexamur ab hostibus: & nos
Difficili exercet fors mala militia.
Nec mora, nec requies homini datur: in caput unum
Undique turmatim se mala cuncta rotant.
Dū nos mæsta tenent malè fidæ ergastula carnis,
Immensis premitur vita referta malis.*

Non

*Non malè Silenus Phrygio dixisse tyranno.
Et cupido verbis insinuasse ferunt,
Vel non nasci homini conducere: Si tamen illum
Nasci fata velint, quàm citò posse mori.
Tristia ne misera videat spectacula lucis,
Fortunæ ut ludus seruiat, atque pila.
At nos fortunæ nomen, casusque negamus,
Stulta volubilibus numina fusa rotis.
Nos tutela Dei, nos dextera protegit illa,
Sub cuius sceptro cuncta creata tremunt.
Nosque voluntati illius submittimus ultro,
Ultro & ad illius flectimur imperium.
Is capitis nostri numeratos esse capillos
Asserit, & curæ cuncta subesse suæ.
Sic exerceri nos poscit, ut ista caduca,
Et mundi vanas despiciamus opes.
Ad cælum tota mente aspiremus, ubi nos
Vita in perpetuum, & gaudia vera manent.
Linquamus terram quibus est terrestris origo.
Atque Epicuræis qui vitulantur haris.
Qui nulla à vitiis turgent virtute redempti:
Quos nulla aut pietas, relligione movet.
Sardanapalæo quos concitat ebria philtro
Cypris, & Idalio potus amore puer.
Pestis & humani generis truculenta voluptas,
Et nutritrix auidæ crapula fæda gula.
Quos Deus æternæ mersos sub Tartara morte
Igne Erebi, & diro puniet exitio.*

AD LECTOREM BOISSARDVS.

VM Theodorus Bryius Leodiensis, homo vigilans & ingeniosus, collegisset ex sacris literis aliquot historias, quæ contra luxum & ebrietatem faciunt, hasque cū duobus filiis Theodoro & Israël (patri ingenio & arte paribus) elegantissimis affabrè sculpsisset typis; ut vir bonus est, & de re literaria meritis optimè, petiuit à me, ut aliquid in eas scriberem, quod ad picturæ elucidationē faceret, & ad lectoris utilitatem pertinere videretur. Tātillum officii non potui amico denegare; cū in illius gratiam nihil velim subterfugere aut detrectare. Distribui ergo singula in certum ordinem, quem ad Decalogi præcepta accommodavi: addidique reliqua, quæ ad absolvendum opus videbantur necessaria: Placuique hūc tractatum nominare Theatrum vitæ humanæ: quod in eo representetur tam scripto, quàm pictura, quàm variis miseriis & calamitatibus homo dum vivit subiectus est: cui assiduò est conflictandum cū acerrimis ac truculentissimis hostibus, diabolo, carne, & mundo, à quorum violentia & oppressione sola Dei misericordis ope, & auxilio liberari potis est: Res si mihi benè successerit (succedet proculdubio benè, si tibi placuerit) gratulabor mihi, tibi que, Lector candide, debebo quicquid ex ea laudis consequar. Accipe igitur libellum hunc qualemcūque, atq; eo frui: & feliciter Vale.

THEA-

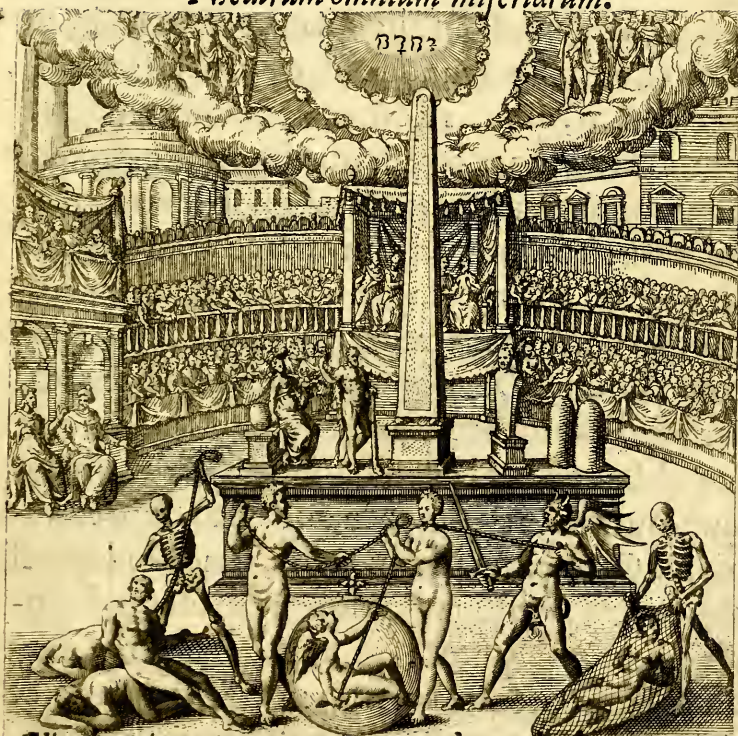

THEATRVM VI- TÆ HVMANÆ.

CAPVT I.

VITA HVMANA EST TANQVAM

Theatrum omnium miseriarum.

Vita hominis tanquam circus, vel grande theatrum est:

Quod tragici ostentat cuncta referta metus.

Hoc lasciuia caro, peccatum, morsque, Satanque

Tristi hominem vexant, exagitantque modo.

ITA hæc quam vivimus mortales, vita dici neutiquam debet; si probè cōsideremus quātis incommodis involuta sit, & immerfa. Theatrum est potiùs omnis luctus, dolorum ac miseriarū: in quo nihil conspiciamus, quod nō sit gravissimum deplorandum, & molestissimum. Et cū homines hominum causa generati sint, ut ipsi inter se alijs alijs prodesse possent: hoc natura præscribit, ut homo homini quicunque sit, ob eam ipsam causam tantū, quòd is homo sit, consultum velit: cū inter omnes requiratur societas quædam. Atque ut magnas utilitates adipisci debemus cōspiratione hominum, atque consensu, sic nulla tā detestabilis pestis excogitari potest, quæ non homini ab homine nascatur: ut nō abs re dictum sit: homo homini Deus: homo homini lupus. In vita hac nihil est, nisi propagatio miserrimi temporis. Sed obsecro, Quid est in hominis vita diu? Nihil sanè diuturnum videtur, in quo est aliquid extremum. Cū enim id aduenerit, tunc illud quod præterit effluxit. Quæ ætas longa est? aut quid omnino homini lōgum? Nonne modò pueros, modò adolescentes in cursu à tergo insequens, nec opinantes affecuta est senectus? Omnia ista perinde ut cuique data sunt pro rata parte à vita longa aut brevia dicuntur: horæ cedunt, & dies, & menses, & anni: nec præteritum tempus unquam re-

vertitur; nec quid sequitur sciri potest. Quis est, quamvis sit adolescens, cui sit exploratum se ad vesperum esse victurum? Sensim sine sensu ætas senescit: nec subitò frangitur, sed diuturnitate extinguitur. Nihil semper floret: ætas succedit etati: volant anni, vires debilitantur, corpus flaccescit, sensus hebetantur, formæ dignitas aut morbo deflorescit, aut vetustate. Nihil in suo statu diu manet. Nemo cōfidat semper sibi illud stabile & firmum permāsurum, quod fragile & caducum est. Quæ potest esse in vita iucunditas solida, si res humanas, earumq; inconstantiam seriò perscrutemur? cū dies ac noctes cogitandum sit iam iā esse moriendum. Nemini enim exploratum esse potest quomodo habiturum sit corpus, non dico ad annum, sed ne ad diem integrum. Circundant hoc corpus imbecile & fragile, mille morbi, & dolores, cruciatusque innumeri. Animum percellunt, & à sua sede dimovent curæ, metus, sollicitudines, affectus inordinati, & passionēs infinitæ: à quibus nulla ratione, nullo conatu nos possumus extricare, vel expedire. Ingredimur hāc vitam lacrymis, sudore metimur, absolvimus lāgore. Et ab hac conditione nemo cuiuscunq; status sit, se potis est eximere. Prima ætas ævi se nescit: media curis obruitur; ultima senectute molesta premitur. Novit paucos securā quies: finis alterius mali, gradus est futuri. Quemcunq; miserum videris hominem scias: O fallacem homi-

num spem, fragilemque fortunã, & inanes nostras cogitationes, cõtentionesque, quæ in medio sæpe spatio frangũtur, & corrũtu& antè in ipso portu obruuntur, quàm portũ conspiciere potuerint. O volucrẽ vitæ statũ. Quam citò omnia ex lætitia & voluptate ad luctum & lacrymas recidũt. Homines nos esse neminerim⁹ ea lege natos, ut omnibus calamitatum telis proposita sit vita nostra: neque esse recusandũ, quo minus ea qua nati sumus conditione vivamus. Neve tam graviter eos casus feram⁹, quos nullo cõsilio vitare possimus: eventisq; aliorum memoria repetendis, nihil accidisse novi nobis putemus. Levat dolorem cõmunis quasi legis, & humanæ conditionis recordatio. Præter culpam & peccatum homini accidere nihil potest, quod sit horribile, aut pertimescẽdum. Cũ enim culpa caremus, quicquid acciderit, placatè & moderatè feramus. Necessitas ferendæ conditionis humanæ, quasi cũ Deo pugnare prohibet; admonetque esse nos homines: Quæ cogitatio magnopere luctum levat; efficitq; ut quicquid nobis acciderit, fortiter ac sapienter toleremus. Ratio impetrat, quod dies impetratura erat: nempe consolationem, ac luctus diminutionem. Stulti enim aliter ferunt inveterata, aliter recentia. Sensim ac pedetentim progrediens dolor extenuatur: non quod ipsa res immutari soleat, aut possit: sed id quod ratio debuerat, usus docet minora esse ea, quæ sunt visa maiora. Quicquid

quid nobis contingit, Dei providētia nobis evenire statuendum est: sine qua ne capillus quidem & nostro decidit capite; Numeratos enim capillos capitis nostri Christus asserit: ut nos ab angustiis nimiarum curarum extrahat. Omnes nostræ sollicitudines in manu Patris cœlestis reponendæ sunt. Is benignè nobis providebit de omnibus necessariis. Nolite solliciti esse in crastinū: *Quæ-* *Matt.*
10.
rite primū regnum Dei, & iustitiam eius, & reliqua ad vitam necessaria adiūgentur vobis. Scit enim Pater vester quibus rebus indigi estis. Vt secunda moderatè ferimus, sic nō solū adversam, sed funditus everSAM fortunam placidè ferre debemus. His cōdita est vita nostra difficultatibus, ut nihil sit à doloribus immune. In ea enim Deus optimus maximus cōmorandī nobis diversoriū, non habitādī dedit. *Quod* & Gentes (qui Dei notitiam nō habuerunt, aut saltem perexiguam) intellexerunt, turpe est Christianos nescire: aut Dei monitis nō obtemperare: qui assiduitate calamitatum, quibus nos urget, ab amore huius vitæ nimio nos divertit. Præclarè Socrates Axiochum à *Plato*
in Axiocho. metu mortis abducit, cōmemoratione miseriorum, quibus mortalium vita referta est. Id enim temporis exiguum spatium quod vivimus, nullā in se sui partem continet incōmodis & molestissimis difficultatibus vacuam. Infans recēs natus reliquis animalibus longè est imbecillior: qui nisi sollicitè tractaretur, aleretur, ac foveretur, sta-

tim deficeret, omni ope destitutus. Neq; est hominum quisquam, qui ætatem infantia vitã existimet optandam: in qua neque corpus, neque animia quicquam habet solidi: omnibus organis ad perfectũ opus inutilibus. Vix è cunis emerfit puer; vix ab lactatus à nutrice dimittitur, cùm statim à parentibus pædagogi curæ committitur & institutioni: sub cuius ferula & difficili imperio perpetuo vivit in metu: morositatem præceptoris ægrè tolerans, & eius præceptis sese morigerum præbēs, flagris ac minis adactus, magis quàm voluntate: ita ut illi pars hæc ætatis sit quasi custodia carceris intolerabilis. Ad adolescentiam postquã pervenit, mille affectibus inordinatis, mille concupiscentiis hinc inde abripitur: Et quasi effrenus equus impetu citato in omne malorum præcipientiũ pronus fertur: miseramq; hanc ætatẽ vix mētis cōpos in perniciẽ corporis & animi protrudit. Virilitatem postquam attingit, Deus bone! quanta curarum, mœrorũ, angustiarum, & solitudinũ mole premitur! quanto cogitationum variarum ardore, & incertorum consiliorũ numero æstuat! ut domui provideat suæ, uxori, liberisq; necessaria procuret. Iam avaritia ringitur insatiabili: Iam ambitione sollicita flagrat: nunc suspitionibus, invidia, diffidentia, & opinionibus in diversas partes mens illius abstrahitur: Nihil tutum, nihil securum circa se prospicit. Contingitque sæpius, ut quas infinito labore, cura, solitudine cumula-

verit

verit opes, incendio, naufragiis, hostium incurſu violento, aut alia inopinata calamitate momento amittat, fractus animo ſimul & corpore. Plerumque ſuorum iniuria, & ingratitudine à dignitate cum turpi dedecore detruditur, in exilium mittitur; aut domi inglorius quod reliquum eſt vite cū mœrore & triſtitiâ exigat. Quòd ſi concedatur illi ad ſenectutem pervenire (quæ nos ſive privati, ſive publicè vivamus furtim inſequitur) nihil in ea ætate non amarum, non imbecillum & debile experitur. Catervatim irruunt morbi, podagra, paralyſes, catharri, & eiufmodi incōmoda, quæ ſenium ſemper comitantur: imo ipſa ſenectus per ſe morbus eſt continuus. Diminuuntur ſenſim omnes corporis ſenſus: offuſcatur viſus; obtunditur auditus; infatuatur guſtus, odoratus deperditur; membra mutilantur: nullaque pars eſt in hoc miſerando corpufculo, quam Natura, tanquam fœneratrix iniqua, nobis non carpat & eripiat tanquam pignori: ut certi ſimus de totius corporis deſtructione & interitu. Ita fiet, ut cū exactè fueris vitam hominis contēplatus, ſi particulatim quaſlibet ætates diſcutias, invenies infantiam nihil aliud eſſe, quàm fatuam ſimplicitatem: Juventutem vanum ardorē; virilitatē curarum abyſſum: Senectam verò moleſtum lægorem. Ætatem ſequentem prioris eſſe interitū: dies noſtros lacrymis refertos: delicias & voluptates lethiferos eſſe morbos animi: opes ac divi-

tias nobis esse gehennam & cruciatus: honores vanitatem, & onera intolerabilia: nostra otia meram esse inquietudinem tam animi quàm corporis. Potestque hæc vita aptè comparari periculose navigationi, in qua fluctuamus assiduò, mille terroribus & periculis expositi: donec per irrequietum hunc Adriã superatis procellis naufragi enatemus; & perveniamus ad mortis portũ: quæ sola nos è tanto malorum & noxarũ labyrintho eximit & liberat. A malis enim nos abducit mors, non à bonis. Tunc erimus beati, cùm corporibus relictis, cupiditatum & emulationum erimus expertes. Non deterret Sapientem mors, quæ propter incertos casus quotidie imminet, & propter brevitatem vitæ nunquam longè potest abesse. Hoc meditatum omnibus ab adolescentia debet esse, mortem ut negligamus: sine qua meditatione tranquillo esse animo quis non potest. Qui id quod vitari non potest metuit, is vivere animo quieto nullo modo potest. Mors terribilis est iis, quorum cum vita omnia extinguuntur. Cum igitur sit omnibus moriendum, stultum est, & effœminatum mortem pertimescere, quæ finis est nostrarum miseriarum. Ex ipsa vita discedendum est tanquã ex hospitio, non tanquã ex domo. Quare id exiguum vitæ spatiũ, quod nobis largitur divina benignitas, ita transigamus, ut semper Deo conditori nos submittamus, ac voluntatem nostram. Fugiamus ea omnia & sollicitè vitemus,

qui-

quibus illius ira provocari potest: stemusque in eo officio, & statione quæ nobis iniuncta est, & à qua sine imperatoris iussu discedere piaculū est. Omnis nostra cura in hoc versetur semper si possumus, ut boni aliquid efficiamus; sin minùs, ut nihil mali: semperque ita vivamus, ut rationem nobis reddendam arbitremur actionum, & cogitationum nostrarum. A recta enim conscientia transversum unguem non oportet quenquam in omni vita sua discedere. Nobisq; persuasum esse oportet, si Deum, hominesque celare possimus, nihil tamen avarè, nihil iniustè, nihil libidinosè, nihil incontinentè esse faciendum. Honesta bonis, non occulta quæruntur. Ab officio viri boni discedere nemo debet. Nulla pars vitæ, neq; publicis, neque privatis, neque forensibus, neq; domesticis in rebus, neque si tecum agas quid, neq; si cū alio contrahas, vacare officio debet: in eoque excolendo sita est vitæ honestas; & in negligēdo turpitudine. At nihil tā tetrū, nihil tā aspernādū, nihil homine ingenuo indigni⁹, quā turpitudinis labē subire. Si in unū locū collata sint omnia mala, cū turpitudinis malo non erūt cōparanda. Peccatum, à quo demanavit omnis vitæ calamitas, fugiendum est, & evitandum, tanquam summum malum; quod divortium fecit inter Deum & hominem. Neque tantū ab iis criminibus cavendum est, quæ in actum prorumpunt, omnibusq; nota sunt: sed danda est opera in locū demus vel

minimis cogitationibus, quæ ad deliberationem adducere possint animos nostros. Quæ parva delicta videntur esse, neque à multis intelligi possunt, ab iis etiam diligentius est declinandū. Impii semper intra se cruciantur: carnificem secum trahentes malam conscientiam. Sua quemque frans, & suus error maximè vexat: suum quæque scelus agitat, amentiaque afficit: Suæ malæ cogitationes, conscientiaque animi terrent. Hæ sunt impiis assiduæ, domesticæque furia: quæ dies noctesque pœnas à sceleratissimis repetunt. Ratio nobis à Deo data est, ut nos ipsos cognoscamus, & nostram originem, quæ ad ipsum Creatorem referenda est. Ratio reducat ad Deum cogitationes omnes nostras, & actiones vitæ nostræ ad eius præcepta accommodet. Neque id excellens donum, quod nobis ab æterno Patre luminum concessum est, in fraudem malitiamque cōvertamus. Astutiæ tollendæ sunt, eaque malitia, quæ vult quidem videri se esse prudētiam, sed abest ab ea, distatque plurimū. Nec ulla perniciēs vitæ maior inveniri potest, quàm cū in malitia inest simulatio. Cavenda sunt igitur deligenter ne nos fallant vitia, quæ virtutem videntur imitari. Nam malitia prudētiam, magnitudinem animi superbia in animis extollendis, liberalitatem effusio, fortitudinem audacia imitatur, & religionem superstitio. Pietatem sequamur, quæ est omnium virtutum fundamentum. Pietate adversus Deum subla-

sublata, fides & societas humani generis, & una excellentissima virtus iustitia tollatur necesse est. Pietatis regulas non ex nostro iudicio, nostris commentis, aut nostra ratione, sed ex Dei verbo statuamus: ex sacris literis quomodo pii vivere debeant probè edocentur. Deus vult coli, honorari & requiri, non hominum mādatis, sed ex suo præcepto. Illi iubenti humiliter, & reverēter obtemperemus; illo loquente cernui nos demittamus, & prompta obedientia illius dictis morem geramus. Omnem vitæ cursum quantumvis difficilem & ærurnosum patienter toleremus, & alacres transigamus: certò statuentes nihil unquā nobis accidere fortuitò, sed ex illius providentia & volūtate. Homo se morti prius quàm vitæ parare debet, atque ideo putare extremum semper sibi diem adesse. Hæc est enim hominis cōditio, ut quàm citò in lucem exeat, moriturus existat. Stat sua quique dies, breve & irreparabile tēpus omnibus est vitæ: Omnes una manet mors; & calcanda semel via lethi. Vt sunt humana, nihil est perpetuum datum. In luctu & miseriis, mors ærurnarum requies, non cruciatus est. E vita tamen hac sponte nostra non licet exire. Vetat dominus ille in nobis Deus illius iniussu hinc demigrare. Piiis omnibus est anim⁹ in custodia corporis retinendus; nec iniussu eius, à quo ille est nobis datus, è vita discedendum est: ne munus assignatum à Deo defugisse videamur. At si quid

tale acciderit, ut à Deo denunciatum videatur, ut exeamus è vita, læti & agentes gratias pareamus: emittique nos è custodia, & levare vinculis arbitremur: ut omni molestia ac dolore liberati, animo prompto ac securo simus, volentesque in æternam, & planè nostram domum remigremus. Sin autem nihil denunciabitur, eo tamen animo simus, ut horribilem illum diem aliis, nobis faustum & felicem putemus: nihilque in malis ducamus, quod sit à Deo immortalis constitutum. Novit Pater ille cœlestis quid nobis sit expediens, quid utile, quid necessarium: nihil quicquam nobis deerit eorum, quæ requiruntur ad nostram salutem, si ex illius providentia pendeamus, & nos illi ultro submittamus. Sive longa, sive brevis nobis vita concedatur, eam totam ita impendamus, ne à Deo nostra mens deflectatur. In longo dierum numero nulla felicitas statui potest, sed in meditatione beneficiorum, quæ assidue à cœlesti numine recipimus: & in illius misericordia, qua nos in Christo Iesu cõplectitur: nosque gratuito, & perditione generali exemptos sibi conciliat, & regni cœlestis heredes facit. Tum demum erimus beati, cum corporibus relictis, cupiditatum & peccatorum erimus expertes: & præsentia Dei altissimi fruemur: eaque vita æterna, quam Deus promisit iis omnibus, qui Iesum Christum servatorem fide amplexi, remissionem peccatorum illo mediante & satisfactore consequentur. Cum à principio

cipio creatus esset homo ad imaginē Dei, potuit non peccare: sed ab eā perfectione, & excellenti statu, in quo conditus erat, superbia & inobediētia defecit: dejectusque est sua culpa ab integritate suæ originis, seque simul, ac totam suam posteritatem involvit maledictioni, ac damnationi æternæ. Omne genū humanū, quod ab impuro primi hominis semine propagatū est, perditioni est dicatum. Ne tamen in desperationem præceps rueret, statim consolationem audivit clementissimi Dei, qui illi liberatorem, & servatorem promisit: in quem omnium oculos erigi iubet, tanquam in portum nostræ salutis certum, & unicū. Illi quicumque firma fide adheferit, priori statui, imo excellentiori multò restituitur. Adoptantur enim fideles per Iesum Christū, & filii Dei fiunt, sanctificati & servati gratia: neque illis restat ulla condemnatio: Deum habent propitium, & reconciliatum: & servitio diaboli excusso liberi redduntur: Reliqui verò, qui justo Dei iudicio in sua cæcitate relinquuntur, ii tota vita peccatis obruti, condemnationem sibi thesaurizant, ruinam, & mortem æternam: Idque sua culpa: Nam Deus autor mali non est: Quod nos servamur, Dei misericordia id beneficium consequimur. Impii & reprobi iudicium Dei sentiunt, ut illius iustitia manifestetur in filios iræ ipsius. Conducit legem Domini nobis ante oculos proponere: ut in ea tanquam in speculo contemplemur,

non solum quales simus, sed quales esse debeamus: & quàm longè ab illa perfectione absumus, quæ à Deo requiritur: ut agnitione nostræ miseriæ & imperfectionis redemptionem nostram æstimemus: perfectionemque nostram aliunde, quàm ex nobis petamus: nempe ex Christo qui pro nobis fide iussor factus apud æternum patrem suum debita nostra solvit, & justiciæ divinæ perfecta obedientia satisfecit. Lex igitur pædagogi instar, fideles adducit ad Christum: per quem adoptati, & spiritu ejus sanctificati, ex massa illa maledictionis eximimur, & filii

Dei singulari clementia & beneficio gratis redimur.

MVN-

CAP. II.

MVNDI CREATIO.

Qui vastiattonitus spectat miracula mundi,
 Susplicere illius cogitur artificem.
 Quod patet in cælis, terraque, marique, diebus
 Sex Deus excellens hocce peregit opus.

Gen. 1. **I**N principio creavit Deus cœlum & terram. Cœlum suis luminaribus & exercitibus, aërem volatilibus, terram plantis, herbis, arboribus, animalibus exornavit, &

Gen. 2. maria piscibus. Et hæc creatio sex diebus absoluta est. quievitque Deus à suo opere die septimo, & illi benedixit. Cùm Dei essentia sit incōprehensibilis, eiusque numen effugiat nostros sensus: quoties insignem & admirandam hanc mundi fabricam contemplamur, statim obruimur immensa vi fulgoris; quæ mentes nostras involvit admiratione Architechti. Nullaque pars est huius operis, in qua conditoris potentia, sapientia, & insignis gloriæ illius non appareant notæ. Non solum literatis hominibus (qui scientiarum cognitione considerant astrorum cœlestium situs, motus, intervalla, proprietatesque, quæ ex astronomiæ doctrina discuntur) sed etiam ipsis literarum rudibus hæc admiranda videtur architectura: quorum nemo est, qui non suspiciat & laudet Majestatem divinam, adoret illius sapientiam, & providentiam in gubernandis omnibus admiretur. Imo ex tantis, & tam excellentibus creaturis, quæ nostris oculis expositæ sunt,

sunt, solum hominis corpus, si quis benè cōtempletur; nemo est nisi planè mentis inops, & expers iudicii, qui in eo non agnoscat satis esse miraculorum, ad agnoscendam Dei optimi Maximi bonitatem & potentiam. Vnde Philosophorum emerfit opinio nos esse filios Dei, propter infinitas dotes, quibus Divinitas exornavit hominem. In quo tantum est artificium, tam admiranda concinnatio, & harmonia membrorum omnium, tam præclaræ facultates animæ, ut divinitatem quodammodo præ se ferat: Et videantur in compositione unius hominis concurrisse omnes Divinæ sapientiæ thesauri. Cùm certè hæc omnia contemplamur, & consideramus attentiùs, ea nos debent cogere, ut cernui majestati Divinæ conditrici & conservatrici tanti operis submittamus: unique Deo omnem cultum, omnem adorationem tribuamus: nec derivemus debitam illi observantiam ad creaturas, hominesque quantumvis dotibus insignibus exornatos. Cumque ipse Deus altissimus, infinitus, & spiritualis sit, nec acie oculorum nostrorum possit conspici; constructio mundi hujus, & gubernatio nos potest docere quantus & qualis sit conditor. Illumque judicare convenit ex tanto opere; illum tota mente, ac toto corde amare & amplecti: cùm velit nos in se respicere; fidem nostram ad se dirigere, coli & invocari à nobis. A suis enim virtu-

tibus manifestatur Dominus: quarum vim quia
sentimus intra nos, & beneficiis fruimur, vivi-
diùs multò hac cognitione nos affici necesse est,
quàm si Deum nobis imaginaremur, cujus nul-
lus ad nos sensus perveniret. Neque tamen cu-
riosa temerariaque audacia illius essentia nobis
est discutienda: quæ adoranda est potius, quàm
scrupulosius disquirenda. Qui scrutatur Maje-
statem illius opprimitur à gloria. Quem cœli &
terræ capere non possunt, vix facultatibus imbe-
cillis cerebelli nostri & intellectu con-
cipietur illius infinita &
æterna substan-
tia.

LAPSVS

LAPSUS SATANÆ.

Cælestes Genios perfecta luce creatos

Peccatum horrendo perdidit exitio.

Sub Phlegethonte Satan Cocytū mergitur undis:

Pœna eadem reliquis addita dæmonibus.

DE u s statim à principio creationis mundi Angelos, & cœlestes exercitus condidit, qui Divinitati infervirent : Ex quibus Satã superbia elatus & malitia, defecit à Deo conditore suo : dejectusque est à sua dignitate, & cœlesti gloria, tâquam Dei inimicus & omnium creaturarum, cum suis turmis, & malorum Geniorum legionibus, quæ se implicuerant eadem rebellione & superbia. Fuerant enim à principio, & à creatione Angeli Dei in excellenti conditione, & præminencia constituti: sed degenerando sese perdididerunt: & facti sunt instrumenta perditionis aliarum creaturarum: ideo condemnati sunt æterni ignis supplicio & gehennæ: ut est

Iud. 1. apud Iudam. Angelos, qui non servarunt suum principatum, sed dereliquerunt suum domicilium, in iudicium magni diei vinculis æternis sub caligine Deus reservavit: Et Petrus de iisdem

2 Pet. 2 inquit. Si enim Deus Angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in Tartarum tradidit cruciandos in iudicium reservari, &c. Quibus locis apertè docent Apostoli Diabolum cum suis Angelis statim defecisse à

se à principio, & suo peccato obrutum, & immersum condemnationi æternæ. Et hæc malitia, quam illi scripturæ sacræ tribuunt, non ex creatione, sed ex depravatione illi evenit. Quicquid habet damnabile, id defectione & lapsu sibi accivit: neque quicquam hujus defectus ad Deum est transferendum. Ioannes dicit Satanam, quum mendacium loquitur, ex propriis loqui, quia non stetit in veritate: Peccavit enim ab initio. Hæc historia de lapsu diaboli paucissimis verbis perstringitur in libris sacris: sed ea quæ scripta sunt debent sufficere sobrietati piorum: qui nihil exquirunt in scriptis divinis, nisi quod facit ad ædificationem, & eorum salutem. Curiosiores autem inquisitiones & supervacaneas procul rejiciunt, utpote nihil ad se facientes. Sciamus tantum diabolum sua culpa defecisse ab ea integritate, in qua conditus erat à principio mūdi: quod ubique dicatur adversarius Dei & noster: Is est qui Euam seduxit, & Deum tanquam mendacii arguens eum suo honore spoliavit: Is dicitur spargere zizania in agro, cum dormit pater familias, ad corrumpendum vitæ æternæ semen. Et Christus ipse testatur. Satanam ab initio fuisse mendacem & homicidam. Atqui hæc patrantur ab eo facinora, ut mendaciis veritatem Evangelii oppugnet, hominumque mentes diversis implicet erroribus: odia & contentiones susci-

*Ioñ. 8.**1. Ioñ. 3.**Gen. 3.**Matt.**13.**Ioñ. 8.*

tet : Dei regnum evertat , & nos in æternum
interitum secum præcipitet : ut est omnis mali-
tiæ & iniquitatis auctor, dux, & architectus:
Cavendum est igitur sedulò ab illius insidiis:
quibus resistendum fortiter. Neque commit-
tendum est ut illius illecebris tanquam laqueis
aut cassibus impliciti pertrahamur in perditio-
nem. Nihil cum eo generis humani hoste tru-
culentissimo nobis sit commercii: neque illius
violentiam metuamus: nulla illi potestas nisi ab
altissimo ; qui nobis pater est: neque permittit
nos opprimi, neque tentat nos ultra id,
quod conducit & gloriæ sui
nominis, & nostræ
saluti.

CREA-

CAP. III.

CREATIO HOMINIS.

Primus homo è terra limo formatur: in ortu

Cuius vera sui fulget imago Dei.

Ex eius latere exempta est animosa virago,

Cari subsidium præsidiumque viri.

Gen. 1.

OM O creatus est ad imaginē Dei summa in dignitate & nobilitate: cui Deus benedixit, & subiecit terram universam: illique dominationem dedit in omnes pisces maris, volatilia cœli, & omnes bestias reptantes super terram. deditque ei omnes herbas sementâtes semen, & omnes arbores in usum hominis. Ab hac felicitate & excellētia statim defecit Adā. eaque defectione totum naturæ ordinem, suamque posteritatem pessum dedit: quæ mors animæ illius fuit, & alienatio, divortiūque à Deo. Hanc hæreditariam corruptionem veteres vocaverunt peccatum originale: hoc est, Naturæ, quæ prius bona fuerat & pura, depravationem: Quod vitiū ingemitū adferimus ab utero matris, & augemus

Psa. 51.

in dies propria malicia. In iniquitate genit' sum, inquit David, & in peccatis concepit me mater mea. Omnes ergo, qui ab hoc impuro semine descendimus, peccati contagione nascimur infecti: & antequam lucem videamus, jam sumus coram Deo detestāda fœditate inquinati. Natura sumus omnes irē filii, mortui delictis & peccatis nostris:

Ioan. 3.

Quicquid genitum est ex carne, caro est: & caro per

per se alienata est à Deo: ideo renasci necesse est ex aqua & spiritu sancto, ut ad Deū reditus nobis pateat, accessio, & reconciliatio. Ita se corrumpit Adamus apostasia & defectione hac damnabili, ut hæc cōtagio ad totā eius sobolē transferit, tanquā à radice ad ramos. Nō enim solum sibi, sed & posteritati suę perdidit ea ornamenta, quę Deus cōditor illi contulerat à prima creatione. Naturaq; illius relicta est nuda, & inops omnium bonorū: factumque est, ut à radice putrefacta putridi postea prodierint rami, qui suā putredinē transmiserūt ad alios ex se nascentes surculos. Peccatum igitur originale est hereditaria Naturę nostrę pravitās, & corruptio in omnes animę partes diffusa: Quę primū facit nos reos irę Dei, postea profert in nobis opera carnis: quę sunt ut, ait Paulus; *Gal. 5.* fornicatio, immūditia, impudicitia, luxuria, Idolorum servitus, veneficia, inimicitia, contentiones, æmulationes, irę, rixę, dissentiones, sectę, invidiā, homicidia, obtrectiones, commestationes, & his similia; quę qui agunt, regno Dei excluduntur: quōd irā provocāt Divinam, ut mortem conciliant æternā. Sicquē depravata est hominis natura, ut illius mens cæcitati, & cor malicię perpetuò sit addictum. Omnes affectus carnis & cogitationes inimicitia sunt adversus Deū: Qui secundum carnem sunt, quę carnis sunt sa- *Rom. 8.* piunt: Prudētia carnis mors est: quoniam sapien-

tia carnis inimica est Deo: Legi enim Dei non est subiecta; nec enim potest: & qui in carne sūt Deo placere non possunt. Propterea toties Apostolus regenerationem per Spiritum sanctum necessariā incultat: spiritum adoptionis filiorū Dei, in quo clamamus Abba Pater: qui dat tēstimonium spiritui nostro, quòd sumus filii Dei: Deponite veterem hominem, qui corrumpitur secundū desideria carnis. Et renovamini spiritu mētis vestræ: & induite novum hominem, qui secundū Deum creatus est, in iustitia, & sanctitate veritatis. Tanta post peccatum invasit hominem imperfectio, ut si libretur cum vanitate, ipse iudicabitur vanior. Non est iustus quisquam: non est intelligens aut requirens Deū: omnes declinaverunt; simul facti sunt inutiles: non est qui faciat bonum, ne unus quidem. Sepulchrum patens est guttur eorū: linguis suis dolose agunt: venenum aspidum sub labiis eorum: Quorum os maledictione plenū est, & amaritudine. Pedes eorum velocēs ad effundendum sanguinem. In viis eorum contritio, & infelicitas: quibus prę oculis nō est timor Dei altissimi. Ex hac certē, corrupta natura nihil potest provenire, quod non sit malū, & damnabile: omnesq; sub eadem condēnatione & maledictione comprehendūtur: cum omnium linguæ fraudulentæ, manus rapinis, & homicidiis fœdatæ, labia venenata, opera inutilia, iniqua, putrida, lethalia.

quorum

quorum animus sine Deo: quorum intimæ cogitationes sunt pravitas: oculi ad insidias cōpositi; animi ad insultandum elati: omnes deniq; partes ad infinita flagitia concinnatæ, & ab omni virtute alienæ. Si omnibus ejusmodi portentis obnoxia est uniuscujusque anima, qui fructus ex ea manare, & provenire poterunt? Profectò nulli: neque enim arbor mala bonos fructus gerere potest. Nonne vita ista continuum est peccatum? & quò diutiùs nobis prolongantur vitæ dies, eò graviùs delictis ac peccatis oneramur, & obruimur: nihilque nobis restaret præter desperationem, nisi Deus misericors sua clementia & bonitate paterna miseretur nostri: nosque manu potenti eximeret ex hoc peccatorum barathro, & liberaret à tyrannide diaboli, & servitute carnis: contagionemque hanc naturalem sanaret in suis electis: quos vivificat spiritu Christi redemptoris, & sustentat benigniter. Reprobis verò frænū injicit, & lupato coërcet, impeditque eorum machinationes, consilia, conatusque, ne in actum erumpant, & exequantur suum furorem: nisi quatenus expedire videt ad conservationem universitatis rerum. Natura omnium & voluntas ita servitute peccati vincta est, ut ad bonum per se non possit commoveri, nedum adplicare. Sed conversio ad Dei clementiam tota est referenda. Cō- *Hie. 31.*
verte me Dñe (inquit Hieremias) & ego cōvertar.

Voluntas est in homine quidem: velle bonum profectus est: velle malum defectus. Hoc est: Bene velle, est gratiæ: male velle, corruptæ naturæ.

Phil. 1. Cùm autem Paulus dicit se confidere, quòd qui cœpit bonum opus in Philippenſibus, perfecturus sit usque in diem Iesu Christi. Per hoc bonum opus intelligit conversionem, quæ est in voluntate: corda nostra flectendo, formando, dirigendoque in iustitiam, & confirmando ad perseverantiam. Dabo vobis cor novum (inquit Dominus per suum Prophetam) spiritum novũ ponam in medio vestri: & auferam cor lapideum de carne vestra: & dabo vobis cor carneum: & faciã ut in præceptis meis ambuletis. Certum est, nisi Dei clementia & bonitate singulari juvemur, nos nihil posse præstare per nos quod illi possit placere. Nam cùm mali simus natura, nihil potest ex nobis provenire quod malum non sit, & simile scaturigini, unde nostra opera procedunt: ex carne enim nihil nisi peccatum oritur, quod hominem alienum à Deo reddit, & abducit à spe vitæ æternæ: nisi renovetur spiritu, & regeneretur in novum hominem. Expurgantes vetus illud fermentum, quod carnem tantum sapit, & illius concupiscentias & depravatas voluntates nutrit & fovet: offuscatque iudicium hominis, neque permittit ut viam rectam salutis agnoscat, & in ea ambulet. Nã caro quæ carnis sunt sapit, & à Deo se præbet alienam.

CAP. V.

PRIMI HONINIS DEFECTIO.

Gen. 3.

Serpenti ne præbe aures : præcepta Tonantis
Vocibus uxoris sint potiora tuæ.
De vetitæ fructu comedes quando arboris, illo
Te vinctum rapiet mors inopina die.

D 3

CONDITUS erat Adam ad imaginem Dei: & ratione præditus, ut tota mēte ad meditationē vitæ æternæ, & virtutis studium erigeretur: Deumq; conditorē suū cognosceret, coleretque, & illi subiceretur: illi data erat Eva vitæ socia, ne solus degeret, positiq; in Paradiso Edē: & potestas concessa comedendi de omnibus fructibus: de ligno autē sciētiæ boni & mali ne comedas (inqt Deus) In quacunq; enim die comederis de eo, morte morieris. Sed serps dicit ad mulierē: Cur præcepit vobis De⁹ ut nō comederetis de omni ligno Paradisi? Scit enim quòd in quocunq; die comederitis de arbore sciētiæ boni & mali, aperientur oculi vestri: & eritis sicut Dii, scientes bonū & malum. His persuasa mulier comedit de fructu vetitæ arboris, & dedit viro suo: hisque statim sunt aperti oculi: & cognoverūt se nudos esse: & se absconderūt. Factumq; est ut hac inobediētia & lapsu divinæ maledictioni sint addicti. Prima nobilitas in qua erat creatus Adam, ingēs erat Divinæ benedictionis & bonitatis beneficium: à quo excidit inobedientia, quæ ex superbia manavit: Cui accessit dolus Serpentis, qui Evæ imposuit. Ea enim infidelitate obcecata, maritū ad peccatū hortata est. unde emerfit ambitio, & in-

& ingratitude, dū contempto Dei mandato, ruperit à sua origine deciderūt: Pręcepti certè, finis erat, ut sua sorte contētus homo, nō sineret se efferrī mala cupiditate. Temeritas impia in eo apparuit, cū superbè cōditoris sui jussui nō obtēperans, æqualē se Deo esse voluit; prophana apostasia Dñi sui jugum excutiens: subscribēsque calumniis Satanæ, qui fœdissimis & execrabilibus probris Deum mēdatii arguebat, invidiæ, & malignitatis: cū diceret: Nequaquā moriemini: Sed novit Deus quo die comederitis de fructu hoc, aperientur oculi vestri, & eritis sicut Dii, scientes bonum & malum: Ex hoc cōtemptu Dei & infidelitate porta patuit ad ambitionem, quæ cōtumacię mater fuit. Quòd si verbo Dei sui audiens fuisset, optimū adhibuisset frænū ad omnes affectus ritè tēperandos: nihil melius esse quàm Dei mandatis parēdo, colere iustitiam: ac ultimā vitæ felicitis metā esse, ab ipso diligī. Prima igitur Adæ vita erat manere conjūctum opifici suo, & devinctum. Sed alienatio ab eo fuit animæ interitus. Noluit tamen Deus miserum hominem in hac morte prostratum profus deferere: Sed illū statim post lapsum sublevavit promissione Messię; in quo Adā ac ejus posterī recōciliarentur, & vitā æternā adipiscerētur. Sicut enim per unū hominē peccatum in hūc mundū intrāvit, ut per peccatū mors: & ita in omnes homines mors pertrāsivit: Si unius Adami delicto multi mortui sunt, mul-

- Rom. 6.* to magis gratia Dei, & donum in gratia unius hominis Iesu Christi in plures abundavit. Nam iudicium ex uno in condemnationem, gratia autem ex multis delictis in justificationem facta est. Et sicut per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi: ita per unius obedientiam iusti constituentur multi. Hic est ille redemptor generis humani Christus quē Deus
- Gen. 3.* Adamo statim post peccatum promisit: Dixit enim serpenti: Inimicitias ponam inter te & mulierem, & semen tuum & semen illius: Ipsa conteret caput tuum, & tu insidiaberis calcaneo ejus: de Christo nempe loquens qui ex Maria virgine debebat nasci.

LEX

CAP. VI.

LEX DATA. EXO. 20.

*Primum hominem morti peccatum obstrinxit: & eius
Posteritas simili subdita iudicio est.
Lex data: qua mortale genus monitrice docetur
Ad veram ducat quæ via iustitiam.*

E

O M O post lapſum Adami eadem
 maledictione implicitus eſt, qua
 primus omnium parēs, qui à Deo
 defecerat: Et morti æternæ addi-
 ctus, non poterat ex tāta ruina af-
 ſurgere, neque è tam horrendo emergere nauſra-
 gio, niſi Dei beneficio aliquid opis illi fuiſſet
 collatum. Deus enim temporis ſucceſſu Legem
 ſuam per Moſem publicavit, ut revocaret in viā
 rectam eos qui perſiti erant. At lex oſtendebat
 non ſolūm verum Dei ſummi cultum, ac pieta-
 tis regulam: ſed tanquam ſpeculum fuit homini-
 bus, ut ſeſe cognoſcerent obſervationi illius im-
 pares eſſe: & horrore iudicii cogerentur ad reme-
 dium confugere: quod proponebatur in Domi-
 no noſtro Mediatore & propiciatore. Ad quem
 non poſſumus venire, niſi propriæ virtutis opi-
 nione vacui, & propriæ juſticiæ fiducia exuti, fra-
 cti & contuſi conſcientia noſtræ ægeſtatis, diſca-
 mus humilitatem, ac dejectionem noſtri. Lex e-
 nim noſtram pungit conſcientiam: atque intrin-
 ſecus monitrix eſt eorū, quæ Deo debemus: Cū
 boni ac mali diſcrimen nobis proponit: noſque
 reos iudicii pronūciat: ſi ab officio tantillū diſce-
 damus.

damus: Quicumq; ſervaverit totā legē, & defecerit in uno, erit omnium reus. Deo gloriā, honorē, reverentiam debemus, ac timorem: Nō ſumus noſtri iuris: ab eius nutu nos ſuſpendi oportet: Cūq; juſticia ac rectitudo illi ſint cordi, iniquitas verò abominationi, niſi velimus ab eo deficere, & apoſtaſie damnari, neceſſe eſt tota vita juſtitiam à nobis coli, ac præſtare ſanctitatem, & vitę puritatem. Neq; cū ſolvendo nō ſimus, tergiverſari & excuſare decet defectum noſtrum, & facultatis noſtrę inopiā. Deus ſemper ſui ſimilis eſt, juſtitie amator, iniquitati inſenſus: neq; quicquā cū peccatoribus habet cōmercii: Quod in ſua lege exigit à nobis, id ex naturę obligatione obſequendi neceſſitas nos monet: Quod autē non poſſumus, id eſt noſtri vitii, ac culpę quę ex nobis eſt, nō ad Creatorē cōferenda: Malum in nobis eſt, & nobis imputādum. Quicumq; igitur ex operibus Legis ſunt, ſub maledictō ſunt, ut ſcriptum eſt: Maledictus qui non permanſerit in omnibus quę ſcripta ſunt in libro Legis, ut faciat ea. At in lege nemo juſtificatur apud Deum: ſed juſtificatus ex fide vivit. Chriſtus nos redemit de maledictō Legis, factus pro nobis maledictum: ut ſcriptum eſt: Maledictus qui pendet è ligno. Propter trāſgreſſionē poſita lex eſt, donec veniret Chriſtus. Stipēdium peccati mors: ſtimulus mortis peccatū eſt. Virtus peccati Lex. Quęcūq; Lex loquitur, iis qui

*Gal. 3.**Dent.*

27.

1. Cori.

15.

*Rom. 6.**Rom. 3.*

Roma.
10. 3
Gal. 1.

ſub Lege ſunt loquitur: ut omne os obſtruatur, & ſubditus ſit omnis mundus Deo. Quia ex operibus Legis nō iuſtificabitur omnis caro corā Deo:

Per legem cognitio peccati: Et Lex iram operatur. Finis igitur legis Chriſtus eſt: & iuſtitia Dei per fidem illius in omnes, & ſuper omnes qui credunt in Ieſum Chriſtum; qui dedit ſemetipſum pro peccatis noſtris, ut eriperet nos de præſenti ſæculo nequam. Quicumque venit ad illum, miſericordiam conſequitur, & ſublevationem à peccatis ſuis: quæ Chriſtus in ſe recipit, & pro iis precium iuſtitiæ divinæ ſolvit, ne ſolutio à nobis exigatur: cui ſolvendo nemo mortalium, quantumvis juſtus

& integer, unquam eſt
 inventus.

LEX

CAP. VII.

LEX AD CHRISTVM DVCIT.

*Lex hominem ostendit nudum, & virtutis egentem:
Non quis sit, sed quis debeat esse monet.
Ducit & ad Christum: qui nos à morte redemptos
Æterno vitæ munere sanctificat.*

E 3

um ad Legem Dei vitam nostram, ac vires nostras expēderimus, sentiemus toto cœlo nos abesse ab ea iustitia & perfectione, quā Deo iusto & perfecto debemus, si velimus illi conjungi, & ab eo recipi. Hinc metus, horror, ac trepidatio in nobis oritur, summaque cordis anxietas, cū iniquitatum nostrarum pōdus non possit conscientia nostra sustinere: sibiq; representet, ponatque ante oculos irati Dei iudicium, ac condemnationem æternam, quę propofita est iis, qui Legi ex omni parte non satisfaciūt.

Dent.
27.

Scriptum est enim: Maledictus omnis, qui non permanferit in omnibus, quę scripta sunt in libro Legis hujus, ut faciat ea. Humiliatus igitur, ac dejectus horrore perditionis imminentis, ad Dei misericordiam, tanquam ad asyllum unicum, & salutis portum se convertit homo peccator, qui sibi consultum cupit. Non enim satis est sentire suam calamitatem, & condemnationis iudicium, si hic sensus nos consternet, & ad desperationem adducat. Erigendus est animus, ac sollicitè circumspicere oportet, an ex his angustiis possimus aliqua ratione, aut servatoris alicujus ope eripi. Audimus in Euangelio Ioannem claman-

Ioñ. 2.

tem:

tem: Hic est agnus Dei, qui tollit peccata mundi. Is est qui livores nostros sustulit. Is est qui fidejussor pro nobis apud æternum Patrem est præsto. Is est qui nos ad se vocat: Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos. Ad Christum igitur nos Lex tanquam pædagogus adducit: hunc servatorem nobis proponit: in eo refugium tutum nobis ostendit: & propiciatorem demonstrat, in quo liberationem ab obligatione legis invenimus. Christus enim nos redemit à maledicto Legis, factus pro nobis maledictum. Nam ex Lege nemo justificatur apud Deum. Quicumque ex operibus Legis sunt, sub maledicto sunt: Sed per fidem in Christum benedictio nobis tribuitur. Concluserit scriptura optura omnia sub peccato, ut promissio ex fide Iesu Christi daretur credentibus. Requiritur autem ut hæc fides vera sit ac viva: ne aliò lumina defleat, præterquam in Christum, utq; fructus suos producat. Deus, ut indulgens pater, nos ad amorem sui allicit dulcedine præmiorum; denunciâs virtutibus apud se reposita præmia: neque frustra laboraturum qui suis obtemperat mandatis. Reprobis quoque, & contumacibus indicit mortis æternæ supplicium, & infinitas calamitates in præsentī sæculo: Anima quæ peccaverit ipsa morietur. Quamvis cūm requirit à nobis hanc observantiam, poscit debitum, quod remunera-

Matt.

11.

Eze. 18

tionem dignum per se nō est: Sed cū remunerat,
 gratuita gratia remunerat. Lex cū perfectam
 requirat iustitiam, legitimus illius cultus constat
 obedientia, quæ custos est omnium virtutum:
 Eaque non tantū debet esse externa, sed etiam
 interna & spiritualis: cū Deus corda scrutetur,
 & interiora mentis respiciat. Cū igitur hæc ob-
 servantia Legis vires hominis superet, Christum
 habemus fidei iussorem, & propiciatorem apud
 Deum Patrem, qui Legis obligationem susti-
 nuit, ut nos ab ea liberaret. In eo nobis proposi-
 ta est liberatio & satisfactio, & securitas consci-
 entię: cū sciamus illum revera exequi,
 quod nobis proponit: est e-
 nim æterna Dei ve-
 ritas.

EZE-

CAP. VIII.

*EZECHIAS SERPENTEM ANE-
UM DEJICIT.*

*Ezechias idola Deum subvertit & aras;
Præcipiens pura numina mente coli.
Et quondam à magno conflatum Mose Nehustan
Sustulit, illius mystica sacra vetans.*

F

O c est primum præceptum primæ tabulæ, quæ nos cultum divinum, pietatem, & religionem docet. Cùm debeamus omnia Deo conditori mundi totius, hæc tamen maximè à nobis exigit, Adorationem, fiduciam, invocationem, & gratiarum actionem. Adoratio, est cùm illum veneramur & colimus: illius celsitudini nos submittentes, & conscientias nostras subjicientes legi illius. Fiducia, cùm ex cognitione virtutū ejus, in eo securi acquiescimus: Cùm in eo sapientiam, justitiam, potentiam, veritatem, bonitatem omnem reponimus; & sola illius communicatione nos æstimamus beatos. Invocatio, Si quoties urget necessitas, in ejus fidem & auxilium nos nos recipimus, tanquam ad unicum præsidium. Gratiarum actio, est gratitudo, qua laus bonorum omnium illi tribuitur, tanquam auctori omnis beneficentiæ. Hæc omnia Deus sibi jubet consecrari, neque quicquam horum aliò derivare. Caveatur hic vana superstitio; qua animi à vero Deo deflexi, huc atque illuc tanquam in varios diducuntur deos.

Con-

Contenti sint homines uno vero Deo: neque lacerent ejus cultum, quem unus ille sibi soli vendicat. Cavete ne fortè decipiat cor vestrum, *Dent.* & recedatis à Domino, serviatisque diis alienis, *11.* & adoretis eos: & irascatur Dominus, claudatque cœlum, &c. Cùm reperti fuerint apud te vir aut mulier transgredientes pactum Domini, ut *Dent.* vadant, & serviant deis alienis, & adorent eos, so- *17.* lem & lunam, & omnem militiam cœli quæ non præcepi, &c. Educes virum aut mulierẽ, qui rem sceleratissimam perpetrarunt, ad portas civitatis tuæ, & lapidibus obruentur. Provocatur Deus ad Zelotypiam, quoties figmenta nostra substitui-
mus in ejus locum. Cave, ne quando obliviscaris *Nr. 4* pacti Dei tui, quod, pepigit tecum, ut facias tibi sculptam similitudinem eorum quæ fieri Dominus prohibuit. Quia Dominus Deus tuus ignis cõsumens est, Deus Zelotes. Pura sit conscientia vel ab occultissimis apostasiæ cogitationibus. Cũ Deus interiora nostra rimetur & cognoscat, neque illum lateant abstrusissimæ cogitationes nostræ; quas, si malæ sint, inultas non fore minatur: multo minùs si coram eo adulteremus: & honorem, qui illi soli debetur, ad alios deos nefando sacrilegio transferamus: Neque hic fallamur nostris intentionibus: nos honorare Deum unũ conditorem omnium rerum, in suis creaturis. Deus hic solus audiendus est: neque illi dan-

Deut. 12. *Pr.* 30. dus interpret, qui verba præceptorum illius in alium sensum detorqueat, quàm voluit. Non facias quod bonum videtur ante oculos tuos: hæc facito quæ præcipio tibi, neque addas quicquam, neque diminuas. Cùm Israëlitàe murmurassent contra Dominum in deserto, serpentibus ignitis gravissimè sunt afflicti: cumque eos peccati poenituisset, Deus eorum misertus iussit serpentem æneum erigi, ad quem quicumque erigebat oculos, à morfu serpentum sanabatur: Huic serpenti æneo Israëlitàe multis post annis honorem divinum præstabant, quòd erectus esset Dei iussu: Sed hanc impiam superstitionem non ferēs Ezechias rex Iuda, simulacrum fregit, & sacra quæ illi fiebant in posterum abolevit: quamvis hoc simulacrum esset antea iussu Domini à Mose erectum.

ISRA-

CAP. IX.

ISRAEL IDOLATRA ERECTO
VITULO. Exod. 32.

Post epulas Hebraea Dei gens provocat iram,
Indicens levibus festa colenda choris.
Et Pelusiaca conflans Idola iuvencae,
Incendit Phariis thura profana sacris.

F 3

MENS hominum hebetudine & miseranda cæcitate laborans, crassissimaq; ignorãtia obruta, pro Deo vanitatẽ, & inania spectra semper proclivis fuit colere. Neque numen præsens esse putavit, nisi corporati aliqua forma oculis exhiberetur. Noverãt Israëlitæ tam doctrina parentũ, & majorum suorum, quàm institutione Mosis unum esse verum Deum: qui ante multa sæcula sese manifestarat patribus Abrahamo, Isaaco, & Iacobo: senserant & illius præsentiam, potentiã, & auxilium; cùm paulo antè manu forti miraculose erepti essent de servitute Ægyptiorum: In eorum præsentia apertum est mare; sicco pede transit populus per medium sinum Erythræum, in quo submersus est Pharaon cum suo exercitu: Cũ tamen Moses ad Deum conscendisset in summitatem mōtis Sinai, eius absentia pertæsi Israëlitæ, cōclamarunt omnes: Nescimus quid contigit isti Mosi: Surge, inquit ad Aaronẽ, fac nobis Deos qui nos præcedãt. Quorum importunitate victus Aaron ex inauribus aureis populi vitulum cōflavit

vit fusilem: dixitque: Isti sunt Dii tui, ô Israël, qui te eduxerunt de terra Ægypti: Postero autem die, quo solennitas ab Aarone fuerat indicta, populus obtulit holocausta, & victimas pacificas: seditque manducare & bibere, & surrexit ludere. Reversus autem Moyses, cum suos invenisset tam nefanda deos alienos apostasia sequi & colere, indignabundus, tabulas lapideas, in quibus Dei digito decem præcepta Legis scripta erant, cōfregit: Dñs autem irritatus cōtra prophanos, statuit perdere populum. illiusque jussu cæsa sunt uno die à Levitis viginti tria millia hominum: neve in reliquam multitudinem Dei furor exardesceret, Moses pro populo deprecatus est. Hinc scaturiginē idololatriæ videmus ortam, quòd homines non credant præsentiam Dei, nisi sub aliqua forma illum sibi ante oculos repræsentent. Et qualem animo imaginantur, talem sibi proponi possunt. Mens idolum gignit, manus artificis parit. Quod etsi, qui judicio cæteris præstant, non credant esse Deum: illic tamen divinitatem Numinis aliquam putant adesse: & ideo statim ad adorationem prolabuntur: Existimantq; Deo gratū esse, si colatur quoquo modo inventionibus hominū: ac sufficere illi, dum modo majestas Divina nō omnino dejiciatur esolio, & illi⁹ potētia nō negetur: Deus aliquādo præsentia sui Numinis exhibuit certis signis: ut cū posteriora sua demonstravit

Exo. 23 Mosis in specum compulso : Non tamen, inquit,
Judic. videbis faciem meam : quia nemo hominum me
13. potest videre & vivere. Apparuit & Manuæ pa-
Gen. 18 tri Samsonis in specie juvenis. Et Abrahamo vi-
 sus est in planicie Mamré inter duos Angelos : cū
 quo collocutus est, & deprecatus pro Sodomeis,
 qui paulo post horribili perierunt excidio. Ap-
Dan. 3. paruit quoque in fornace ignis in campo Dura
 extra Babylonem, in quam coniecti erant juve-
 nes Sidrachus, Misacus, & Abdenago : quòd
 statuam erectam à rege noluisse adorare. Sed
 eæ visiones factæ sunt propter causas urgentes:
 neque permisit statuas erigi quæ illum repræsen-
 tarent, ut visendum se præbuerat. Non enim po-
 test majestas illa divina infinita & incom-
 prehensibilis rebus quæ sub sen-
 sum hominis veniunt
 exprimi.

LEX

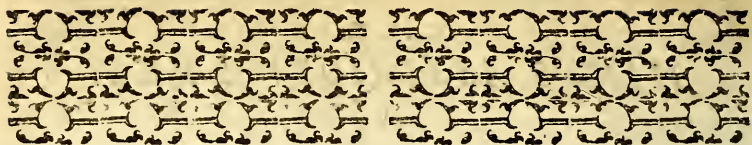
CAP. X.

NINVS ASSYRIORVM REX.

*Assyrii prisco statuere altaria Belo ,
Sacraque thuricremis de veneranda focis.
Hinc mos emerfit claros Heroas ad astra
Ferre, & cælestes inter habere deos,*

G

BEROSUS tradit Ninum Babylonix regem, & Semiramidis maritum, fuisse primum, qui post generalem diluvii magni inundationem (quæ sub Noa Iano, sive Ogyge prisco contigit) erexit imaginem Iovi Belo Iunonique parentibus suis, & Saturno Nēbroto Rheæque aviæ: quibus nō solū statuas in media urbe Babyloniorum posuit, sed etiam templa ac ceremonias sacras in eorum honorem, & memoriā instituit. Atque illi inter Assyrios pro Diis magnis habiti sunt: successuque temporis regū mādato illis honores divini, sacrificiaque tributa: cū à principio imagines ac templa memoriæ illorū consecrata essent. Ita factum est, ut hic imaginum cultus, & idololatria, quæ ab exiguis principiis ortum sumpsit, longè lateque per totum orbem terrarum dilatata, & diffusa fuerit: Astuque Sata-næ (qui Dei hominumque est inimicus) promulgata est hæc consuetudo adorandi homines mortuos ab Assyriis ad Ægyptios, deinde per totam Asiam. Et brevi contigit, ut hoc exemplum pervagatum sit ad reliquas nationes, quæ jam replerant terram coloniis, & frequentibus habi-

habitoribus. Quorum unusquisque proprios Deos sibi finxit, ex principibus vel regibus, qui populos pietate, consilio, beneficentia, vel potētia juvissent, quos post mortem, beneficiorum acceptorum memores, inter cœlites constituerunt, participesque fecerunt gloriæ veri Dei (quē non ignorabant conditorem esse mundi totius) aut illi planè substituerunt. Tanta semper fuit, hominum insania, ut in religione maluerint sua sequi commenta, quàm retinere cultum divinum, à vero Deo ordinatum, & posteris traditū à priscis Patribus. Hi enim sp̄reto relictoque Dei mandato, honorem & servitutem Divinitati debitam, contulerunt ad Deos fictitios & peregrinos: superstitionibus nefandis sese inquinantes, & sacris prophanis iram Dei provocantes. Revelatur ira Dei de cœlo super omnem impietatem & injustitiam hominum, eorum qui veritatem Dei in injustitia detinent. *Rom. 1.* Quia cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt; sed evanuerunt in cogitationibus suis: & obscuratum est insipiens cor eorum. Mutaverunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinē imaginis corruptibilis hominis, & volucrū, & quadrupedū, & serpentiū. Propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorū, in immunditiam, ut cōtumeliis afficiant corpora sua in semetipsis. Quia commutaverunt verita-

Sapiē.

14.

tem Dei in mendacium, coluerūt & serviverunt creaturæ potiusquàm Creatori, qui est benedictus in sæcula: propterea tradidit illos Deus in passiones ignominia, &c. Et sicut non probaverunt Deum habere in notitia, tradidit illos Deus in reprobum sensum, ut faciant ea quæ non conveniunt. Infandorum idolorum cultura, ut dicitur libro Sapientia, omnis causa mali est, & principium, & finis. Dum latantur, insaniunt: vaticinantur falsa; vivunt injustè: pejerant citò: Initium fornicationis est exquisitio idolorum: & ad inventio illorum corruptio vitæ est. Apostasia enim hæc cum impietate invexit inter homines infinita scelera, ac vitæ totius depravationem.

ASSY-

CAP. XI.

ASSYRIORVM DEI.

*Bifronti Iano divum sacrantur honores:
 Cuius sunt pleni posteritate poli.
 Saturno, atque Iove, & Iunone, atque Hercule. Talis
 A primo series annumeratur avo.*

TANTA fuit omnibus sæculis hominum temeritas ac cæcitas, ut non viderint neque cognoverint Deo soli creatori & cōservatori totius mundi summā auctoritatem, reverentiam, & obedientiam deberi. Illi verò sibi comparari posse justitiam præter Dei verbum aggressi, ad novorum decorum cultum & adorationem suorum figmentorum sese transtulerunt, malisque & abominabilibus superstitionibus se inquinaverunt. Ut contigit. Assyriis, qui statim post diluvium, Nini tertii regis exemplum secuti, innumeros erexerunt Deos. Existimabant enim Majestatem illam divinam mundi conditricem infinitam, omnipotentem, invisibilem, justam, misericordem, bonam, non posse exprimi, neque subjici oculis hominum, neque posse cognosci qualis sit, nisi per suas creaturas, per quas illius potentia ac bonitas manifestatur: maxime per homines qui insignibus virtutibus, ac dotibus à Deo illustrati sunt: qui consiliis, auxilio, & doctrina rude genus humanum & infirmum docent, instituunt, protegent, & defendunt: propulsan-

pulsantes ab eis omnem injuriam, & violentiam malorum, a quibus opprimuntur: Propterea Deū summum non invitò illis communicare partem sui honoris, qui semper in autorem redundat. Idem quoque de cæteris creaturis tradiderunt: per quas Deus, vel suum judicium, vel misericordiam exercet super homines: quibus vel reverentiam, vel metum, vel honoremtribuendum docuerunt, & in ipsis Deum colendum: quòd per eas divinæ bonitatis munerata in nos stillent: Ineptè garriebant Deum nihil aliud esse quàm Naturam, sive arcanam inspirationem, quæ mūdum vegetat universum. Ideo mundum non solū esse imaginem Divinitatis, sed esse illius corpus: Quam impiam ratiocinationem refutat scriptura sacra, ac ipsa ratio. Non enim Conditor constituitur eodem gradu, quo illius opus: cū Natura sit ordo præscriptus à Deo in rebus creatis. At Dei potentia illius æternitatem satis declarat, & principium habere à sese, quòd omnia ab eo suam ducant originem: cunctaque, quæ sursum ac deorsum spectemus, vivam illius imaginem adumbrant. Non quòd oporteat illis adorationem aliquam præstare, quantumvis excellentia videantur, sed rectà ad opificem omnium nos decet convertere mentis nostræ aciem. A suis enim virtutibus manifestatur Deus: quarum cū intra nos vim sentiamus, multò vivi-

dior in nobis esse debet hæc meditatio. Et quia non possumus illum capere; non propterea debemus ad visibiles creaturas illius Majestatem alligare; ut ad has prostrati vota nostra & preces offeramus summo Numini; quòd credamus illū ex ligneis, lapideis, metallicis, corruptibilibusq; statuis nos respicere, & audire; nostrisque necessitatibus subvenire, & in periculis nobis opitulari : Hic error (cujus causa Deus iratus diluvio mundum universum submerferat) statim invasit mentes hominum post restaurationem orbis: etiam vivente adhuc Noa. Cujus nepotes sese nefanda idololatria: statim prophanaverunt & cor-
Ios. 24. ruperunt: id patet in historia Iosue, de Thare & Nachore: Et Chami, sive Chamesenui, posteritas cum patre (cui Deus maledixerat propter impietatem & cōtemptum erga patrem Noam) totam Assyriam & Ægyptum innumeris superstitionibus, & idololatria corripit, ut testatur Berosus in sua epitome: Hinc manavit infinita Deorum turba, quibus commiserunt administrationem cœli & terræ, sub imperio tamen illius primæ essentiae Divinæ æternæ; quæ condidit totam rerum omnium machinam. Salomon testatur primum idolorum cultum manasse ab iis, qui hunc honorem detulerunt mortuis: ut sculptis imaginibus memoriam illorum ad posteritatem proferent: Et hanc consuetudinem versam postea fuisse in legem;

gem: jussuque tyrannorum ceremonias & sacra fuisse instituta defunctis Principibus, aliis qui insigni aliquo beneficio juvissent suos concives, & rempublicam. Cui rei accessit & adulatio hominum, qui etiam malos principes deificarunt, ut in Derceto muliere Ascalonita, quæ cùm ex adulterio concepisset, & peperisset Semiramidem, pudore culpæ se in stagnum præcipitem dedisse fertur, & in piscē mutarā: atque sub piscis figura postea fuisse cultam. Ita quoque Apis anima in bovem, Anubis in canem: Et ejusmodi metamorphoses; sub quibus homines pro Deis culti sunt. Xenophon tradit clararum familiarum avos fuisse Saturnos appellatos; filios primogenitos Ioves: Filias Iunones: Nepotes verò Hercules. Hinc contigit ut plures Saturnos, Ioves, Iunones, & Hercules legamus in historiis antiquorum. Primum autem omnium Patrem dixerunt Ianum, vel Ogygem, quem Chaos, & Cælum cognominarunt, Majorum ac minorum deorum parentē. Hunc fixerunt bicipitē, & duas habentem facies: quòd sæcula quæ præcesserant diluvium generale viderat, & quæ secuta sunt. Inde pullulavit illa deorum myrmecia, figmentis & superstitionibus plena: nulla fuit natio quæ sibi proprios non statuerit, & mille nugas, mille blasphemias de singulis non publicarit: non solum inter Ethnicos, sed etiam inter Israëlitas hoc impietatis contagiū

Xenop.
de equo
voci.

serpsit. Quæ tantopere Deo abominanda visa sunt, ut sæpissimè propter hæc populum suū ultus sit. Paulus apertè ait Deos Gentium malos esse dæmonas. Charissimi, inquit, fugite ab ido-

Cor. 10. lorum cultura: Quæ immolant gentes, dæmonibus immolant. Nolo vos socios fieri dæmoniorum. Non potestis calicem Domini bibere, & calicem dæmoniorum. Et scriptura sacra sic loquitur. Si dominum ad iram irritaveritis idololatria, peribitis de terra. Disperget vos Deus in

Nr. 4. omnes gentes; ibique servietis diis, qui hominū manu fabricati sunt, ligno & lapidi, quæ non vident, non audiunt, non comedunt, non odoran-

Levit. 19. tur. Nolite converti ad idola, nec deos conflati-
Levit. 26. les facietis vobis. Ego Dominus. Nō facietis vobis idolum aut sculptile; nec titulos erigetis, nec insignem lapidem ponetis in terra, ut adoretis eum: ego enim sum dominus Deus vester. Non

Deut. 16. plantabitis lucum, & omnem arborem, juxta altare Domini Dei vestri: Non facies tibi atq; constitues statuum: quæ odit Dominus Deus tuus.

Infelices sunt, inquit Salomon, & inter mortuos spes illorum est, qui appellaverunt Deos opera manuum hominum; aurum, argentum, artis inventionem, & similitudinem animalium,

aut lapidem inutilem, opus manus antiquæ.

CAP. XII.

PANDORA ET PROMETHEVS.

*Condita Pandora gravidò cratere Epimetheus
 Excipit, heu quantis noxia dona malis!
 Illa voluptatis sunt dulcia fœnora: quorum
 Pestifero perimunt tecta aconita fævo.*

H 2

PRÆCI superstitionum inventores, primum formatorē hominis dixerunt fuisse Prometheus, Iapeti filium: Qui ex limbo terræ formavit imaginem ad similitudinem humanam: Sed cū ex terrena materia facta esset crassa & stupida, eam animavit igne cœlesti, quē ex Iovis folio furatus est clauculū, concava arundine inclusum, ne furtum animadverteret Iuppiter. Hoc sacrilegium ut Deus ulcisceretur (indignè tulerat homines recens creatos vigore cœlesti & sapientia diis similes reddi) Mulcibero mādavit, ut ad Dearum cœlestium formam figuraret imaginem: quæ ut fuit absoluta, illam Iuppiter vita & ingenio donavit, Iuno ornavit, Pallas erudit, Venus illi pulchritudinem & gratiam tribuit, Mercurius eloquentiam: cæterique dii aliquid doni in hanc novam Deam cōtulerunt, unde nomē Pandorę sortita est. Illius manu impositus est crater aureus à Parcis, Cloto, Lachesi, & Atropo: quo inclusit Iuppiter morbos, lāguores, curas, sollicitudines, egestatem, pudorem, tristitiam, & reliqua omnia mala & incōmoda, quibus vita humana poterat exagitari, & vexari: Statutum.

tutumq; erat Fati decreto, ut homo volens, ac sua sponte compulsus hunc craterem aperiret, & in se admitteret monstra illa ærumnarum, quæ inde evolarunt. Utque id non coactus faceret necesse fuit, ne postea hominum genus meritò conqueri posset Deum fuisse autorem malorum & calamitatum, quibus miseri mortales postea sunt agitati, & cruciatibus assiduis molestati: Quas cum ultro suaque sponte excepisset, stultū fuit culpam in Iovem transferre. Mulier cum ad Prometheū venisset, neque illi, qui prudens erat, posset persuadere ut munus oblatum exciperet: convertit se ad Epimethum Promethei fratrem juvenem imprudentem & fatuum: qui gestiens craterem acceptum aperuit: statimque facto impetu è fundo se proripientes illæ pestes, & calamitates mūdum repleverunt, omnem hominem suo viru & contagio inficientes: unde postea vita humana infelix & anxia reddita est: Quibusque Deus ulciscitur hominum peccata, qui Numine cœlesti neglecto sceleribus & vitiis sese contaminant. Addiderunt & huic figmento Spem jacuisse in fundo crateris, depressam à reliquis malis, quæ cum celeriter evolassent, spes misera pondere defatigata non potuit se expedire ut foras prodiret: Nā Epimetheus horrore perculsus, operculum vasi obdidit: spesque inclusa in cœlum reportata est: Mortalesque postea calamitose afflictī sunt, nul-

Sap.¹⁴

la spe sibi relicta, innumeris afflictionibus & ærumnis, quas imprudentia in se attraxerant. Pãdoram hanc voluptatem intellexerūt: Qua nulla pestis major hominibus à natura data est: Ea enim radix malorum est omniũ: qua animus implicitiis à recta ratione abducitur, maximè à cultu divino aliena: comes blanda idolatriæ. Vt plurimũ enim fornicatio spiritalis, immũditias, & vagas profert libidines. Idolatre, ut ait Salomon, neque vitam, neque nuptias mũdas custodiunt: Sed alius alium per invidiam occidit, aut adulterans contristat; & omnia cõmixta sunt. Sanguis, homicidium, furtum, fictio, corruptio, infidelitas, turbatio, perjurium, tumultus. Bonorũ Dei immemoratio, animarum inquinatio, nativitatibus immutatio, nuptiarum inconstantia, inordinatio, mœchiæ, & impudicitia. Nihil in vita tristius à natura datum est homini, quàm voluptatis venenum: quo infecta semel anima rarò ad virtutem se inclinat, sed semper pronà in omnia præcipitatur vitia.

DII

CAP. XIII.

DII COELI ET TERRÆ APVD.
GRÆCOS.

Græciane Assyriis videatur cedere, vanis
 Inventis proprios est venerata deos.
 Quos cælo & terris audax præfecit: ad horum
 Ultro submittens se sua que arbitrium.

H A B U I T quoque Græcia Deorū
 infinitam turbam: quorum partē
 cœlis, partem aëri, alios terre, alios
 mari, alios inferis præfecit. Cœlū
 Iovi patri commiserunt. Et in cœ-
 lo diversos Deos, & animalia, monstraque, & fi-
 gmenta statuerunt. Zodiacum in duodecim si-
 gna distribuerunt Arietem, Taurum, Geminos,
 Cancrum, Leonem, Virginein, Libram, Scorpiū,
 Sagittarium, Capricornum, Aquarium, & Pisces.
 Reliquam firmamenti convexitatem repleverūt
 ursis, draconibus, centauris, capris, & reliquis nu-
 gis, quarum nomina imposuerūt cœlestibus cor-
 poribus: ac de singulis monstrosas fabulas, & me-
 tamorphoses prodiderunt. Rursum septem cœ-
 lis inferioribus præfectos dederunt Saturnum,
 Iovem, Martem, Apollinem, Mercurium, Vene-
 rem, & Dianam: qui planetarum orbis modera-
 rentur. Aërem Iunoni commiserunt: quæ sub se
 Aëolum, & ventos habuit. Cyclopes fulmina fa-
 bricarunt Iovi: nullaque pars cœlestium plagarū
 suo caruit Genio, usque adeo cerebrum humanū
 fertile semper fuit vanitatis & figmentorum: cū
 à dei

à Dei mandato incipit aberrare, & suę rationi locum dare: quò vagatur longiùs, eò semper recedit magis à scopo proposito, & à via veritatis, cui nos insistere Divina jubet Sapiencia, procul à nobis rejectis omnibus humanis inventis, a quibus seducimur, & in perditionis præcipitium adducimur. Eò enim impietatis prorupit humana vanitas, ut Diis suis scelera, iram, libidinem, furta, & homicidia tribuerint. Discordias & inimicitias inter deos constituerunt: cõvivia & ebrietales, incestus & adulteria: & ad modum humanũ vesci cibus, & potu Ambrosia & nectare: colludere inter se: iocari, nugari; de amoribus disceptare: Ideo Venerem ex Saturni genitalibus ortam, præesse rebus amatoriis: cui Cupidinem dederunt filium, armaveruntq; pharetra, arcu, sagittis, & facula: levem, stolidum, cæcum, temerarium finxerunt. promiscuè in Deos & homines sua tela vibrantem, & cœlestia, terrestriaque suo subjicientem imperio.

Terræ dominationem Opi vel Cybelæ, quæ mater est Deorum majorum commiserunt, quã distribuerunt in diversas provincias, & singulis Deos proprios dederunt: Fauni, Panes, Satyri, Oreades, Dryades montibus & arboribus: Naiades fontibus, stagnis, & lacubus. Singuli fluvii sua numina habuerunt, a quibus denominationem sortiti sunt. Napeæ prata, viridaria, pomaria, & hor-

tos coluere. Pales agros curavit: Ceres frugibus præfuit. Triptolemus frumento: Chloris floribus: Bacchus vino: Pomona & Vertumnus pomis. Aristæus melli commissus est. Domibus lares Geniique infederunt: Penates ædium secretiores partes. imo nulla pars domus suo caruit Deo. Inventis quoque & artibus suos præfectos dederunt. Studiis bonarum artium, musicæ, & melodiæ præsidet Phœbus, Minerva, ac Musæ: Medicinæ Æsculapius cum patre Apolline. Parturientibus Lucina, Levana, Statilinus, Ilithya: Bello, Mars, Pallas, Enýo, Bellóna. Pulchritudini Venus. Amori Cupido: Gratiis, Charites. Fabris Vulcanus: Mercatoribus, furibus, & causidicis Mercurius. Nec ulla ætas, nulla ars, nulla urbs, regio, aut locus juvenus est destitutus suo Deo tutelari, & Genio conservatore.

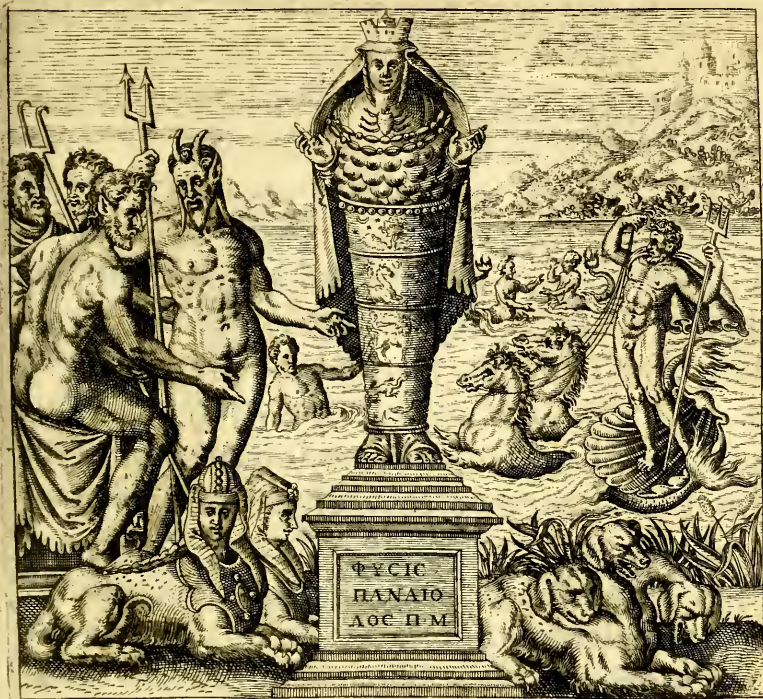
DII

CAP. XIII.

DII MARIS, ET INFERORVM.

Neptuno imperium pelagi conceditur: illi
 Æquorei subsunt numina aquosa sali.
 Orcus Plutoni paret tenebrosus; & illæ
 Inferno quæ sunt pressæ Acheronte plagæ.

ARIA bonam partem superficiei terræ occupant, propterea illis quoq; numina præesse fuit necesse. Oceanus, Amphitrite, & Neptunus summū in iis habuerūt imperium: quibus subiecti, tanquam secundę classis divi, Tritones, Nereus, Glaucus, Portunus: Nymphæ infinitæ, ac reliqua sali numina: de quibus lege Hesiodū in Theogonia, cæterosque poëtas qui Deorum istorum nominibus centurias conscripserunt, quorum seriem alio loco adjungemus. Inferos adjudicarunt Plutoni: Nam tres istos fratres Saturni & Rheæ filios universum mundum inter se partitos fuisse, scriptis prodidit antiquitatis fabulositas. Iuppiter Cœlos occupavit, & terram: Neptunus Maria: Pluto Inferos. Plutoni, quem Ditem vocaverunt, maritaverunt Persephonem Cereris filiam, quam patruus rapuit in Sicilia in Enneis campis, legentem flores cum Syrenibus filiabus Acheloi. Ante portam & inferni aditum Stygem cum suo lacu, quem Acherusam vocarunt, reposuerunt, quem transfretare Charontis

rontis cymba necesse est animas, quæ Orcum ingressuræ sunt. Portæ præest Cerberus canis tri-ceps. Intrinsecus æstuat Cociti lacus, & Phlegethon: ignitis undis torridus, quibus fontes immergantur, & perpetuis tormentis cruciantur. Sunt alia loca peccatoribus destinata: ubi Tytius vulturino lancinatur rostro: Sisyphus perpetuo labore rotat ingentem lapidem. Ixion rota rapida in orbem trahitur: Tantalus aqua merfus siti horrenda tabescit. Belides urnis pertusis aquam indefinenter haurire coguntur. Infinita supplicia describuntur à Græcis, quibus puniuntur homines, propter scelera commissâ dum adhuc essent in vita. Minos, Rhadamanthus, & Æacus, tres sunt inferni iudices: qui severas pœnas præscribunt singulis peccatis, prout unius cujusque gravitas videtur exigere. Carnifices habent ad imperium promptas, truces cruentas & crudeles Furias seu Eumenydas vel Erinnyas: quæ sunt Megera, Alecto, ac Typhiphone: hæ colubrinis flagris lacerant & proscindunt adjudicatos Cocito & Phlegethonti. Adscripserunt quoque piis animabus locum proprium, ubi quiete degunt æterna: quem vocarunt Campos Elysios: In iis horti viretæ, prata, campi, speluncæ, montesque summa amœnitate visuntur, in quibus vivunt perpetua felicitate sancti Manes: ac sese oblectant omnibus iis exercitiis, quibus libenter vacarunt cùm adhuc vi-

verent. Ad ingressum Elysiorum Camporum læto ac tacito flumine defertur Lethe: de quo bibunt animæ beatorum: ut omnium obliviscantur malorum ac molestiarum, quas inviti antea perpessi sunt super terra: & hoc cautum à Fato æterno dixerunt antiqui, ne memoria molesta tangerentur animæ sanctorum, dum recolerent ærumnas & calamitates vitæ transactæ. Pythagorici ulterius progressi sunt. Oblivionis fluvium adsignant animabus defunctorum, quæ transmigraturæ sunt in nova corpora. Ac post epotam Lethen omnium præcedentium oblita, desiderio novæ vitæ gestientes, expectant donec Natura illas in corpora recenter nata transmittat: Raroque contingit ut mēte recolant, quæ ante actis sæculis perpessæ sunt in corporibus in quibus prius vixerunt. Quamvis ille publicaverit
 se in corporibus alienis antea
 vixisse quorum nomina recipiat.

ÆGY-

CAP. XV.

DII ÆGYPTIORVM.

ROMÆ IN HORTIS IVLII. III. P. M.

ΘΕΟΙ ΑΔΕΛΦΟΙ.

*Templa Paretoniis onerasse altaria monstris
Quis negat? inter quæ Simia & Ibis erant.
Et Canis, & vasto frendens Crocodilus hiatu.
Herbæ etiam cultu non caruere suo.*

O proruperunt infaniæ plurimi populi in hac idololatria, ut non illis suffecerit divinitatis honores tribuere astris cœlestibus, Heroibus, & Principibus illustribus (qui multis beneficiis homines sibi conciliarant (sed & inter deos receperunt portenta & monstra. Simiam, Crocodillum, Ibin, Arietem (qui illis erat Iuppiter Hammon) Bovem Apin, Osyrin, Canē Anubin, & alia animalia. Ac ne satis illis videretur colere bestias brutas, illis ceremonias, & publica constituerunt sacrificia, templaque, & aras, & sacerdotes sacrauerunt. Cultum quoque divinum tribuerunt Cepis, Alliis, Porris, Cucumeribus, & infinitis creaturis, quę sensu & vita carent: prætexentes mysteria occulta, & plebi incognita; quò viderentur nihil facere sine legitima ratione, ac Deorum consilio. Tanta fuit semper, & ubique hæc Deorum varietas, maximè inter Ægyptios, qui inter reliquos homines superstitionibus vanis usque ad insaniam deliraverūt. Neque sine causa dicit Apostolus, iram Dei revelari de
Rom. i. cœlo super omnem impietatem & injustitiam hominum, qui veritatem Dei in injustitia detinent:

nent:& paulo post: dicētes se esse Sapientes, stulti facti sunt: & mutaverunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedū, & serpentium. Et hos fructus producit Natura humana peccato corrupta, nisi à Deo optimo maximo fulciatur, convertatur, & instituatur: Cui nihil gratius, nihil acceptius esse potest obedientia. Mens hominis per se ad excogitādos numinum cultus varios ac novos semper fuit proclivis. In qua re sese manifestat irreligiosa mortalium religionis affectatio: Qui dum suis inventis & superstitionibus suam justitiam stabilire conantur, ab observatione mādatorum Dei procul recedunt. Observa, inquit Altissimus per Mosem, & audi omnia quæ præcipio tibi, ut benè tibi sit, & filiis tuis in sempiternum, cū feceris quod bonū est, & placitum coram Deo tuo. Quod præcipio tibi hoc facito tātū, nec addas quicquam, neque diminuas. Eò infantiæ proruperunt homines, ut fictitiis diis non solum odores preciosos in thimiamate incenderent, vinum, lac, far, fruges, & alia obtulerunt solemniter; holocausta & sacrificia ex bobus, arietibus, agnis, hœdis, & volucris fecerunt: neque quicquam reliquerunt intētatū, ut sua idola honorarent: præstigiis dæmonum fascinati, qui eadem sibi attribuerunt, quæ Deus sibi fieri præceperat. Imo diis sanguine hu-

Deut.
12.

mano fecerunt sacra, nequid ad impias superstitiones addi pisset, sua templa diversis polluentes sacrilegiis & fœditatibus. Neque solum hæc inhumana sacra sunt facta inter Gentes, quæ Dei veri notitiam nō habuerunt (ut in Taurica Chersoneso Dianæ Thoantæ homines immolabantur, in Ægypto à Busiride Thraſius ad aram Iovis mactatus est: Pyrrhus Achilli patri parentavit Polyxena Priami filia ad Sigeum littus. In Aulide Agamemnon Iphigeniam sacrificavit, & ejusmodi nefaria sacra inter Ethnicos celebrata legimus multis in locis: Ipsi quoque Israëlitæ hæc secuti flagitia filios suos Molocho immolabant: de quibus dictum est. Qui dederit de femine suo idolo Moloch, morte moriatur: Populus terræ lapidabit eum, & quæ sequuntur.

CANO-

CAP. XVI.

CANOPVS.

Fusca suum Ægyptus veneratur thure Canopum.
 Chaldei flammis numen inesse docent.
 Commissi inter se dii sunt: Ægyptius urna
 Assyrium tectis ludificavit aquis.

K 2

N T E R varios portentososq; deos,
 quibus Ægyptii sua fana ac delu-
 bra repleverunt, Canopus non ob-
 tinuit posteriorem locum. Fuit enim
 Canopus iste Amyclæus navis Me-
 nelai gubernator: Qui cū ab expeditione Tro-
 iana rediret, tempestate actus delatus est in Ægy-
 ptum, ibique, tactus ictu serpentis mortuus
 est: sepultusque ad Nilum, ubi postea urbs à Ca-
 nopi nomine constructa est, distans ab Alexan-
 dria stadiis cx x. Illi temporis successu cives ere-
 xerunt statuas, sacraque decreverunt, & templa
 dedicarunt. Contigit autem ut Chaldæi diversa-
 rum religionum excogitatores, vagarentur per
 Assyriam & Arabiam, docentes mentem illam
 æternam conditricem & conservatricem mundi
 totius velle coli ab hominibus nō sub statuarum
 aut imaginum figuris, quæ corruptibiles, mutæ,
 & mortuæ essent, & facturæ artis humanæ, quæ
 ex nulla sui parte poterant exprimere, vel repre-
 sentare infinitam illam Deitatem supernam, spi-
 ritualem, & viventem ab æterno: sed sese manife-
 stare hominibus sub symbolo ignis. Quia igne
 (secun-

(secundum opinionem Heracliti) cuncta creata sunt:& vita temperatus est calor:mors autem frigus perpetuum. Alii humidum cum calido dixerunt originem esse creaturarum omnium. Et ut appareret animorum immortalitas, homines igne & aqua uti: reliqua animalia contenta sunt aqua: Addebant Chaldei Deū illum mundi conditorem benignum & misericordē esse erga eos qui divinis obtemperabant præceptis: sed justum & terribilem in cōtumaces & rebelles: irasci gravissimē delictis prophanorum, ac consumere in suo furore deos lapideos ac metallicos, qui illi conferebantur: quod experientia comprobabāt. Idola enim sive metallo, lapide vel ligno facta essent, adposita igni consumebantur, & perdebat suam formam, qua sola dii cēsebantur. Cū igitur venissent in Ægyptum, docerentque eadem quæ in Asia, sacerdos Canopi homo philosophus & literatus, fraudem Chaldeorum non ignorās, dolum dolo excepit. Concione populi convocata ipse ultro hortatus est Ægyptios ne temere rejicerent Chaldeorum doctrinam, quæ à ratione non erat aliena: Non tamen patriam religionem leviter defererent, quam à parentibus acceperāt. Deos illos inter se committendos esse suadebat, ac piē religiosēque expectandum quis esset superior futurus. Interim, ut cautus erat, Hydriam foraminibus unde quaque terebro aperuit, quæ

cera textit, ac gypso colorato super induxit: implevitque hydriam aqua: & ejus orificio caput statuae veteris super imposuit; summaque reverentia, ac ceremoniis exquisitis spectante toto populo venerandum istum Deum igni Chaldecorū adhibuit: Vtrinque Ægyptii Canopi numen, Chaldæi voce elevata suum deum sub ignis forma invocabant. Incalescente autem hydria propter ignis propinquitatem, liquefacta est cera, apertisque foraminibus magno impetu effusa est aqua in ignem circumjacentem: qui multa inundatione spectantibus & admirantibus omnibus suffocatus & extinctus est: Sacrificulus verò arrepta inde occasione hortatus est Ægyptios, ut majore reverentia Canopum colerēt, sacra illius frequentarēt, ac se tanto numini voluntariē submitterent. Ex eo tempore Canopi statua figurata est in speciem urnæ: Cujus formam ostendunt Marius Delphinus Romanus Patritius. Petrus Lepidus Regius apud Mediomatrices Procurator: ac memini me aliquando vidisse similes inter ornamenta conclavium ducis Vrbinatis

Pisauri, & Roberti Strozzię

Card. Romæ.

DII

CAP. XII.V
DII ROMANORVM.

Vt bello atque armis clari evasere Quirites,
 Sic nomen patriis obtinuerunt sacris.
 Mille deis totidem Romæ delubra dicarunt,
 Diversa Gracis relligionē pares.

VOTIES asserit scripturā unicūm esse Deum, hoc præcipit ne alio transferatur id quod Divinitati competit. Vnde patet, quātum à superstitione differat pura religio. Dicit enim Deus se esse æmulum, ac fore severū ultorem, si cum ullo deo fictitio illum associet homo, regulamque proponit in sua lege, ad quā vult omnem cultum Numinis sui referri, & suo arbitrio honorari. Quod homini debet esse frænum validissimum, quo intra fines & limites officii sui contineatur. At illi Antiqui tam Philosophi, quàm populorum doctores, ne viderētur aliquid detrahere de eo quod deberi summo Numini non ignorabant: Deorum minorum centurias æterno rerum omnium Conditori subjecerunt, quibus par esset cū illo summo Deo cœli ac terræ administratio. Sed hac societate Deus impiè dejicitur à sua sede, & illi sceptrum è manibus extorquent Idololatræ, quod fictitiis suis deis communicant. Manet tamen illud dictum Christi ad tentatorem: Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies. Et Angelus reprehendit Ioannem, quòd in genua venerabundus corā

Matt

4.

Apo. 19

eo procidisset. Et Petrus Cornelium reprehēdit, *Act. 10*
 quòd ante illius faciem genicularetur. Zacharias *Zac. 14*
 dum loquitur de restauratione Ecclesie, dicit tūc
 unum fore Deum, & unum illius nomen: Qui-
 bus testimoniis clarè judicatur quæcunque pie-
 tatis officia aliò transferuntur, quàm ad unum
 Deum, ea sacrilegio abominando involvi. Sed
 hoc Gentes non intellexerunt, quæ multitudinē
 deorum sibi finxerunt: non solùm Assyrii, Ægy-
 ptii, & Græci, sed etiam Romani, qui cæteris pa-
 res fuerunt superstitione & religionibus variis.
 Hi enim præter solem, lunam, aliaque sidera, quæ
 adorabant, habuerunt peculiarem deum Ianum
 illum antiquum Ogygem, qui inter Aborigenes
 olim regnarat, & in Ianiculo sedem fixerat. Hūc
 peculiaribus sacris prisci illi populi Italiae vene-
 ratī sunt, antequam Evander cum Carmenta ma-
 tre in Italiam trajiciens deos Arcadiae adve-
 xisset; & Æneas Palladium, Cybelem, & alios è
 Phrygia deos secum adportasset. Habuerunt &
 Romani suos Heroas, Genios, & Indigetes: Stati-
 linum, Levanam, Comum, Virbium, Ridiculū,
 Fortunam, Angeronam, Agonium.

Eousque processit humana vanitas, ut semper
 plus tribuerit suis speculationibus & inventis,
 quàm mandato Dei; qui spiritu & veritate coli
 vult, non idolis materia corruptibili cōflatis. Si-
 mulachra Gentium argentum & aurum, opera *Psalms.*
 115, 136

manuum hominum. Similes sunt eis qui fecerūt ea, & omnes qui confidunt in eis. Proinde Deus,

Ex. 20 homines, inquit. Non facies tibi sculptile, neque similitudinem ullam eorum, quæ in cælo sunt desuper, aut in terra deorsum, nec eorum que sūt in aquis sub terra, &c. Quibus verbis refrænatur perversa superstitio, & impia licentia hominum.

Deut. 4. Deus ipse ad Mosē inquit: Memento quòd Deus locutus sit tibi in valle Horeb: vocem audivisti, corpus nō vidisti. Observa ergo teipsum, ne fortè deceptus facias tibi ullam similitudinem. Et

Esa. 40 Esaias: Cui assimilabitis Deū fortem, & quā simi-

Act. 17 litudinem cōparabitis ei? Et Paulus disputans Athenis in Areopago cum Stoicis, dicit: Divinitatem non posse exprimi auro, argento, aut lapide arte sculpto, neque invētionibus hominū. Quod

Lib. 4. de civ. Dei ca. 9 & 31. nō ignoraverunt ex Gentibus plurimi. Augustinus profert excellens testimonium ex Varrone, quod & ipse adprobat. Qui primi deorum simulachra invexerunt, ii & metum demplerunt, & errorem addiderunt. Cum Tarentum expugnasset Cōsul Romanus, multasque statuas deorum aureas & argenteas cum præda cepisset, scribenti ad Senatum quid de iis esset facturus respōsum est,

ut Deos Tarētinis iratos relinqueret. Nimirum hoc responso Romani annuebant, in statuis parū esse auxilii afflictis, quamvis eas summo coluissēt

hono-

honore:multo minùs iis qui nihil divinitatis talibus rebus attribuebant:nam usque ad ea tēpora Romæ nondum recepta erant Deorum simulacra. Sed postquam Romani protenderunt imperium extra Italiã, & cum Græcis communicarūt, ab eis,sicut bonas artes & Philosophiam, sic etiã omne genus superstitionum & opinionũ de religione didicerunt, & in urbem invexerunt, reliquosque populos variis traditionibus & sacris superarūt:asciscendo undequa; peregrinos Deos, & illis in urbe templa,sacella,& aras erigēdo.Vnde dictum est non absurdè ab aliquo Romano. Postquam in Urbem introducta sunt simulacra. & statux deorum publicè sunt populo propositæ,ut ad eas suas dirigerent preces,& vota conciperent,elanguisse in hominum animis pietatē,& morum dissolutionem superinductam esse.Cùm enim suos deos iisdē affectibus, & cupiditatibus percelli,& rapi existimassent, quibus vulgare genus hominum, aut eos contempserunt,aut ad eorum exempla vitã composuerunt. Existimaveruntque quod cœlestiũ fieret imitatione,debere tolerari,vel adprobari:Nam fures,latrones,adulteri,polluti,impostores, & ceteri, suos habuerūt tutelares deos:quos invocabāt, & colebāt ut maleficia quę aggrediebātur possēt cōficere.Sic adulterę mulieres veneri victrici,& felici ferebāt munera:impostores,perjuri,fures Mercuriũ præsidē

honorarunt: avari Plutum: latrones & oppressores violenti Herculem: cynædi Iovem: & ita de cæteris. Nullum enim vitii genus fuit, quod ad aliquem deorum non potuit referri, quorum patrocínio & exēplo possent securiùs exequi quod machinabantur. Vtque rudis populus, & literarum imperiti possent faciliùs Deum à deo discernere, & ejus proprias cognoscere virtutes & energiam, ne in invocatione hallucinarentur, & fallerentur, ex armamentario cœli conquista signa tribuerunt singulis, quæ propria illis essent & peculiaria: ut compertum esset unicuiq;, quòd Deus hic vel ille posset conferre beneficium: ne precibus extorquere miseri mortales conarētur ab aliquo deorum, quod sui non esset muneris: Stultum enim fuisset à Venere voluptati & ocio dedita, texendi, nendique peritiam poscere, cùm deliciis præficeretur, & amoribus. Ad Palladem veniendum erat, quæ lanificii præses credebatur. Propterea cautum est probè ac sapienter, ut statuarii & pictores singula numina suis insignirēt notis: Iuppiter fulmen tenebat, Neptunus fuscina, Pluto uncū, Saturnus falcem, Cybele tympanum, Apollo lyram, Pallas ægydem & hastam: Mars peltam & frameam: Bacchus thyrsū, Hercules clavam: Mercurius caducæum, Diana venabulum, Cupido pharetram, & arcum: Venus fasculam: Hymen rosas: Vertumnus scalas: Pales rastrum:

strum: Pan fistulam septemPLICEM: Vulcanus incudem & malleum, & ita de cæteris. Quin & dii singuli proprias habuerūt aves, vel animalia quibus comitabātur. Iovi tribuerunt aquilam: Iunoni pavonem: Minervæ noctuam: Herculi draconem Hesperium: Baccho Tygrem & Pantheram: Veneri cygnum & columbam: Saturno serpentem: Plutoni Sphingem: Neptuno Phocas: Dianæ cervum & canes: Marti lupū: Mercurio Ibidē: Æsculapio colubrum: Phœbo cornicem. Mille monstra, mille nugæ & fabulas semper excogitavit mens humana, quibus decipererur, ac deciperet. Quoque magni illi Philosophi sibi magis indulgebant in describenda rerum natura, quam ingeniosis his hieroglyphis adumbrare se credebant, eò longiùs aberrabant, & distrahebantur à vero scopo cultus divini, quem Deus summus sibi postulabat tribui; idque præscripto mandato, quod ex sacris literis discimus: ultra quod, ingenium hominis nihil potest cōminisci præter vanitatem, & stultitiam. Cùm autē suis diis currus & animalia quædam, quibus gestarentur, tribuerit antiquitas prisca: ea expressi olim aliquot versibus, quos hic adungere non erit absurdum.

Et sua habent carpenta Dei: rapidisque feruntur

Curribus: & celeres axe agitante rotas.

Sidera seu linquant, ut terras lumine lustrant:

Seu placeat cæli summa per astra rapi.

*Annosi subeunt Saturni plaustra dracones,
Addit qui exactis tempora temporibus.
Clangorem duplicant Idæi Dyndima buxi,
Turritam gestat dum leo iunctus Opin.
Iuppiter aëriis aquilæ libratur in alis,
Sidera dilecto cum Ganymede petens.
Iuno capistratis pavonibus athera scindit,
Dum cultæ invisit templa operosa Sami.
Neptunus tranat frænatis æquora Phocis:
Per freta Delphino currere Thetys amat.
Ditis equi Nonius, Metheusq;, & furvus Abaster:
Alatoque Orphneus qui pede sulcat iter,
Phæbaeos raptant currus Æous & Æthon,
Et Phlegon flammæ cum Pyroente vomens.
Ad iuga ramosos compellit Delia cervos,
Dum cursu celeri Latmia saxa subit.
Lyncibus & sævis fertur vinosus Iachus,
Torva corymbifera lumina fronte rotans.
Ut Phrygio Anchisa, thalamisque fruatur amatis,
Pulchra in Anyclæo Cypris olore sedet.
Dum framea, & Getica furit inter prælia pelta,
Mars premit Odrysiis effeda iuncta lupis.
Squamoso graditur nitens serpente Minerva,
Attica si posita Gorgone fana subit.
Non semper genitus Maia talaria plantis
Aptat: Marmaricis tollitur Ibidus:
Triptoleum ut doceat frumetum credere sulcis,
Currum urget tortis anguibus alma Ceres.*

Lustra-

*Lustratura salum compellit cœrula Doris
 Delphines iunctos ore lupata pati.
 Adiuga compulso diuerberat æquora pisce
 Neireus: & motas turbine mulcet aquas.*

*Vestatur pandi tergo Silenus aselli,
 Est qui Lampſacio victima grata Deo.
 Pelides Balium, Xanthumq̃, & Pedasos urget,
 Dum iuvenem Mavors in fera bella movet.*

*Pollucis dextrâ submittens colla libenter
 Spumanti frænum Cyllarus ore tulit.*

*Pegasus alato gestavit Persea dorso:
 Et sessere ferox Bellerophonte fuit.*

*Istis quoque diis peculiares sacratæ fuerunt ar-
 bores: ex quarum ramis coronabantur, quoties
 illis festa solennia sacrificiaque fiebant publicè:
 quas sequenti carmine ita comprehendi.*

*Non quavis Superos arbor de frunde coronat,
 Dum fiunt festo publica sacra die.*

*Cuilibet è proprio cinguntur tempora ramo:
 Serto divinas impediante comas.*

*Æterna cadro frontem Saturnus inumbrat:
 Turrigeræ est abies grata corona Deæ.*

*Alta Panomphæo quercus est sacra Tonanti.
 Lentisci æquoreo viscida planta deo.*

*Diligitur nigro Plutoni Punica malus.
 Pallentes oleas Attica Pallas amat.*

*Perstringit flavum Iuno Libanotide crinem.
 Frunde tegit fagi Delia casariem.*

Ornata est Martis invicta dextera palma.

Mercuriique comas Lotos amica premit.

Devincit Phæbus Daphnæa tempora lauro.

Herculeum cingit populus alba caput.

Fronte recemiferas gestat Semeleius uvas.

Pæstanam Cypris diligit alma rosam.

Flæva Ceres tilie sudorem corrigit umbra.

Id aliam variat myrtus odora comam.

Plexa datur Genio platani de frunde corolla.

Agrestem cingit lenta labrusca Palem.

Coniferae Pani præstingunt cornua pinus.

Sylvano gracilem dant coryleta nucem.

Littorea Doris frontem circunligat alga.

Naiades instituunt ad saliceta choros.

Cum Satyris ludunt Dryades querceta sub alta.

Multipli calathos flore Napæa replet.

Pallida feralem poscit Libitina cupressum.

Persephone taxi lurida ferta gerit.

DII

**DII TURPES, ET SCELERATI:
PRIAPUS.**

ROMÆ IN HORTIS VIÆ FLAMINIÆ.

HORTORVM CVSTODI VIGILI
CONSERVATORI PROPAGINIS
VILLICORVM.

DVM TVA POMIFERVM CVSTODIA PROTEGET HORTVM
TERROR ET INFESTIS FVRIBVS INGVEN ERIT.
LAMSACIOS MELIOIR NON IMBVIIT HOSTIA CVLTROS
QVAM VENIET NOSTRA VICTIMA CAESA MANV.

*Hic ille hortorum custos: cui prisca vetustas
Obscænis aras ritibus instituit.
Cui litat ad thalami venturus fulcra maritus.
Consecrat Idalias cui nova nupta faces.*

NON solum peccaverūt antiqui in expri-
 menda Divinitate, dum illam ad formā
 humanam pingerent & sculperent: sed
 vanę superstitioni accessit nefaria & scelestā pro-
 fanatio: Dum suos deos adulteros, incestos, tur-
 pes, & ebriosos crederent, infinitisque crimini-
 bus infames. Vnde licentia peccandi multis eve-
 nit, & numinis contemptus. Non poterat enim
 fieri ut hunc pię ac sanctę revererentur, quem e-
 xistimabant pollutum, turpem, & sceleribus fa-
 ventem. Soror quę suum fratrem ad incestum
 provocat apud Ovidium, crimen suum ita excu-
 sat. Quid deceat nescimus adhuc: nos cuncta de-
 cere credimus, & sequimur magnorum exempla
 deorum: & quę sequuntur. Sic Venerem cū Mar-
 te in adulterio deprehensam tradiderunt, specta-
 toribus reliquis diis jocum, risum, & fabulā fuisse
 in cœlis. Iuppiter ut suas exequeretur libidi-
 nes, diversas formas induit: in aquilam versus cū
 Ganymedem raperet: in olorem, ut Ledam: in
 serpentem, ut Olympiadem: in Satyrum, ut Saga-
 ritidem Nympham deciperet: in aurum, ut Da-
 naēm: in taurum, ut Europam: Reliquosque deos
 diver-

diversa corpora formasq; sumpsisse prodiderūt, ut suis potirentur amoribus. Imo ipsam Dianam, quam virginitati & castimoniæ præfecerūt, cum Pane, cum Endymione, & cum aliis pudicitiam prostituisse tradiderunt. Nonne & pæderastas asseruerunt Iovem cum Ganymede, & Herculem cum Hyla? & Bacchum cum Hypolypno cynædum: qui cū exequi promissum non posset reversus ab inferis, super mortui sepulchro opus exegit ramo ficulno. Quis sine pudore leget quæ scripta sūt de generatione Ericthonii & Orionis? Athenienses Cotytto pollutionis & libidinum deam sacris abominandis coluerūt; Romani Floram meretricē, quæ Chloris vocabatur, in deorū numerum retulerunt, quòd Senatum heredē fecisset: illique ludos quotannis instituerūt, in quibus omnia turpia publicè fiebant. Quæ ut spectaret Cato Censor, cū in circum venisset, puduit scœnicos prodire, nisi Censor discederet. Cybele mater deorū in nuptiis Pelei & Thetidis ebria de cubuit; ac penè suppressa fuit à Priapo, nisi fuisset excitata à somno ruditu asini Sileni. Nōne & hæc Opis bona dea Atys impotēti amore exarsit? Quo cū potiri nō posset, illi amentia immisit, ut sibi testes amputaret. Iuno ex frictione pudēdorū, Vulcanū cōcepit. Iuppiter ex cerebro Palladē enixus est. Et uxorius iste deus Bacchum ex Semeles utero extractum (quā fulmine in coitu extinxerat)

suo femori inseruit, donec partui maturus esset embrio. Lāpsaceni mōstrosā virilitatis hominē Priapum divinitate donarunt, & religiosē coluerunt: Licet Ægyptii tradant longē ante Priapum Lampfacenum fuisse hunc deum apud se in summo honore. Afferunt enim Osiridem à Typhone occisum, & in partes divisum esse: ejus verò putenda in Nilum projecta fuisse (quod ea neque Azo regina Æthiopiæ, neq; quisquam ex septuaginta conspiratis vellet excipere.) Et à Lepidoro, Phagro, & Oxyrincho piscibus devorata esse: quæ postea Isis inventa, tholoque templi appensa jussit adorari, & Phalum vocari. Hæc & similia traduntur theologia antiquorum: quibus homines ad omnem turpitudinem deorum exemplis pelliciebantur: Quis sacra hæc toleret mysteria? quibus mens mortalium non tantum abstrahitur à cultu & reverentia Dei, sed etiam protruditur in omnem spurcitiam, & libidinem?

Non

CAP. XIX.

Non assumes Nomen Dei tui in vanum.

PERIVRII SACRIFICIUM. Levit. 5.

Ne subeat pœnas falsæ ob periuria linguae,

Heic agni supplex sanguine sacra facit.

Divini debet reverentia nominis esse

Summa: ad quod cælum, terra, salumque tremunt.

V M juramētum sit Dei attestatio ad veritatem sermonis nostri confirmandam: certū est debere referri ad hoc præceptū.

- Et quādo ejusmodi attestatio rite peragitur, species est cultus divini. *Esa.* 19. Esaias de Assyriis & Ægyptiis scribens: Loquentur, inquit, lingua Chanaā, & in nomine Domini iurabunt: hoc est: jurando per nomen Domini, religionis cōfessionem profitebuntur; & se sub eodem fœdere cum Israëlitis contineri testabuntur. Idem Propheta: Qui jurabit in terra, jurabit in Deo vero. Meritò enim cū invocamus nomē Dei in testimoniū, nostram in ipsum religionē, & reverentiā ostendimus. Cū hac ratione illum fateamur cordium scrutatorem, ultorem perfidiæ, ipsumque esse æternam, & immutabilem veritatem. Impium est igitur per alienos Deos jurare: qui non possunt à nobis vocari, sine manifesta à Deo vero defectione. Per *Hiere.* 5. & 6. Hieremiam Deus inquit, Si eruditi docuerint jurare populum in nomine meo, sicut docuerūt jurare per Baal, ædificabuntur in medio domus *Sophō.* 1. & 6. mex: & alibi, Filii tui dereliquerunt me, & jurant in iis qui dii non sunt: &, Disperdam eos qui jurant

jurant per nomen Domini, & jurant per Melchon. Si per alium jurant homines, quàm per Deum verum, Deus altissimus de sua majestate detruditur. Et si hac prophianatione pejeratur, impia contumelia trahitur in contemptum: nihilque illi restat, ubi sua veritate spoliatur, & esse Deus desinet, si falsi suffragator & approbator illum homines cõstituerint. Dum Iosue producit *Ios. 7.* Acham in medium, qui de anathemate in præda Hiericõtis subtraxerat aliquid clāmculò, cùm illū ad cõfessionem veritatis adigit: Fili mi, inquit, da gloriam Deo Israël: Hæc adjuratione innuens, Deū maximè honorari, quoties testis tanquā cordis nostri cognitor invocatur: Et irritari gravissimè ultoremq; perjurii, si fallimus, imprecari. Nō *Lev. 19* pejerabis in nomine meo; nec pollues nomē Dei tui. Ego Dñs. Perjuro constituta erant sacrificia, ut veniam à Deo impetraret; quæ illum mortis reum corā Domino testabantur: ut Levitico traditum est. Anima quæ juraverit, & protulerit la- *Lev. 3.* biis suis, ut vel quid malè faceret, vel benè, & non fecerit, & id ipsum juramento vel sermone firmaverit, oblitaq; postea intellexerit peccatū suū, agat pœnitentiā pro delicto: & offerat de gregib⁹ agnā, vel capram, &c. Et si juramentum in nomine Dei sit species honoris qui Deo debetur; non tamē temere pii sese debent assuefacere juramento: nisi quatenus à magistratu id requiritur, aut

controversia de re incognita hac ratione terminatur & finitur. In cæteris sobriè nomen Dei assumendum est. Iurationi non assuescat os tuum: multi enim casus in illa. Vir multum jurans implebitur iniquitate; & nō discedet à domo illius plaga. Hinc illud Domini apud Mattheum. Non jurabis neque per cælum, neque per terram, neque per Hierusalem, neque per caput tuum. Sit autē sermo vester, est est, non non. Quod autem his abundantius est, è malo est. Et Iacobus: Ante omnia autem, fratres mei, nolite jurare, neque per cælum, neque per terram, neque aliud quodcunque juramentum. Sit autem sermo vester, est est, non non: ut non sub iudicio decidatis. Quibus mandatis refrænatur nimia juramenti licentia, qua nomē Dei in vanū sumitur à plurimis: imo & blasphemias & juramenta existimant ornāmētā locutionis, ac competere nobilibus, iisque sapientibus, quæ autoritate, opibus, & dignitate cæteris præstant.

SEN-

CAP. XX.

SENNACHERIB

II. Paral. 32.

Affyriis Solymos vexat Babylonius armis

Rex: & blasphemus provocat ore Deum.

Angelus infesto turmas ulciscitur ense;

Natorumque cadis, Sennacheribe, manu.

N

INFINITA testimonia, tam è sacris
quàm ex prophanis historiis citari pos-
sunt, quibus monemur religiosissimum
& sacrosanctum Dei nomē esse debere inter ho-
mines. Filius Salumith mulieris Hebreę, & Ægy-
ptii cujusdem, cū blasphemasset nomen Dñi,
Dei jussu lapidibus obrutus est. Educ blasphemū
(inquit Deus ad Mosē) extra castra; & ponent
omnes qui audiverunt manus suas super caput e-
jus: & lapidet eum populus universus. Qui bla-
sphemaverit nomen Dñi, morte moriatur. Lapi-
dibus obruet eum omnis multitudo populi, sive
ille civis, sive peregrinus fuerit. Quicquid igi-
tur de Deo mens humana cōcipit, quicquid lin-
gua profatur, ipsius excellentiam resipiat, & sa-
crę nominis ejus sublimitati respōdeat, aptumq;
sit ad ejus magnificentiam extollendam. Sancto
ejus verbo, & adorandis mysteriis ne temerē prę-
postereq; abutamur ad ambitionem, ut cæteris
sanctiores videamur: vel ad avaritiā, ut proximū
decipiamus in contractibus, scēnoribus, & impo-
sturis. Neq; ad ludicra (quod plerique faciūt, non
satis seriō pensantes quātum crimen perpetrent)
nomen

Levit.

24.

Levit.

20.

nomen Divinū transferamus: Vrbanitas & jocus id censerī non debet, ubi impietas, ac Numinis prophanatio immiscetur. Sāctificare ejus Nomē jubemur: hoc est, quicquid ab ipso memoramus factum, cū sapientiā, justitiā, bonitatis elogiis factum esse prēdicemus. Cū secus fit, venerādum nomen Dei sua dignitate exutū contēptibile redditur. Neq; eum honorē, qui uni soli Deo eterno, cōditori & conservatori totius mundi debetur, ad fictitios deos transferamus: neque illi suæ potentie socios adjungamus. Deus altissimus est zelotes: qui suam gloriā aliis cōmunicari non sinit. Huc igitur illi summi Numinis cōtemptores adducendi sunt, & docendi unū solum esse Deū, cui soli subiecta sunt omnia: qui cuncta videt, qui gubernat, & regit quicquid ab eo creatū est. Siquid illi derogatur, & ad alios transferatur, impietatis crimen secum trahit. Prophanus ille Sennacherib Assyriorum rex, cum per Rabfacē militiæ suæ præfectum ingentibus copiis Hierosolymas consideret, insultat Deo vero, & Ezechia regi Iudæ. Dii gentium, inquit, eas non servaverunt, neque De' vester vos liberabit à manu mea. Quis est de universis diis gentiū, quas vastaverūt patres mei, qui potuerit eruere populū suū de manu mea? ut possit etiam hoc præstare Deus vester. His blasphemias irritatus Dominus, per angelum suum percussit Rabfacis exercitum; corruerantque una

2. Pa-
ral. 32.
4. Reg.
18. 19.
Esaia
36. 37.

nocte centum & octoginta quinque millia hominum ad internecionem caesa: Reversusque rex est cum ignominia in terram suam. Cumque ingressus esset templum dei sui Nesroh: cui sacrificaturus erat filios suos Adramelechum, & Sarsarum: ut placatus Nesroh opem ferret tyranno in debellandis Iudeis. Paternam voluntatem animadvertentes filii, conspiratione facta irruerunt in templum, & parentem adorantem trucidarunt. Fugeruntque post parricidium hoc, in Armeniam, relicto regno fratri Assaradoni: quem Merodachus paulo post devictum vita privavit: regnumque Assyriorum ad Babylonios iterum

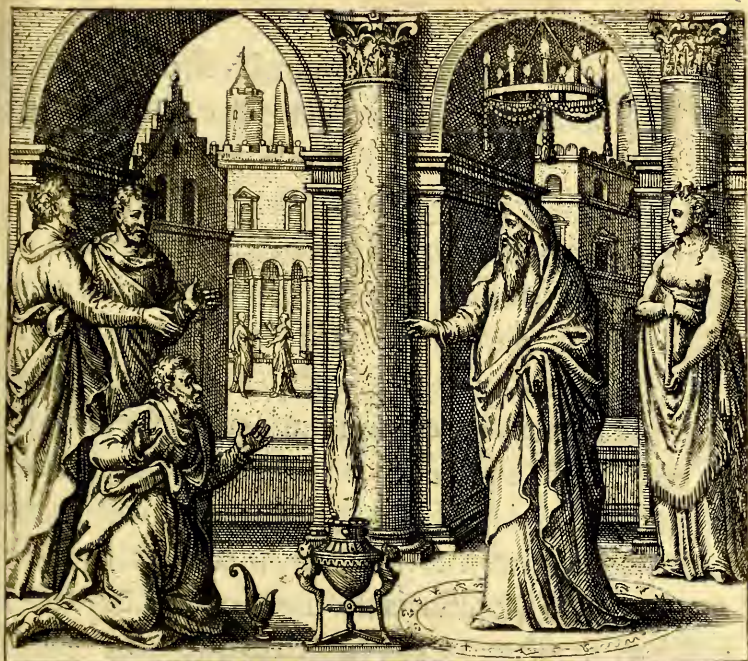
transtulit, & simul conjunxit, ut prius fuerat.

PHI-

CAP. XXI.

PHITONISSA ET SAUL. II. Reg. 28.

Endore æ magico defunctus carmine Vatis
 Ex imis Samuel Manibus eruitur.
 Obiurgat Saulem: Cras, inquit, prælia inibis:
 Tuque Palestino fusus ab hoste cades.

N 3

NE M O tam insanę mentis est (nisi prorsus sit atheos) qui audeat negare unum solũ Deum adorandum, illique præstandam esse omnem reverentiam & obedientiam: Illius nomen sacrosanctum esse debere inter homines: neque transferendũ Numen illius in abusus prophanos & impios. Non desunt tamen hodie plurimi, qui detestando magię studio allekti, audent eos, quos docent, eo impietatis pertrahere, ut illis persuasum esse velint, in nomine Domini demonas evocari posse illæsa pietate. Spiritusq; immundos sese, invitos licet, submittere tremendo & adorando Majestatis divinę Nomini, & parere jussibus magorum. Inveniunturque non pauci qui eò impietatis proruperunt, ut asserant id studium à sanctis olim fuisse cultum: plurimaq; miracula peregisse auxilio spiritũ, qui in suprema regione aeris degunt, participes colloquiorũ cũ cœlestibus Geniis, & hominibus, qui vitæ sanctitate illustres vivunt in terra. Hęc impietas, & abominanda doctrina, licet divinis humanisque legibus austerè semper fuerit prohibita, meritoq; in hodiernum usque diẽ suppliciis atrocibus puniatur

niatur à Principibus & magistratibus, qui nomē Dei reverentur; audacter tamen ab his sacrilegis adhuc colitur multis in locis, & in usū reducitur. Vir sive mulier, in quibus Pythonicus, vel divinationis fuerit spiritus, morte moriatur. Lapidibus⁹ obruēt eos: Sanguis eorū super illos, inquit Dñs. Non invenietur in te incautator: nec qui Pythones cōsulat, vel divinos: aut qui quērat à mortuis veritatē: neq; qui ariolos sciscitetur, aut observet somnia atq; auguria: nec sit maleficus. Omnia enī hęc abominatur Dñs. Quòd si tātūm Deus offēdatur in temeraria usurpandi importunē divini nominis facilitate: si in blasphemiiis tātōpere irritatur, multo magis incēdetur illius ira, si in nefarios usus illius cōferatur Numē: ut sit ab impuris istis profanatoribus, que tremendum illius Nomen adplicant, & eo abutuntur in necromātia & magia: ad dāmones & mortuos evocandum sceleratis superstitionibus, diris devōtionibus, illicitis exorcismis, aliisque impiis incantationibus sese cōtaminantes: de quibus dictum est. Omnis anima quæ declinaverit ad magos & ariolos: & fornicata fuerit cum eis: ponam faciem meā contra eam, & interficiā eam de medio populi mei. Et alibi. Ne declinetis ad magos, nec ab ariolis aliquid sciscitemini, ut polluamini per eos: Ego Dominus. Et Hieremias docet falsos prophetas nō esse audiēdos, neque augures, neque divinos,

Lev. 19

Nr. 6.

Levit.
20.

Lev. 19

Hic. 27

Marc.
13.

2. Co. 11

qui Dei nomen prætexunt suis imposturis & deceptionibus. Quod iusto Dei iudicio contingit, dum reprobos & rebelles Satanæ potestati relinquit. Falsisque Prophetis permittit, ut signis & miraculis clareant: & sese insinuent in hominum mentes, ut decipiantur qui perditioni destinati sunt. Nam ipse Satanæ transfigurat se in angelum lucis. Cui efficacia in miraculis à Deo datur, ut decipiat eos qui iusto domini iudicio in perditionem ruunt. Cum Dei verbo ejusq; mandatis non adhærent, sed suæ salutis, & conservationis spem aliunde quàm par est constituunt. Propterea permittit Deus illos ludificari, ac decipi præstigiis, & impiis istis incantationibus magicis, quibus magis fidunt, quàm scriptis & promissionibus divinis.

AIAX

CAP. XXII.

AIAX TELAMONIUS

Se fore victorem invito Iove deiecit Ajax,
 Grandævi spernens dicta paterna senis.
 Impietas cæco punita est ista furore,
 Dum propria ad Troiam culpide fossus obit.

O

VENERANDA ac tremenda debet esse creaturis omnibus altissimi Dei sacrosancta majestas: neque illius nomen prophanandum, quæcunque videatur occasio, causa, vel necessitas offerri. Sed quoties id usurpatur à nobis, necesse est nos illi subjici cum reverentia, & cernua submissione, ac humilitate; illudque religiosa veneratione, omni studio, devotione, & cura prosequi. Itaq; sic animis & linguis comparatos esse nos decet, ut nihil de ipso Deo, ejusque mysteriis cogitemus aut loquamur, nisi reverèter, & cū sobrietate: Certò statuantes illum nō permissurū, ut blasphemī & contemptores sui Numinis in ultī maneant, tā in hoc quàm in futuro sæculo. Sit igitur hoc à principio persuasum omnibus hominibus, qui pietatis studiosi, ac Dei observantes videri volunt, Dominū esse omnium rerum & moderatorem Deum: eaque, quæ geruntur, ejus gerī ditione ac Numine: eumque optimè de genere hominum mereri: & qualis quisque sit, quid agat, quidq; in se admitat, qua mente, qua pietate colat religionē intueri, piorumque & impiorum habere rationem. Et alibi ait idem autor. Quis est tam vecors, qui cū

*Cic. de
legib.*

*De rep.
arusp.*

suspexerit in cœlum, Deum esse nō sentiat? Et ea quæ tanta mente fiunt, ut vix quisquam arte ulla ordinem rerū atque vicissitudinē persequi possit, casu fieri putet. Et idē, In mūdo Deus est aliquis, ^{i. de nativitate deor.} qui regit, qui gubernat, qui cursum astrorum, qui mutationes temporum, rerum vicissitudines ordinesque conservet: terras & maria cōtemplans, hominū cōmoda vitasq; tuetur. Hęc cū legim⁹ Ethnicos non ignorasse, quid nobis Christianis fiet, cū edoceri libris sacris possimus, & institui exactē in iis omnibus quæ ad nostrā salutē pertinent, nisi divinis monitis nos submittamus? Quæ cū benē sculpta mente habebimus, proculdubio Dei majestātē adorabimus. cernui, & illi nostram voluntatem, rationem, ac judicium ultro subiciemus: expectātes cū patientia rerū nostrarum ac cōsiliorum successus, quales illē voluerit esse: nobis persuadentes omnia pendēre ex illius providētia. Nos illi esse curæ sciemus: nec capillū ex nostro capite deflere sine illius voluntate: ita in officio ac debita reverentia, & obedientia retinebimur. Scribit Sophocles Aiacē, (cū in expeditionem Troianam cū reliquis Principibus Græcis proficisceretur, propter Helenam à Phrygio Paride raptā) A Telamone patre monitū esse, ut se virum fortem, ac magnanimum præberet in omnibus: nihil intentatum relinqueret, quod ad vigilantiam, solertiam, judicium, ac officium

boni ducis ac generosi videretur pertinere: religionem coleret, sacra deis faceret, & ab iis eventum rerum felicemque successum posceret. Superbus ac temerarius juvenis patri respondit, ignavum quemque Deorum auxilio posse etiam victorem evadere. Se autem propria virtute effecturum, ut fortunam superet Diis etiam invitis. Et hac arrogantia Iovem irritatum immisisse furorem; quo percitus Ajax sæviit in porcos, tanquam in Vlysssem, quem perditè oderat, ejusque socios: Ac tandem recordatione hujus stultitiæ, sibi manus intulisse. Quo exemplo docuit Poëta tragicus Dei Numen terrori ac venerationi esse debere omnibus hominibus: cujus potentia & gloria plena sunt omnia, quique sui contemptum nūquam finit ultum.

CAPA-

CAP. XXIII.
CAPANEVS.

*Virget Echioniam Capaneus temerarius urbem,
 Insultans summo voce furente Iovi.
 Erigit Electrae scalas ad mœnia paræ,
 Et rutilo torti fulminis igne perit.*

H V c referri potest historia Capanei Hipponi filii : qui una cum Adraſto Argivorum rege & cæteris confœderatis Heroibus ad obſi-
dionem Thebarum Bœotiæ cum exercitu profecti ſunt : ut Polynicē Eteoclis fratrem, & filium OEdipi ac Iocæſtæ Creontis ſororis à fratre regno expulſum in adminiſtrationem reducerent. Cadmus olim ab Agenore patre miſſus eſt ex Sidone Phœnicia ad diſquirendam Europam filiam, quam Iuppiter tranſtulerat in Cretam : Hic Cadmus poſt lōgos errores in Bœotia conſedit : ubi ex Hermione Martis & Veneris filia ſuſcepit Polydorum filium, & tres filias Semelen, Agaven, Inoa, & cum his Autenoen. Polydorus filium genuit Labdacum : Labdacus Laium : Laius ex Iocæſta ſorore Creontis & Meneci amita habuit OEdippum. Qui in Citherone expoſitus eſt à parentibus. Iocæſta enim ſomnia-
rat, dum adhuc eſſet gravida, ſe peperiffe gladiū, qui irruens in patrem illum tranſfoderat, ac blādē cōfederat in ſinu matris. Hoc ſomnio perterriti parentes, puerum natum expoſuerūt, ut à feris

ris laniaretur, & sic averterent quod somnii portende-
bat atrocitas. Sed puer repertus à quodam
pastore nutritus est ab eo : donec adultior factus,
Laium patrem incognitum interemit, & Iocastā
matrem uxore duxit. Ex qua filios duos suscepit
Eteoclē & Polynicen; filias verò Ismenē & An-
tigonā. Cognito postea parricidio & incestu suo,
dolore & pœnitentia sceleris ductus, sibi oculos
effodit: relicto regno filiis, hac cōditione ut suc-
cessivè regnarēt. Sed dum Polynices Argos esset
profectus, ubi Argiā Adraști filiā desponsavit: re-
versus Thebas, cū à fratre regno ejiceretur, ad so-
cerū se recepit: à quo adjutus cum aliis Principib⁹
Thebas ingentibus copiis obsidet. Sed in ea ob-
sidione infelicitè cecidit omnibus. Nā duces o-
mnes, qui hanc expeditionem susceperant, mise-
rabiliter periire; excepto Adrašto, qui se fuga ce-
leri recepit Argos. Menecus Creōtis fili⁹ sese de-
vovit ad fontem Dirces. Amphiarus hiatu terræ
absorptus est. In urbe imperabat Eteocles. Septē
portas obsidebāt Principes: Parthenopeus Atha-
lantæ filius foris invadebat portā Neitem : cui in
urbe oppositus erat Megareus Creōtis filius. Am-
phiarus Eclei filius cū suis erat ante portā Prœi-
dē: cui Laston erat cōtrarius in urbe. Hippomedō
Ogygiā obsidebat foris. Illi in urbe opponebatur
Hyperbius fili⁹ OEnopis. Tyde⁹ ad portā Homo-
loidē habebat adversariū Menalippū Astaci filiū.

Polynices erat ad portam Creneam. Adrastus ad Hebdoinem. Capaneus verò Hipponi filius ad portam Electræ: Is, ut natura arrogans & temerarius, in Iovem blasphemans, jurabat se Deo invito subversurum Thebas, & in cineres redacturum. Sed contigit ut cum è scalis lapidum mole dejectus esset, rursusque conscendere conaretur, ictu fulminis detrusus est, & miserè excarnificatus. Hæc Æschilus & Euripides fusissimè describunt: docentque impietatem in Deum nunquã remanere inultam: nihilque de Deo æternò sentiendum vel dicendum, nisi cum tremore ac reverentia: Ad quod etiam pertinet historia Salmoni Æoli filii regis Elidis: qui contempto Iove, se Deum proponebat adorandum: imitantemque fulmina fictitia, verò fulmine è curru deturbatus periit.

S AB-

CAP. XXIII.

Sabbathum sanctifica.

VIO L A T O R S A B B A T H I. Num. 15.

*Contemptor Legis, dum Sabbatha sancta coluntur,
Festa nihil curans otia, ligna legit.*

*Ducitur ad Mosem: Dominus consulitur: ille
Extremi patitur funera supplicii.*

P

MEMENTO ut diem Sabbathi sanctifices: Sex diebus operaberis: & facies omnia opera tua: Septimo autem die, Sabbathū Dñi Dei tui est, &c. Hoc præceptum multis in locis repetitum est, & severissimè prohibetur, ne quis eum
Exo. 35 diem Deo sacrum violet. Sex diebus facietis opus, inquit Dominus: Septimus dies erit vobis sanctus, Sabbathum, & requies Domini. Qui fe-
Le. 26. cerit opus in eo occidetur. Et, Custodite Sabbathi mea, & pavete ad sanctuarium meū: ego Dñs.
Lev. 19 Sabbathi mea custodite, & Sanctuarium meum
Exo. 16 metuite: Requies Sabbathi sanctificata est Domino: Cras quodcunq; operandum est facite: & quæ coquenda sunt coquite: Quicquid autem reliquum fuerit reponite usque in manè. Et postea
Exo. 23 idem repetit. Sex diebus operaberis: septima die cessabis; & requiescat bos & asinus tuus; & refrigeretur filius ancillæ tuæ, & advena. Et multis aliis in locis idem mādātum sapius repetitur, quo severissimè jubetur septimi diei observatio. Voluit Deus sub hujus diei septimi quiete spiritua-
 lem

lem figurare quietem; qua fideles debent feriari à propriis operibus, ut Deus in ipsis operetur. Statum quoque diem esse voluit, quo ad Legem audiendam, & ceremonias peragendas conveniret populus: vel saltē quem operū suorum meditationi peculiariter darent Israëlitæ; ut hac recollectione ad pietatem excitarentur, & in ea exercerentur. Præterea servis, & iis qui sub aliorum imperio degerent, quietis diem indulgendum censuit; quo aliquam haberent à labore remissionē. Præceptum tamen hoc spiritualis quietis adumbrationē potissimū docet. Neq; fere præceptū ullum est, cujus obedientiā severius exigat Deus, quàm hujus. Nam quoties subversam religionē inter Israëlitas significat per suos Prophetas, polluta, violata, & nō custodita sua Sabbatha cōqueritur. Videte ut Sabbathum meū custodiatis, ait Dominus, quia signū est inter me & vos in generationib⁹ vestris: ut sciatis quia ego sum Dñs qui sanctifico vos. Custodite Sabbathum meum: Sāctum enim est vobis: Qui polluerit illud, morte morietur, &c. Propterea cū adhuc in deserto essent Israëlitæ, & inventus esset quidam in die Sabbathi colligēs ligna, adductus est ad Mosē, qui Deum consuluit quid de transgressore esset faciendum: ore Dñi responsum est ut moreretur: tractusque extra castra à populo lapidibus obrutus est. Quòd verbum domini contempsisset, &

Ezech.
20.*Hie.* 17
Exo. 31*Nū.* 15.

Ex. 23.

præceptum illius fecisset irritum. Neque solùm Hebdomadæ Sabbathum fuit sanctum, sed & septimo anno quiescebant terræ ab omni cultura. Sex annis seminabis terram tuam, & congregabis fruges ejus : Anno autem septimo dimittes eam, & requiescere facies, ut comedant pauperes populi tui: & quicquid reliquum fuerit edant bestię agri: Ita facies in vinea, & in oliveto tuo. At cùm præceptum hoc sit ceremoniale, & Christi servatoris nostri adventu ceremoniæ completæ sint, quæ umbræ erant Messię venturi, ad cujus præsentiam oportuit quod umbratile erat finire, & ipsum corpus, cujus erant umbrę, retineri: Certum tamen est inter Christianos dies statos esse debere ad audiendum verbum Dei; & quibus ad orationes publicas conveniamus: utque servis & operariis aliqua detur à labore requies. Propterea visum est primorum patrum judicio, diem Dominicum substituere Sabbatho, ne
Iudaizare videren-

tur.

BAL-

CAP. XXV.

BALSASAR REX ASSYRIORVM. *Dan. 5.*

*Balsasar Assyriis insternens prandia mensis
Polluit excelfo vasa sacrata Deo.
Exitium emergens vesano dextra Tyranno
Nunciat: & miscet publica festa metu.*

AD hoc præceptum reduci possunt rerum sacrarum profanatores, qui rebus Deo & pietati dicatis superbe ac contumeliose abutuntur: usurpantes sacrilegio ea quæ ad cultum divinum collata sunt beneficentia piorum patrû, qui nostra sæcula præcesserunt. In eodem ordine reponendi quoque sunt, qui indignè beneficia & redditus Ecclesiasticos occupant: Quisquis ea invadit & possidet, neque debitum pietati reddit officium, is injuriam facit Deo, & iis qui singulari beneficentia ac liberalitate contulerunt necessaria Ecclesiæ, & iis qui piè & fideliter Ecclesiis præfunt. Neque hic reclamant isti sacrorum occupatores, ea plerumque possideri ab indignis, ab Epicureis, & otiosis vètribus: Tollatur abusus, & possessio cõferatur dignis pastoribus, qui verbo Dei intenti sunt, qui salutẽ procurant populi piis cõcionibus, & exhortationibus: quiq; doctrina & vitæ probitate sunt aliis exẽplo. Prætendere hic frivola, & calumnias, ut avaritiæ suæ satisfaciant, stultũ est: Abusus qui a plerisque cõmittitur, ac Simoniaca illa vèditio, quæ semper in Ecclesiis reprobata est, non

nō excusat sacrilegiū. Qui benè præsunt gregi, nō solū duplici honore digni sunt, sed omnib⁹ necessariis ad vitā cōservandā. Postquā bonis benè providerit Magistrat⁹, si supersūt plurima, sūt vidue, sunt orphani, sunt pauperes & egeni: multa requiruntur ad horū omnium alimoniam & substētationem. Stipendia solvātur inde Professoribus & doctorib⁹ idoneis, qui circa juventutis institutionem suā collocāt operā: nō solū iis qui tractāt Theologiam, sed qui in re literaria, philosophicis, & alia arte liberali occupati sunt; quibus humana societas conservatur, civitates poliuntur, & respublica floret: His necessariò providendū est, ne ignorantia iudicium hominū offuscet, & barbarā superstitionem pro religione mentibus simplicium infundat, quod haçten⁹ factitatū magno & insanabili piorum dolore vidimus: Nunc autē postquā reformatio ubiq; facta est, & locum mercenariorum occuparunt pii pastores, purioris doctrinę publicatio promulgata est. Invigilēt igitur boni Prīcipes ut hæc restauratio suos habeat progressus: profanosq; sacrorū usurpatores arceāt p̄cul. Et meliores in eorum locum substituāt: ne & ipsi in se cōcitent irā Dei, qui sepi⁹ nō patitur impune talia sacrilegia. Fl. Leo 4. Cōstātini Copronymi fili⁹ homo multis inquinat⁹ vitiis, ut malū adderet malo, coronā aureā gēmis preciosissimis ornata, quam Maurici⁹ Imperator Deo cōsecrarat, repugnante Cazara matre rapuit de loco sacro, &

capiti impositam cum insolentia circumtulit per ostentationem, subito que capiti ejus exarsit antrax pestilens, quo sacrilegus magno dolore extinctus est; pœnasque superbiæ & contemptus Divini subito dedit. Balsasar Nabucadneferis filius Babyloniorum rex, superbia rerumque felici successu elatus, cōvivium instituit mille Principibus sui regni apparatu quo potuit splendidiore. Interq; pocula vino incalescēs jussit in mediū adferri vasa aurea q̄ antea pater ejus devictis Hierosolymis abstulerat è sanctuario Dei altissimi. Ex iis bibit rex cū uxoribus & concubinis: cūq; ebrius suos Deos extolleret laudibus neglecto summo Deo: apparuit subito manus tāquam humana quæ parieti hæc inscripsit verba M E N E T E C E L P H E R E S, quibus prophani regis excidium declarabatur & nunciabatur, propter sacrorum profanationem, contemptum Dei, & arrogantiam nimiam: eademque nocte est occisus: & illius regnum à Medis occupatum.

Hono-

CAP. XXVI.

Honora parentes.

ABSALONIS MORS. *Samu.2.*

Dauidem regni spoliat diademate natus,

Incestu patrios ausus inire toros.

Sensit paulo post ultoris tela loabi,

Funestum ramis quando pependit onus.

S V B parentum nomine non solum intelligitur honorem & reverentiam debere iis qui nos genuerunt, sed & Magistratui, Præceptoribus, Dominis, & omnibus iis quos Deus nobis præfecit: Quibus jubemur præstare omnem obedientiam, honorem, & gratitudinē. Et quia hoc præceptum de subjectione valde repugnat cum humani ingenii pravitate, quod superbia, & celsitudinis appetentia plus æquo semper turgēt; Deus est usus nomine Parentū, quorū superioritas naturā est amabilis, ac minimē invidiosa: quæque facilius animos nostros emollire & inflectere ad submissionis cōsuetudinem potest. Nominatim igitur de Parentum reverentia præcipit, qui nos in hanc vitam transtulerunt; ad quam natura ipsa quodāmodo instituere nos debet. Monstra enim sunt non homines, qui patriā potestatem cōtumelia, vel pertinacia infringunt. Ideo omnes parentibus immorigeros supplicio mortis affici jubet Dñs, ut beneficio lucis indignos: quòd non cognoscant quorum opera in eā pervenerint. Qui percusserit Patrem suū aut matrem, morte moriatur. Qui maledixerit Patri suo

vel

vel matri, moriatur. Vnusquisque Patrem suum
& matrem suam timeat. Hic dominus contume-
liam & contemptum erga parentes vindicat. Et
alibi rebellionem morte puniri jubet, cum ait. Si
genuerit homo contumacem & protervum, qui
non audiverit patris & matris imperium, & coer-
citus obedire contempserit, apprehendent eum,
& ducent eum ad seniores civitatis, dicentque:
Filius hic noster protervus est & contumax; mo-
nita nostra audire contemnit, & commensationi-
bus vacat & luxuriæ: Lapidibus illum obruet po-
pulus civitatis, & morietur: ut auferatis malū de
medio vestri, & universus Israël audiens perti-
mescat. Idē docet Mattheus: ubi Christus repre-
hendit Iudeos: Cū scriptū sit, Honora Parentes, *Matt.*
vos autē dicitis: Quicumq; dixerit Patri vel Matri, *15.*
Munus quodcunq; est ex me tibi proderit: & nō
honorificabit patrem suum, aut matrem suā: Irri-
tum fecistis mādatum Dñi propter traditionem
vestram. Idem quoque scribit Marcus, & Eccle-
siasticus: ubi multis verbis cōmendatur honos &
reverentia, quę parentibus debetur. Et Paulus ad *Mar. 7*
Ephesios, Filii, obedite parentibus vestris in *Eccl. 3.*
Domino: hoc enim justum est. Honora patrem tuū
& matrem tuam: quod est mandatum primum in
promissione, ut benē sit tibi: & sis longēvus super
terram: Et, Filii, obedite parentibus per omnia; *Eph. 6.*
hoc enim placitum est in Domino. Scriptura *Col. 3.*

sacra plena est ubique testimoniis, quibus jube-
 mur honorare, revereri, & benefacere parētibus.
Sam. 2. Absalo Davidis filius ignominiosa morte periit,
 quòd patri non solùm esset immorigerus, sed e-
 tiam quòd incestu polluisset patris thalamos, &
 illum regno conatus sit extrudere. Portentum in
 natura est & mōstrum, esse aliquem humana spe-
 cie & figura, qui tantùm immanitate bestias vice-
 rit, ut propter quos hanc suavissimam lucem as-
 pexerit, eis officium debitum deneget, offendat,
Pro. 19 & lædat: Cùm feras inter se partus & educatio &
 ipsa natura conciliet. Audi patrem tuum, qui ge-
Pro. 20 nuit te, & ne contempnas eum cùm senuerit. Qui
 affligit patrem suum, & fugit matrem,
 ignominiosus erit, inquit Salo-
 mon, & infelix.

CHAM

CAP. XXVII.

CHAM PATREM NOAM IRRIDET. Gen. 9.

Musta racemiferis expressit Ianus ab uvis:
Ebrius est nato pompa pudenda suo.
Culpa levis poterat multis fortasse videri:
Quàm gravis hoc tamen est pœna secuta scelus!

PARENTEs charissimos habere debemus, quòd ab iis vita, patrimoniũ, libertas, civitas data est. Magnam vim, magnã necessitatẽ possidere debet paternus maternusq; sanguis: quibus à Deo secundum honorem præstare oportet: nisi ipsi Deo contrarii, ac naturę rebelles velimus videri. Tantũ valet hæc cõmunio sanguinis, ut cujusmodicunque sit pater vel mater, tamen in iudicio, filii de turpitudine parẽtum dicere neutiquam debent. Neque solũ reticere homines parentum injurias, sed etiam æquo animo eas ferre & dissimulare necesse sit: nisi impii velint judicari, & ab omni humanitate alieni. Peccatum est horrendum sacrosanctum violare nomen Parentum. Est non scripta solũ, sed nata Lex, quam ex ipsa Natura arripuimus, hausimus, expressimus, ad quam facti sumus & imbuti, jure divino humanoque instituti, ut pro conservatione eorum, qui nos genuerunt, omnem operam & studium impendamus. Huc referendæ sunt nostrę omnes cogitationes, ut eorũ obsequio, honorique, commodis & utilitatibus serviamus, à quibus sumus procreati. Qui nos ita
ama-

amarunt, ut in nostra educatione & institutione omnem diligentiam & indulgentiam consumpserint. Proprium igitur munus liberorū est parentes colere, amare, & omni officio prosequi: eorū dignitatem & decus sustinere, & ab iis omnē injuriam propulsare. Laudāndus is est meritò, qui in Parētes ita affectus est, ut se iis totum dare, in eos sua omnia ponere & consecrare officia videatur. Filius sapiens latificat Patrē: & stultus homo de- *Pro. 15.* spicit matrem suam. Qui honorat patrē suum, jucundabitur à filiis: & in die orationis suæ exaudietur. Sicut qui thesaurizat, ita & qui honorificat matrem suā. Qui honorat patrem suū, vita vivet *Ecl. 3.* longiore. Qui timet Dñm, honorat Parentes: & quasi dominis serviet iis, à quibus genitus est. In opere & sermone, & omni patiētia honora patrē tuū, ut superveniat tibi benedictio à Deo: & benedictio illi⁹ in novissimo manet. Benedictio Patris firmat domum filiorum: maledictio autē matris eradicat fundamenta. Honora patrem tuū; & gemitus matris tuę ne obliviscaris: Memēto qm̃ nō fuisses natus, nisi per illos. Retribue illis, quomodo & illi tibi. Monstrū in natura est qui parētum curam excutit, & illis debitum officium, & reverentiā pernegat: Quique injuriam infert iis, *Pro. 20.* pro quibus ipsā vitā, si necesse sit, deberet impandere. Qui maledicit patri suo & matri suę, extinguetur lumē ejus in medio tenebrarū. Oculū, qui

- Pro. 30* despicit patrem, & contemnit partum matris sue, effodient eum corvi de torrentibus, & comedent eum filii aquilæ. Ne glorieris in cõtumelia patris tui: non enim est tibi gloria, sed confusio. Gloria hominis ex honore patris sui: & dedecus filii pater sine honore. Fili suscipe senectam patris tui: & non contristes eum in omni vita illius: Et si defecerit sensu, da veniam: Ne spernas eum in virtute tua. Quàm male fame est, qui derelinquit patrem: & maledictus est à Deo, qui exasperat matrem suam.
- Gen. 9.* Cham protervus & petulans Noë filius patrem vino sopitum, quod ab uvis recenter expressum biberat largius, cum decumberet indecentius, discopertis pudendis, subsannavit & irrisit: ejus fratres Sem & Iaphet aversa facie patrem texerunt: ideo hi benedictionem patris obtinuerunt, ille maledictionem sibi ac toti posteritati acquisivit sua impietate: cui accessit & detestanda incantatio, qua patris virilia contrectando sterilia in posterum reddidisse tradit Berosus.

ATOS-

CAP. XXVIII.

ATOSSA AB ASSVERO REIECTA.

*Assuerus Persis celebrat convivia: coniux
Regia contemnit non benè sana virum.
Tantus regali fastus privatur honore:
Reiectaque subit mitis Hedissa locum.*

R

IN bonis hujus vitæ, locum non secundū obtinet conjugium tranquillum: quod cōtigit illi, quem Deus beavit, & cui benè prospexit. At in hac vocatione cavendum est *Gen. 3.* sūm opere, ne vir potestate, quā illi summus Creator detulit, abutatur superbia, immanitate, fastu, aut morositate. Mulierem, quæ est natura imbecillior, cujus affectus magis incōpositi, prudentia minor, ita sublevet, defectus dissimulet, & toleret patienter, ne illius exacerbet animum, & ab officio divertat. Nihil est laudabili⁹, nihil magno & præclaro viro dignius placabilitate & clemētia: Quæ ita probanda est, ut non solū in reipublicę gubernatione, sed etiam in administratione rei domesticæ adhibeatur. Vxor viri difficultate & morositate exacerbata, nec maritum amabit, nec cōmunium librorū curā geret, nec q̄ ad familiæ utilitatem spectāt procurabit. Si virum redamet, secundas res splendidiores faciet, & adversas cōsolatione opportuna mitigabit: nec afflictū animum debilitari, aut cadere victum dolore patietur. Quisquis probā & frugi contemplatur uxorem, tanquam aliquod exemplar intuetur sui. Nā in hac conjugali amicitia omnia in sunt quæ putant

tant homines expetenda: honestas, gloria, tranquillitas animi, atque jucunditas: ut cùm hæc adsint, vita beata sit, & sine iis esse non possit. Diligi, certè, & charum esse jucundum est: nam id vitam tutiorem, & voluptatem efficit plenior. Sine uxoris benevolentia, neq; in secundis rebus, neque in adversis quisquam vivere potest. Quibus in rebus ipsi interesse non possumus, in his opere nostræ vicaria fides uxoris aptè supponitur. Quã qui lædit, oppugnat cõmune omnium præfidiũ, & quantum in ipso est disturbat hominum societatem: nõ enim possumus per nos omnia agere. Ideo Deus optimus maximus, postquam creasset hominem, vidissetque non esse bonum illum esse solum, fecit illi adjutoriũ, nempe mulierem, quam de costa formavit Adami: quæ est caro de carne, & os de ossibus viri. Ex hac creatione inducimur natura, præter præceptũ divinum, quod severissimè jubet, ut reciproca benevolentia vir uxorem, & uxor maritum diligat, & commune utriusque commodum & necessaria mutuis officiis gubernent. Omnium societatu nulla præstantior est, nulla firmitior, nulla suavior, quàm quæ à Deo patre charitatis stabilita est à principio, inter virum & cõjugem: in quibus eadem sunt semper studia, eedem voluntates; & in his sit ut æquè quisque altero delectetur ac seipso, fiatq; unus ex duobus. Mulieris bonæ beatus vir: Numer⁹ illorũ *Eccl 25*

duplex. Mulier fortis oblectat virum suum, & annos vitæ illius in pace implebit. Pars bona mulier bona; in parte timentium Deū dabitur viro pro factis bonis. At cū mulier creata sit propter virum, non vir propter mulierem, ideo jubetur viro ut suo subdita sit, illi obtemperet, & morem gerat. Nam ut Christus omnes viri caput est, ita vir mulieris est caput. Quæ ordinem à Deo stabilitum pervertit contumacia & inobedientia, ordinationi divinæ resistit, & ab officio recedit. Atossa, quæ Vasthi dicitur in scripturis, licet Cyri filia illustri nobilitate, & sanguine regio nata, cū ab Assuero marito jubetur venire in cœnaculum (in quo Rex celebre convivium instituerat Persis Principibus) ut à convivis videretur: dum viri imperio superbè recusat parère, meritò sententia omnium rejecta est, & illius locum occupavit Hedissa Mardochei neptis quæ est Esther.

IOBI

CAP. XXIX.

IOBI VXOR, ET TOBIÆ. Iob.2.Tob.2.

Importuna viro res est temeraria coniux :

Qua nihil in vita tristius esse potest.

Anna suum probris cruciat morosa Tobiam:

Atque uxor Iobo est impietate gravis.

R 3

QUIA Deo omnipotenti suæ dispositionis conservatio cordi est; ideo iussit ordinatos ab ipso eminētię grad^o inter nos inviolabiles permanere. Statutū igitur esse inter homines debet, si Dei mandatis se voluntariē cupiant submittere, ut suscipiant & colant eos quos Deus illis præfecit. Ad quod præceptum referri debet mutua observantia, quam uxor marito jubetur tribuere; & amor mariti erga uxorem. Idē Deus qui præcipit: Vxores viris sui subditæ sint *Eph. 5.* sicut domino: quoniā vir caput est mulieris, sicut Christus caput est Ecclesiæ, ipse servator corporis ejus. Et sicut Ecclesia subjecta est Christo, ita & mulieres viris suis in omnibus obtemperent. Subjicit statim Paulus. Viri diligite uxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiā, & seipsum tradidit pro ea. Et multa in hūc sensum ab Apostolo adjecta sunt. Viri diligāt uxores suas ut corpora sua: Qui suam uxorem diligit, seipsum diligit. Nemo unquam carnem suā odio habuit; sed nutrit & fovet eā, sicut Christus Ecclesiam: quia *Gen. 2.* membra sumus corporis ejus, & ossa de ossibus ejus. Propter hoc relinquet homo patrem & matrem

trem suam, & adhærebit uxori suæ; & erunt duo *Colo. 3.*
in carne una. Et alibi idem Apostolus, Mulieres,
subditæ estote viris, sicut oportet in domino. Vi-
ri, diligite uxores vestras, & nolite amari esse ad- *1. Pet. 3*
versus illas. Et Petrus, Mulieres subditæ sint viris
suis: ut si qui non credunt verbo, per mulierum
conversationē sine verbo lucrī fiant; cōsiderātes
in timore cōversationē vestrā. Sicut Sara obedie- *Matt.*
bat Abrahæ, dominū eum vocans. Et Mattheus, *19.*
Propter hoc dimittet homo patrem & matrem,
& adhærebit uxori suæ: & erunt duo in carne una.
Itaque jam non sunt duo, sed una caro. Quod er-
go Deus conjunxit, homo non separet. Nulla un-
quam fuerunt sæcula, quibus hoc non fuerit usi-
tatum, & jure divino humanoq; statutum ut mu-
lieres maritis suis amorem & reverētiā tanquā
superiori potestati præstarent. Imo plurimas ma-
tronas olim legimus tanto affectu fuisse prosecu-
tas viros suos, ut mori maluerint, quā fidem il-
lis semel obligatam ulla in re violarent, aut in-
fringerent. Inter quas Artemisia Halicarnassi re-
gina Mausoli regis Cariæ uxor, marito mortuo
noluit supervivere. Hypsicrætæa Mithradatem
maritum regem Ponti à Pompeio magno ex-
pulsus regno, veste Persica induta, & in habi-
tum virilem formata, animo pariter ac corpore
indefessa in exilium per efferas gentes usque ad
Bactrianos secuta est. Evadne in rogam, quo

Capanei viri sui corpus ad Thebas ictu fulminis extincti cremabatur, sese præcipitem dedit. Panthea Abradata Sufienorum regis uxor, conjugẽ cæsum morte socia cõplecti maluit, quàm à Cyro victore & benevolo servari & honorari. Arria, Pæti mariti suppliciũ ne videret sese gladio trãsverberavit. Infinita ejusmodi exempla in historiis legimus, quæ licet Christianam pietatem nõ referant, ex iis tamen animadvertimus singularem amicitiam, affectum, & reverentiam, qua mulieres generosiores maritos sunt profecutę. At inter malas fæminas scriptura sacra nobis duas proponit, quæ morositate & acerbitate animorum magnum sibi dedecus apud posteritatem comparaverunt. Quarum una recitatur Anna, quæ Tobia cæcitatem & hypocrisin amarulenter exprobat, quòd vir pius uxorem rogaret ne furtum adferret in domum suam. Altera fuit uxor Iobi, quæ marito afflicto insultans, illum hortabatur ad cultum deorum peregrinorum, relicto vero

Deo.

ROSE-

CAP. XXX.

ROSEMUNDA VXOR ALBOINI.

Ut bibit è crânio cæsi Rosemunda parentis,
Immanè ulta viri est sanguinolenta scelus.
Auctoris cadis nûbit: cui mixta veneno
Vina dat: Et pœnas mœx periurâ luit.

N I H I L est quod magis labefectet, imo prorsus corrumpat & evertat humanam societatem, quàm neglectum officium. Qui cæteris à Deo præpositi sunt, caveant ne per fastum & superbiam peccent, & eos injurii contemnant, quos ope, consilio, benevolentiaq; debent conservare. Rarò tamen cõtigit hominem evectum ad sublimiorem dignitatis gradum nõ insolescere. Vt plurimùm fere sui omnes obliviscuntur: neglectoque jure & modestia patiuntur se huc & illuc per omnẽ licetiam præcipites rapi: dũ exardescunt mali affectus superbiæ, indignationis, iræ, insolentiæ, avaritiæ, aut libidinis. Quæ monstra erroribus implicant animum, aciem oculorum mentis ac judicium fascinant & obtundunt. Difficilè est ejusmodi vitiis occupatos sese continere intra modestiæ terminos. Pauci hanc sententiã re vera exsequũtur. *Plus liceat quàm libeat.* Fere omnibus quod licet libet, imo plus multo libet quàm licet. At cùm in omni statu & conditione vitæ peccetur gravissimè à multis. Ex hac potissimùm officii desertione multa mala emergunt & excitãtur in conjugio: In quo nisi viri sese gerant prudẽter, nisi suas uxores redamẽt, nisi multa tolerant & patiẽter ferant in hoc imbecil-

lo

lo & fragili sexu, facile contaminatur & dissolvitur sacrosanctum hoc vinculum, quod Deus indissolubile statuit, cum ex duobus corporibus unum effici præceperit communione, & conjunctione corporis & animi. Ne igitur superbè sua autoritate abutantur mariti: sed sciât ejusdem juris participes esse uxores: subjectas quidem viro tanquam capiti, sed non servili subjectione: eas qua fieri potest benevolentia complexi blandè moneant, non amarè, neque per cōtemptum vel ludibrium reprehendant; ne irritatæ debitū mārītis officium deferant, & earum amor in odium implacabile rabiemque convertatur, seraque facti pœnitentia morbo insanabili frustra medelā quærant. Alboinus Lōgobardorum rex, postquā Cunimundum regem Gepidarum bello superasset, ejusque regnum pręda & incendio depopulatus esset, abducta Rosemunda ejus filia: Captivū regem truncavit capite, & ex ejus cranio curavit sibi pateram efformari, in qua per triūphum biberet. Factumque est ut sua sorte non contentus trājecerit ex Pannonia in Italiam: eamque totam planiciem quę est ad Padum devictis Italis occupaverit: & sibi regiam stabilivit Ticini, quam Papiam dicimus. Cumque Veronæ solemne cōvivium cum Principibus regni instituisset vicissim omnibus ex Gepidę regis cranio propinavit, multa insolenter efficiens in victi ludibriū præsente

etiã Rosemunda quã tunc uxore duxerat ppter
infignes corporis animiq; dotes, eam etiã adigit
ex eadã patera cū ceteris bibere. Hac immanitate
exulcerata & irritata mulier, marito mortẽ ppu-
ravit; primò per Helmelschildẽ nobilẽ ac strenuũ
juvenẽ: qui cūm parricidiũ recusasset ad Peredeũ
æquitẽ nobilẽ se convertit; is quoq; parricidii ne-
gotiũ nõ accepit. Rosemunda ut aggressũ facinus
exequeretur, Peredeo se clã prostituit: qui rem se
habere cum alia puella crediderat. Cui mulier
exclamans inquit, aut Alboinũ occides, aut ab eo
trucidaberis adulter. Perede⁹ cūm sibi perniciẽ vi-
deret paratã nisi obsequeretur, cū Helmelchilde
& regina Regẽ aggressi illũ occidunt pomeridia-
no somno vacantẽ, sublatiſq; thesauris regiis, &
abducta secũ Alvisindi filia Alboini ex priore u-
xore Ravennã fugiũt ad Lõginũ, qui Italiæ p̃ſe-
ctus erat à Tiberio filio Cõſtãtini Imperatoris: At
Lõginus amore Rosemũdẽ capt⁹, illi persuasit ut
Helmelchilde sublato simul cõtraherent matri-
moniũ: Quod mulier q̃ dominatũ ambibat facilẽ
p̃misiſit: Porrectoq; marito in potu veneno à bal-
neo redeunti, cūm ſenſiſſet veneficiũ, exerto
gladio mulierem adigit, ut quod de potionẽ ſu-
pererat biberet: Ita mortuus eſt uterque merito
exitio: Longinus verò Alviſindẽ puellam, cum
thesauris regiis trãſmiſit Cõſtantinopolim, & cū
ea Peredeũ, quẽ priũ effoſis oculis viſu privavit,
ut luce indignũ, qui regẽ & dñm ſuũ trucidaveſſet.

CAP. XXXI.

MARIA MOSIS SOROR LEPROSA. №. 12.

*Stulta soror Mossem dictis proscindit amaris,
 Aethiopis thalamos turpiter obuiens.
 Sed Deus insanæ lepra convitia linguae
 Sedat: fraterna est quæ medicata prece.*

S 3

Eu s omnes homines potestati sublimiori subjectos esse voluit. Reges, Principes, & Magistratus à Deo ordinatos nemo est tam perfictæ frontis qui audeat negare, quibus aliquam honoris participationem secum communicat. Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit, inquit Paulus: Nō enim est potestas nisi à Deo. Quæ autem sunt, à Deo ordinatæ sunt. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt, ipsi sibi dānationem acquirunt. Principes enim non sunt timori boni operis, sed mali: vis non timere potestatem: fac bonum, & habebis laudem ex illa: Dei enim minister est tibi in bonum. Si autē malum feceris, time. Nō enim sine causa gestat gladium. Dei minister est vindex in iram ei qui malum agit. Itaque necessitati subditi estote; non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam. Ministri Dei sunt, in hoc ipsum servientes. Idem quoque jubemur præstare Domini Iesu imperio: Nam cū interrogaretur à Phariseis, an Cæsari tributum esset pendendum: Reddite, ait, quæ sūt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo. Quod & Paulus

Rom. 13

Matt.

22.

Paulus præcipit: Reddite omnibus debita: cui tributū tributū: cui vectigal vectigal; cui timorē timorem: cui honorē honorem. Et Petrus, Subjecti Rō. 13.
estote omni humanę creaturę propter Deum: si- 1. Pe. 2.
ve regi, tanquam præcellenti: siue Ducibus, tan-
quam ab eo missis, ad vindictam malefactorum,
laudē verò bonorum. Quia sic est voluntas Dei,
ut benè facientes obmutescere faciatis imprudē-
tiam ignorantium. Et Paulus ad Timotheum scri-
bēs, jubet ut publicè fiant preces pro regibus. Ob-
secro primū omnium fieri obsecrationes, ora- 1. Tī. 2.
tiones, postulationes, gratiarum actiones, ꝑ omni-
bus hominibus, pro regibus, & pro omnib⁹ qui in
sublimitate cōstituti sunt: ut quietā & tranquillā
vitā agamus in omni pietate & castitate. Hoc enī
bonum est, & acceptum, corā servatore Deo nrō.
& alibi, Admone illos Prīcipibus & potestatibus Titi. 3.
subditos esse, dicto obedire, ad omne op⁹ bonum
paratos esse. Et De⁹ vetuit; nequid sinistri de ma-
gistratu sentiamus, aut dicam⁹. Diis nō detrahes,
inquit (ita iudices & Magistratus sæpe appellat Exo. 22.
scriptura, propter imperium quod illis Deus in
subditos homines communicat, tanquam suę
potentię vicarios) & Principi populi tui nō ma-
ledices. Sicut rugitus leonis, ita terror regis, Qui Pro. 20
provocat eum, peccat in animam suam. Mosē
Dñs constituerat super Israēlitas Ducē & Princi-
pem, per quem educerentur de iugo servitutis

Ægyptiorum, quod miseri ferre non poterant. Illius autem dominatum, licet mitem & tolerabilem, plurimi de populo ferre diu nō potuerunt licet nihil faceret sine Dei expresso mādato. Quotidie tamen, ut mens hominum rebellis est & cōtumax, multi murmurabant, & frantum excutiebant: qua re irritatus Deus sapius in seditiosos gravibus exarsit suppliciis. Inter eos Maria ipsa & Aaron, fratris Moſis auctoritatem per contemptum minuentes, illi exprobarunt nuptias quas contraxerat cum Madianita muliere, quam ob colorem Æthiopissam vocabant. Deus autem iratus dixit: Servus meus Moſes in omni domo mea fidelissimus est. Ore enim ad os loquitur illi Dominus: Palam & non per ænigmata, & figuras N°.12. videt Dominum. Quare ergo non timuistis detrahare illi: Propterea lepra percussa est Maria: à qua postea Moſis intercessione apud Deum sanata est.

AMON

CAP. XXXII.

AMON A SVIS CÆSVS. 2.Paral.33.

*Audent in dominum scelerati insurgere servi, &
 Sanguine sacrilegas contemerare manus.
 Supplicio fontes populus punivit acerbo:
 Et Iosiam patrio restituit solio.*

T

MAGISTRATIBUS opus est sine quorū providentia & diligentia civitas in integrum conservari non potest: nam horum descriptione & prudētia omnis Reipublicæ moderatio cōtinetur. Rex enim, qui benè imperat, secundo post Deum (cujus personam gerit) honore dignus est. Is & populos regit, stabilit Leges, pietatem promovet, castigat improbos, tuetur bonos, laudat claros viros, hortatur ad decus, revocat à flagitio, consolatur afflictos: Datque omnem operam, ut juris ac judiciorū æquitate suum quisque teneat: ut neque tenuiores propter imbecillitatem circumveniantur, neque locupletibus ad sua vel tuenda, vel recuperanda obsit invidia. Neq; solū videt quid agatur, verū etiam providet quid futurum sit: studetque quātum fieri potest, civium commoda defendere, non divellere, atque omnes æquitate eadem continere: suamque salutem posteriorem salute communi ducere: quę omnia ad boni Principis officium pertinent: Qui ut tutelam multorum gerit, sic procurat ut omnia ad utili-

utilitatem eorum qui illi cōmissi sunt benè succedant. Quicunq; summi hujus Magistratus auctoritatem, honorem, & reverentiam violat, impius est: Deique irritat iram ac judicium. In cogitatione tua Regi ne detrahas: & in secreto cubili tuo ne maledixeris diviti. Time Deum, fili mi, & Regem. Imo qualiscunque Princeps aut Magistratus sit, illi parere & obtemperare jubemur, dummodo nihil contra pietatem, conscientiam, vel Dei mandata jubeat. Nam Deus in omnibus primus est audiendus: cui timor & obedientia præstanda est: Timere enim nos præcipit eum qui potestatem habet perdere corpus & animam simul, non eos qui tantum possunt tyrannidem exercere in hanc vitam. Sæpe cōtingit ut propter nostra peccata Deus nobis præficiat tyrannos, crudeles, avaros, effœminatos, aut stultos. In manu Dei cor Regis est. Malos ita compellat Salomon. Audite Reges, discite judices finium terræ: *Sap. 6:* Præbete aures, vos qui continetis multitudines, & placetis vobis in turbis nationum: Quoniam data est vobis à Dño potestas, & virtus ab Altissimo, qui interrogabit opera vestra, & cogitationes scrutabitur. Quoniam cū essetis ministri regni illius, non rectè judicastis: non custodivistis Legem justitię, neque secundum voluntatem Dei ambulastis. Horrendè & citò apparebit vobis: quoniam judicium durissimū in iis qui præ-

sunt fiet. Exiguo conceditur misericordia, potē-
 tes autem potenter patientur. Non enim subtra-
 het personam cuiusquam Deus, qui est omnium
 dominator, nec verebitur magnitudinem cuius-
 quam. Pusillum & magnum ipse fecit, & æqua est
 ei cura de omnibus. Fortibus autē fortior instat
 cruciatio. Hæc cum nobis in mentem veniūt, vo-
 luntati Divinæ nos ultro submittemus, jugū cœ-
 litus nobis impositum patienter ferentes; cum
 sciamus id Deo placere: neque permittet inultā
 malorum tyrannidem & violentiam: in quos ta-
 men insurgere nemini permittit, neque in eos cō-
 spirare, quantumvis difficiles & morosi videan-
 tur: Dum in Ammonem regem Iuda domestici
 conspirant, illiq; manus inferunt & interficiunt,
 impietatis & parricidii meritis luūt pœnas, dum
 à populo excarnificantur: Non enim vult Deus
 auctoritatem magistratus à subditis contineri,
 multo minus violari & infringi: quacūque ad id
 impelli possint occasione,

aut causa.

CORE

CAP. XXXIII.

CORE, DATAN, ET ABYRON.

Imperium Mosis detrectat Isaare natus;
 Cumque suo insultans fratre Abyrone Datan.
 Protinus absorpti vasto telluris hiatu
 Supplicium irato sustinuerunt Deo.

T 3

D hoc præceptum meritò referri debent ii, quorum ministerio De^s instruit populum suum. Et qui fideliter mun⁹ adsignatū exequuntur, ii duplici honore digni sunt.

Quod enim populo audienti proponunt, nō ex seipsis, sed ex Dei verbo proponūt. Propterea voluit Deus severè de iis supplicium sumi, qui sacerdotibus Ecclesiæ rebelles essent, & immori-

Dent.
17. geri. Qui superbiverit, nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo tēpore ministrat Domino Deo,

ex decreto iudicis morietur ille, & auferes malum de Israël: cunctusque populus audiens timebit, & nullus deinceps intumescet superbia. Cūm

*Exo.**16* Israëlitæ murmurarent contra Mosem & Aarōnem, illisque exprobrarent quòd ab iis educti essent ex Ægypto, ut fame enecarentur in deserto.

Non contra nos, responderunt, est murmur vestrum, sed contra Deum. Et Paulus loquens de iis qui præsunt institutioni populi, & prædicationi Evangelii, inquit. Sic nos existimet homo, ut ministros Christi, & dispensatores ministeriorum

*Thef.**4* Dei. Et alibi, de doctrina loquens quam proponebat.

nebat. Qui hæc spernit, non hominem spernit, sed Deum, qui etiam dedit spiritum suum in nobis. Apostoli dicuntur in Evangelio Sal terræ, & Lux mûdi nam his titulis illos Dñs Iesus insignit. *Mat. 1*

Qui vos audit me audit, & q̄ vos spernit me spernit: Qui autē me spernit spernit cum q̄ misit me. *Luc. 10 10. 13. Mat. 10.*

Quicumq; nō receperit vos, neque audiverit sermones vestros, exeuntes foras de domo vel civitate, excutite pulverem de pedibus vestris. Amen dico vobis; tolerabilius erit terræ Sodomorum & Gomorræorum in die iudicii, quàm illi civitati. Neq; eos tantum debemus honorare, qui fideliter præsumt Ecclesiæ, sed etiam eis providere de omnib⁹ necessariis. Propterea voluit Deus Levitis decimas solvi quotannis; & oblationum sacrificiorumque partes tribui in eorum alimoniam, ut servitio Dei vacarent liberiùs; & sacra tractarent attentius nullis aliis occupationibus impliciti. Æquum est eos, qui doctrinam Evangelii annunciant, & populum docent quæ ad eorum pertinent salutem, aliquo gratitudinis officio juvari. Quis militat suis impendiis? inquit Paulus. *Cor. 9.*

Quis plantat vineam, & de fructu ejus non edit? Si nos vobis spiritualia seminamus, magnum est, si nos vestra carnalia metimus? Ita Dominus ordinavit, eo qui Evangelium annunciant, de Evangelio vivere. Neque hic morosi homines hæreant, prætexantque suæ ingratitude vitia,

quæ plerunque videntur in Præfectis Ecclesiæ, ut propter hæc alienentur ab officio. Doctrina est quæ commendatur: & personæ honorantur propter ministerium ad quod electi sunt. Super cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisei: Omnia quæcunque dixerint vobis facite, opera verò illorum nolite facere. Qui benè præsunt Præsbyteri, duplici honore digni habeantur: maximè qui laborant in verbo & doctrina. Qui autem illos contempserit, non dubium est quin Deum graviter offendant, & sibi iudicium thesaurizent.

N°. 16. Opposuerunt sese Moysi Coré, Datan, & Abyron, cum ducentis & quinquaginta viris Israëlitis: qui eorum Præfecturam à Deo adsignatam rejicientes, in sacerdotium sese ingerere conati sunt, multis contumeliis in Moysen & Aaronem cōgestis: quibus irritatus Dñs rebelles & contemptores terræ hiatu absorptos perdidit, reliquos flammis consumpsit. Ut exemplo essent cæteris ac posteritati eorum, ne in tantam impietatem & ingritudinem erga servos Domini laberentur.

ASA

CAP. XXXIII.

ASA, ET ANANI PROPHETA. 2. Par. 16.

Pulchrum est expulsa fregisse idola Maacha:

Defere cum sociis fœdera facta Syris.

Carcere nec claudi innocuum patiare Prophetam;

Qui mandata alti te docet, Asa, Dei.

V

INTER eos qui populo præsumt, excellens munus à Deo tributum est sacerdotibus, & Ministris Ecclesiæ, qui verbū Dei fideliter exponunt & docent. Quibus qui resistit, Deo resistit, & sibi condemnationem acquirit. Constituti enim sunt à Deo, ut prædicatione Evangelii doceatur populus, & adducatur ad cognitionem Dei, & suæ salutis, quæ est in Christo servatore nostro. Hos qui non audit, nō audit eum qui misit eos: & rei fiunt suæ perditionis: ut ait Dominus. Remissiùs erit Sodomæis in die iudicii, quàm iis qui Dei verbū annunciantes rejecerint. Quàm speciosi nobis igitur esse debēt pedes evangelizantium pacem? In tota anima tua time Deum, & sacerdotes illius sanctifica. Honora Deum ex tota anima tua, & sacerdotes illius. Da illis partem, sicut mandatum est tibi, primitiarum, & purgationis: idem quoque mandat Paulus. Communicet is qui catechizatur verbo, ei qui se catechizat in omnibus bonis: Sunt enim Legati Domini, quibus commissi sunt thesauri gratiæ, quam obtinemus fide per Christum. Fides ex auditu: auditus per verbum Christi: Omnis

nis

nis qui invocaverit nomen Dei, salvus erit. Quo- Rō. 10.
modo invocabunt eum, in quem non credide-
runt? & quomodo credent ei, quem non audive-
runt? Quomodo autem audient sine prædican-
te? Quomodo prædicabunt, nisi mittantur? Or-
do enim qui à Deo constitutus est in administra-
tione suæ Ecclesiæ servandus est sanctè: & obser-
vandi cum reverentia ii, qui ad hanc curam vo-
cati sunt: neque violandi rebellione, cōtumacia,
aut ingratitudine qui nobis sunt præpositi. Dei
enim ministri sunt: Vnicuique tribuendum quod
debetur: sive propheta, sive doctor, sive linguarū
sit interpres: Gratia diversæ diversis tribuuntur,
prout expedit ad ædificationem Ecclesiæ pro-
movendam. Gratia multiplex est in Eccle- 1. Co. 12
sia: Inqua posuit Deus quosdam Apostolos,
Prophetas, doctores, virtutes, gratias curationū,
opitulationes, gubernationes, genera linguarum,
& interpretes. Vnicuique data est gratia secun-
dum mensuram donationis Christi. Tota Eccle-
sia, Christi est corpus: & in uno corpore omnia Rō. 12.
membra non habent eundem actum: ita multi u-
num corpus sumus in Christo: singuli autem al-
terius membra: habentes donationes secundum
gratiā quæ data est singulis, secundū rationem fi-
dei, &c. Vtque Gratiæ dona differunt, ita & honos
unicuique tribuendus est pro dignitate: unicuiq;
providendum pro necessitate: Neque ulla pars

officii in bonos pastores deferenda est: mancū enim nostrum esset studium, si eos honoremus verbis, quorum indigentia non subveniamus: & si in uno ferventes, in alio remissi aut planè frigidī cognoscāmur. Rem præclaram gessit Afa rex Iuda, quòd idola gentium confregerit, lucos succiderit: quòd matrem suam Maacham (quæ turpissimis Priapi sacris initiata Principē mysteriorum Dei obscœni se cōstituisse) à regni submōvisset administratione. Peccavit gravissimè cū Prophetam Anani monentem ut societate cum Benadad Syriæ regem defereret, Dei ministrum contumeliis affectum in vincula protrusit: Ea enim est cordis humani superbia, ut ad reprehensionem faciliè intumescat, insurgatque fastuosè in eos, quorum munus est arguere peccata delinquentium. Et iram Dei in contumaces & rebelles annunciare: Factumque est ut Afa dolore pedum acerbissimo vexatus mortuus sit.

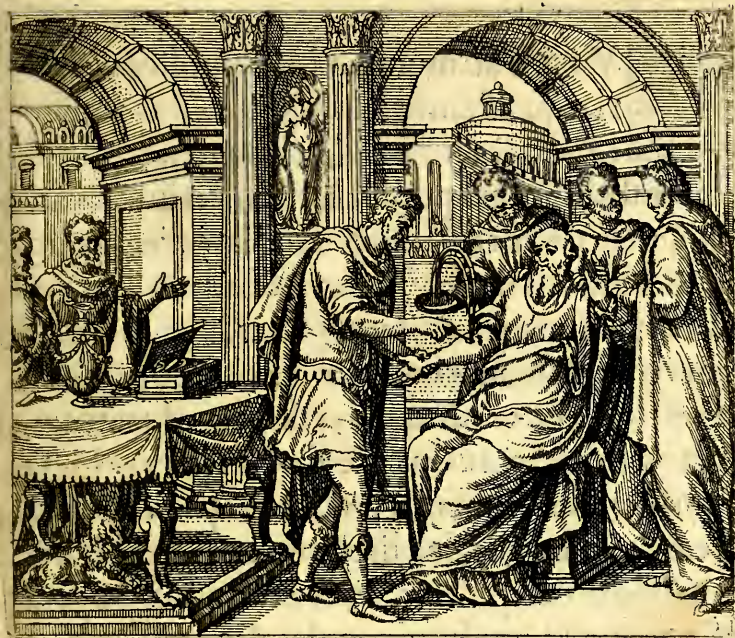
S E N E-

CAP. XXXV.

SENECÆ MORS.

*Roma hilarem vidit materna cade Neronem:
Et patriæ immissis tecta cremata rogis.
Sed magis obstupuit, Seneca dum fata Magistri
Cruдели est ausus sollicitare manu.*

V 3

N V L L U M munus ad Reipublicę utilitatem præstantius, aut laudabilius conferre potest vir bonus, vel magis necessariũ, post institutionem populi & ministerium Evangelii, quàm si doceat, atque erudiat juventutem: iis potissimũ moribus, atq; artibus, quibus politur vita humana, excitatur pietas, & ad societate generis humani maximè sunt accommodati. Nemo est liberaliter educatus, cui non educatores, cui non magistri sui, atque doctores cum grata recordatione in mente versari semper debeant. Et cum vita omnis sine literis & eruditione mors sit, & hominis sepultura: ii, certè, quorum opera instruimur, & erudimur, colendi meritò nobis sunt. Multum enim præstant beneficiorum civitati benè ordinatę Præceptores docti & diligentes, quique munus suum fideliter & cum vigilantia solertiaque exequuntur. Nemo egregius civis fieri potest, qui non sit in bonis disciplinis institutus. At cum omnes in id studium incumbere debeant, ut patrię profint quantum fieri potest: ii præ cæteris maximè commendandi sunt, quorum ingenio atque opera publica promove-
tur

tur utilitas: ut sunt ludimagistri & scholarum rectores, qui juventutem moderantur. Quòd si cōtentio, & comparatio fiat, quibus plurimùm tribuendum sit officii, Parentes, Principes, Ecclesiæ præpositi, & Præceptores primum semper locum obtinebunt. quorum beneficiis unusquisque obligatissimus tenetur. Nihil est tam inhumanū, tam tetrum, tam immane, quàm committere, ut beneficio non dicam indignus, sed victus esse videre. Et cui gratia referri non potest quanta debetur, habenda tamen est quantam maximam animi nostri capere possunt. Nam sicut à parentibus vita, patrimonium, civitas, libertas tradita est: ita à præceptoribus doctrina & eruditio, animorumque formatio nobis concessa est. Incertumque videtur esse cui magis obligati simus, Præceptori vel parentibus: cum hi corporis, ille sit animorum formator. Boni meritò judicandi ac dicēdi sunt qui Præceptoribus benè de se meritis tota vita benè faciunt, eos colunt, eos diligunt, gratiamque pro acceptis beneficiis quantam possunt referunt. Nemo est tam ingratus, tã impius, tamque nullius humanitatis, qui si parētum Præceptorumque merita resumere velit, non eos omni officio & honore dignos esse fateatur; æquumq; censeat grata eorū nomē memoria prosequi, quorum beneficio vita data est, & exulta. Illi æterna supersunt gaudia, & alma

quies, & in urna perpetuum Ver, famaue venturum semper præclara per ævum, qui Præceptorem chari voluere parentis esse loco. Illumq; dedecus insequitur, ac pœnitentia dolorque animi cruciat qui se magistri fidelis & boni indignum præstitit. **Pro. 15.** Qui abjicit disciplinam, odit animam suam: qui autem acquiescit increpationibus possessor est cordis. Cur detestatus sum disciplinam, **Pro. 5.** & reprehensionibus non acquievit cor meum? nec audiui vocem docentium me, & magistris meis non inclinavi aurem meam? Respicit Dominus vias hominis, & gressus ejus considerat: ipse morietur quia non habuit disciplinam. Inter illa crimina quæ in Nerone visa sunt maximè enormia: hoc illi quoque tribuitur, quod parricidus Agrippinæ mætris, & Senecæ Cordubensis præceptoris sui optimi, sceleratam animam perdiderit. Quem incissis venis ad mortem coëgit: illam in sinu Baiano navi (qua vehebatur) dissoluta submersit.

GIE-

CAP. XXXVI.

GIESI SERVVS ELISEI 2. Reg. 5.

*Imprudens Giesi à Naamano munera poscens,
Et geminam vestem, & bina talenta tulit.
Austerè hæc dominus serui mendacia plectit:
Turpem etenim lepra punit avaritiam.*

X

EST & servorum erga dominos peculiaris obligatio: quam sine piaculo & offensa Dei hominumque nulli licet infringere. Siquidem quibus eminētiam tribuit Deus, quatenus ad eam tuendam necesse est, suum cum illis nomen communicat. In unum ipsum ita cōveniunt Dei, patris, ac Domini tituli: Vt quoties unum aliquem ex iis audimus, maiestatis illius reverentia animos nostros feriri oporteat. Quos ergo istorum facit participes, eos quasi fulgoris sui scintilla illustrat; ut sint pro suo quisque loco spectabiles. Itaque qui nobis pater est, qui Princeps, qui Dominus, is nōnullam cum Deo communionem habet. Quapropter hoc nobis persuasum sit, ita Deo placere, prout quemque novimus esse nobis à Patre cœlesti præfectum, ut ipsum reverentia, obedientia, gratitudine, & quibus possimus officiis prosequamur. Neque inter est dignive an indigni sint, quibus honos iste deferatur: cū qualescunque sint Dei providentia illum locum sint sortiti. Communicat enim illis Dominus honoris sui portionem. Servi, inquit Apostolus, obedite dominis vestris carnalibus

bus cum timore & tremore in simplicitate cordis vestri sicut Christo: Non ad oculum servientes, quasi hominibus placentes, sed ut servi Christi, facientes voluntatem Dei ex animo, cum bona voluntate servientes, sicut Domino, & non *Colo. 3.* hominibus: scientes quoniã unusquisque quodcumque fecerit bonum, hoc recipiet à Domino sive servus, sive liber. Et cùm servi jubeantur sese submittere dominorum imperio, ac voluntariè inservire in omnibus, ita quoque præcipit Deus ut domini reciproco affectu famulos foveant, alant, & humaniter tractent: nam Paulus statim postea adjungit: Et vos domini, eadem facite illis, remittentes minas: scientes quia & illorum & vester dominus est in cœlis: & personarum non est acceptio apud Deum. Servi, inquit Petrus, subditi estote in omni tremore dominis, *1. Pe. 2.* non tantùm bonis & modestis, sed etiam discoloris. Omnibus quidem servitutis jugum videtur durissimum & intolerabile: Iustè tamen & legitime dominanti parendum est. Cùmque servitus omnis misera sit, iniquissimo animo ferunt omnes servire malis, improbis, libidinosis, avaris, ac sceleratis. Quia tamen ita mandatum Domini dominorũ præcipit, ut cuicumque subjecti simus à Deo, illi volentes pareamus: non possumus nos subtrahere ab hac obligatione sine offensa sum-

mi Numinis. Qui potest fieri liber, libertate fruatur: sin minus, cum humilitate nos iugo submittamus. Liber is erit coram Deo, qui nulli turpitudini serviet. Pessimus quisque asperrimè rectorum patitur. Non decet superbum esse hominem servum. Avarum & mendacem famulum

2. Re. 5. Giesum lepra punivit Eliseus Propheta: quòd domini sui nomine abusus Naamanum Syri exercitus ducem abeuntem est cursu affecutus, & ab eo poposcit duo talenta, & duo vestimenta, tanquam ea Heliseus exigeret, pro præmio lepræ sanatæ: merita punitione servi mendacis perfidia castigata

est.

IOAS

CAP. XXXVII.

IOAS A SVIS SERVIS CÆSVS. 2. Par. 25.

Viva Dei effgies Rex est: desistite cæpto:
 In dominum nulli stringere tela licet
 Succedet natus Ioam qui vindicet: ille
 Reddet pro illatis vulnera vulneribus.

X 3

I O A s rex Iuda, filius Ochosiæ & Sebiæ, quem Iosabath amita servaverat à furore Ataliæ aviæ (dum omnem regiam stirpem jussisset interfici) Iojadæ Pontificis maximi obtemperans monitis, à principio regni sui Deum timuit: Templum ab idololatria repurgavit, & ruinas illius restauravit. Mortuo verò Iojada, prolapsus est in abominationes Ataliæ aviæ; polluitque Hierosolymas prophanis sacris. Prophetarum quos Deus miserat admonitiones contempsit & rejecit: ipsumque Zachariam Iojadæ filium, lapidibus obrui iussit in vestibulo templi, quòd Regi idololatræ annuntiaret iram Dei: & Principibus populi, qui regis iniquitatem promovebant ac fovebant malis consiliis & suasionibus, ruinam & perditionem instantem indicabat. Statim autem post Zachariæ mortem, Syri Hierosolymas expugnarunt, & deprædati sunt: conspiratumq; est in Ioam regem à duobus servis Zabado Semeathi Ammonitæ filio, & Iosabado Samarithi Moabitæ filio: qui dominum immaniter truncaverunt: licet hæc cædes meritum redderetur impietatis regis præmium.

Quia

Quia tamen sacrosancta Principis esse debet persona: neque cuiquam permixtum est in ejus vitam attentare, neque quicquam aggredi vel machinari, quod illius auctoritati vel saluti contrarium sit; justum de sceleratis servis, & sicariis sumptum est supplicium ab Amasia, qui patri in administratione regni Iudæ hereditario jure successit. Idem quoque contigit Bagathæ & *Eph. 2.* Thares Eunuchis; qui cum in Assuerum regem Assyriorum conspirassent, à Mardocheo Iudæo proditi & delati apud regem, suspendio puniti sunt. Si est tibi servus fidelis, ait Salomon, sit tibi *Sap. 2.* tanquam anima tua: Quasi fratrem, sic eum tracta. Servo malevolo tortura, & compedes. Mitte eum in operationem, ne vacet: multam enim malitiam docuit otiositas. Servilis conditio, ut non indigna est homine Christiano, habet tamen causas dejectionis & modestiæ inter homines: Servilis enim arrogantia & malitia odium facilè apud omnes acquirit. Cavere sedulò debent omnes servi, nequid dicant agantve quod illorum conditionem odiosam reddant: Rarò condonatur servo malo: Vnusquisque tamen permaneat in qua conditione *1. Co. 7.* vocatus est. Servus vocatus es, non sit tibi curæ: Sed si potes fieri liber, magis utere. Qui enim in Domino vocatus est servus, libertus est Domini: similiter qui liber vocatus est, ser-

1. Co. 12
 vus est Christi. Precio empti sumus. Nolite fieri
 servi hominū. Et alibi scribit Apostolus, In uno
 spiritu omnes nos in unū corp⁹ baptizati sumus,
 sive Iudei, sive Gentiles, sive servi, sive liberi. Et
 omnes in uno spiritu potati sumus. Omnes enim
 membra sumus corporis Ecclesiæ, cujus caput
 Christus est. Non est acceptio personarum corā
 Deo. Vt plurimū quæ videntur membra cor-
 poris infirmiora, necessaria sunt: & quæ putantur
 ignobilia membra esse, his honorem abun-
 dantiorem circundamus: Nihil enim fit sine bo-
 na Dei providentia: qui genus humanum ita di-
 stinxit ordinibus, ut cū differentia videatur &
 varietas diversa, symmetria tamen & proportio
 tam concinna est in omnibus, ut alter alte-
 rius opera sublevetur & ju-
 vetur.

NON

CAP. XXXVIII.

Non occides.

ELA A ZAMBRI OCCISVS. 1. Reg. 16.

*Dum cœnam conviva sui produceret Arse ,
Vinosum Zambris conficit ensis Elam.
Is qui vincebat patria impietate Baassam,
Dignus erat letho non meliore mori.*

Υ

AT I sumus ad humanam societatem & concordiam: quam qui violat volēs, humanitatis & mansuetudinis limites trāfilit: Deoque & hominibus est contrarius. Boni viri munus est, ut ne cui noceat, neminem offendat, neminem irriter: Et quia genus hominum unitate quadam Deus devinxit, incolumitatem omnium unicuique jubet esse commendatam. Violentia omnis & injuria, ac omnino quævis noxa, qua proximus offendi potest, nobis interdicitur. Ac proinde jubemur, siquid in opera nostra ad tuendam proximorum vitam subsidii est, fideliter impendere. Quæ ad eorum tranquillitatem faciunt procurare, depellendis excubare noxis, si quo in discrimine sunt, præbere illis manum auxiliarem. Qui alteri exitium parat, eum scire oportet sibi paratam pestem ut participet parem. Hoc natura præscribit, ut homo homini quibuscunque in rebus & occasione potest benè consulat: cùm sic nati videamur, ut inter nos esset societas quædam, & concordia, qua vita dulcior & securior transigi possit, com-
mercia

mercia exerceri, & bonum publicum communibus studiis procurari. Homo igitur naturæ obediens, homini nocere non potest. Qui secus facit, belluinam feritatem præ se fert, & procul abest ab ea clementia & mansuetudine quæ hominis est propria, quæque longè abest à natura ferarum. At cum omni generi animantum à natura tributum sit, ut se, vitam, corpusque tueatur, declinetque ea quæ ei nocitura sunt, omniaque quæ sunt ad vivendum necessaria disquirat: nihil homini contingit, quod illum citiùs deturbet ab illa societate, & amicitia, quæ genus humanum conservat integrum, quàm injuria & illata violentia. Quod ne fiat, Lex data est: quæ vitiorum emendatrix, commendatrixque virtutum est: Ab ea enim vivendi doctrina & regula discitur: Utque incolumes inter se homines conserventur vitamque quietam ducant. Ideo posita sunt supplicia vitiis, præmia virtutibus. Qui percut- Exo. 21 ferit hominem volens occidere illum, morte morietur. Sanguinem animarum vestrarum re- Gen. 9. quiram de manu cunctarum bestiarum, & de manu hominis: de manu viri, & de manu fratris ejus requiram animam hominis. Quicunque effuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius. Ad imaginem quippe Dei factus est homo. Qui percusserit & occiderit ho- Le. 24. minem, morte moriatur. Si quis odio habēs pro-

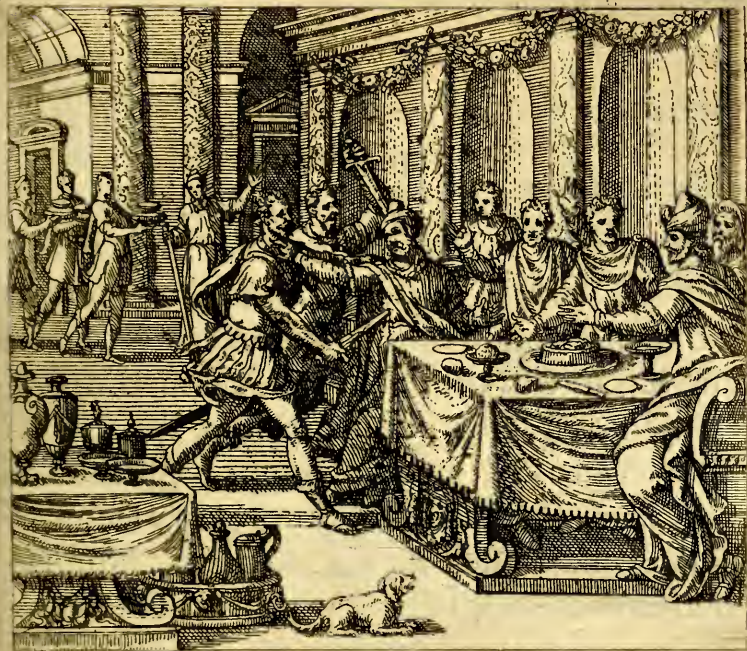
Deut.
19.

ximum suum, insidiatus fuerit vitæ ejus, surgens-
que percusserit illum & mortuus fuerit, fugerit-
que in aliquam urbem refugii, mittent seniores
civitatis illius, & arripient eum de loco effugii,
tradentq; eum in manus proximi, cujus sanguis
effusus est, & morietur. Non misereberis ejus: &
auferes noxium sanguinem de Israël: ut benè sit
tibi. Quibus testimoniis declaratur, quàm odio-
sum & detestabile sit homicidium coram Deo:
qui hominem conditum ad imaginem suam sal-
vum & incolumen cupit. Contra hoc præceptum
peccavit Zambris, qui Elam regē Israël in Therfa
occidit, cum cœnaret in domo Arsæ præfe-
cti Vrbi, licet impius esset &
sceleratus.

AM-

CAP. XXXIX.

AMNONIS CÆDES. 2. Sam. 13.

*Incauti Amnonis læta inter pocula frater
Sternit inhumana membra cruenta necesse.
Vindicat incestum tam dira cæde sororis
Absalo: promovit sed scelus ebrietas.*

Y 3

ARECTA conscientia, & mandatis Domini transversum unguem non oportet quemquam in omni vita sua discedere. Animum vincere, iracundiam cohibere, adversarium non modò extollere jacentem, sed etiam amplificare ejus pristinam dignitatem, Christianissimum est, & viri boni officium. Hæc qui facit, mandato Dei summi obtemperat, qui nos jubet cedere injuriis improborum, & patientia superare omnis offensæ amaritudinem. Non solum enim Deus ipsum homicidii ac necis alienæ actum prohibet, sed animum moderari, malevolentiam, & malos odii affectus refrænare jubet. Cùm sit cordium scrutator, & speculator, justitiamque integram postulet, non corpus tantum sed animum hominis sese submittere mandato divino præcipit, & ab omni macula impollutum sese conservare: homicidiumque manus non solum condemnat, sed cordis etiam & voluntatis. Animus necem concipit, dum odio inficitur, & ira exardescit: manus autem parit. Irasci fratri tuo
non

non potes, quin statim noxæ flagres libidine. Quantumvis dissimulet homo extricans se vanis ambagibus, ubi vel ira vel odium est, illic est maleficus affectus. Audiat hoc necesse est. Non ode- *Lev. 19* ris fratrem tuum in corde tuo, sed publicè argues eum, ne habeas super eum peccatum. Non quæras ultionem: nec memor eris injuriæ civium tuorum. Omnis qui odit fratrem suum est homi- *1. Io. 3* cida, & scitis quoniam omnis homicida non habet vitam æternam in se manentem. Et apud Mattheum pronūciatur ore Domini: Audivistis *Mat. 3* quia dictum est antiquis, Non occides. Quicumque occiderit, reus erit iudicio: Ego autem dico vobis, Quia omnis qui irascitur fratri suo reus erit iudicio. Et qui dixerit fratri suo, Racha, reus e- *Luc. 6.* rit concilio: & qui dixerit fatue, reus erit gehēnæ ignis. Multa addit Mattheus & Lucas ad hunc locum pertinentia: quibus docemur voluntatem Domini esse, non tantum ut ab homicidio abstinemus, ut odia & inimicitias vitemus, sed ut injurias & oppressionem inimicorum nostrorum patienter toleremus. Sed hic reclamatione homo: Venter ferendo injuriam, invitas novam. Qui se ovem facit, à lupo voratur. Speciosæ sunt hæ mentis depravatæ sententiæ: Mihi vindictam, ait Dominus, & ego retribuam. Qui vindicari vult, *Deut.* à Domino inveniet vindictam: Nunc deponite *32. Heb 10* hæc omnia, iram, indignationem, maliciam, *Rō. 12.*

Ecc. 28 blasphemiam, & turpem sermonē de ore vestro.
 Non leve opprobrium & contumeliam intulerat Amnon Davidis filius Thamar, cū puellā
2. S. 13 per vim compressit: sed hanc injuriam Absalo
 Thamaris frater non debuit ulcisci cæde Amnonis, quem proditione in convivio (ad quod illum invitaverat) trucidavit immaniter. Audiendus erat Deus, qui jubet non resistere malo: Et Christus
Mat. 5 expressē mādāt: Si quis percusserit te in dextram maxillam præbe illi & alteram. Diligite inimicos vestros, & benefacite iis qui oderunt vos. Orate pro persequentibus vos & calumniātibus vos, ut sitis filii patris vestris qui in cœlis est: qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super justos & injustos: dum vindictā Deo permittimus, accumulamus carbones ardentes in caput ejus qui nos offendit.

SI-

CAP. XL.

SIMON MACHABÆVS. 1. Mach. 16.

*Quid temere ingrederis muniti mœnia Dochi ?
Te simul & natos mors inopina premet.
Si potes evita tibi quæ Ptolomæus adornat
Prandia: in insidiis est inimica manus.*

℥

VLLÆ sunt perniciosiores, nullæ occultiores insidiæ, quàm quæ latent in simulatione officii, aut aliquo necessitatis nomine. Qui palam est adversarius, hunc facile cavendo vitare possis. Hoc verò occultum intestinumque malum, quod proditione committitur, non modò periculosum existit, sed etiam opprimit, antequàm prospicere atq; explorare poteris. Tacitæ magis & occultæ inimiciæ timendæ sunt, quàm indictæ & apertæ. Totius justitiæ nulla est capitalior pestis, quàm eorum qui tum, dum maximè fallunt, id agunt, ut viri boni videantur. Quare in omni vita sic nos affectos esse oportet, ut proditiones, hypocrisim, ac dolos vitemus. Astutiæ tollendæ sunt, eaque malitia, quæ vult quidem videri esse prudentiam; sed abest ab ea, distatque plurimùm. Nec ulla perniciēs vitæ major inveniri potest, quàm cùm in malicia, inest simulatio. Injurias propulsare & præcavere, multi ad fortitudinem animi referunt: tolerare acceptas pusillanimitatis esse ducunt. Virum bonum hunc esse putant, qui nemini nocet, nisi injuria laceffit sit. At Christi Servatoris nostri
manda-

mandatum, ut ab omni vindicta non solum abstineamus, sed & inimicos nostros amemus precipit. Si diligitis eos qui vos diligunt, ait Dominus, quam mercedem habebitis? nonne hoc & publicani faciunt? & si salutaveritis fratres vestros tantum, quid amplius facitis? Nonne & ethnici hoc faciunt: Estote ergo perfecti, sicut & Pater vester cœlestis perfectus est. Cum autem primi motus non sint in nostra potestate; difficilimumque sit homini ferre injuriã, ac violentiam aliorum pati; hoc tamen mandatum firmiter hærere debet nostris mentibus, vindictam Domino relinquendam, & ipse retribuet: ferendoque patienter illatam injuriam, nos accumulare carbones ardentes in caput illius qui intulit. Irascimini (inquit Paulus) & nolite peccare: Sol non occidat super iracundiã vestram: Nolite locum dare diabolo. Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blasphemia tollatur à vobis, cum omni malicia. Estote invicem benigni, misericordes, condonantes invicem; sicut & Deus in Christo condonavit vobis. Ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit nos; & tradidit semetipsum pro nobis oblatione & hostiã Deo in odorem suavitatis. Quare appetit omnes inordinati, quibus animi nostri percelluntur, contrahendi sedandi; sunt: excitandaque est animadversio & diligentia, nequid iracundè, nequid crudeliter, vel perditionis & inhumaniter faciamus

Mat. 5

Pro. 24

Eph. 4.

Eph. 5.

aut dicamus. Sed sciamus nos ad societatem natos : neque admittamus ut injuria laceffiti, vel odio, vel malevolentia astuemus: multo minùs ad ultionem dilabamur. Moderari, cùm sis iratus, & tenere in tua potestate omnes motus animi, generosum est ac laudabile. In fide sitis unanimis, ait Petrus, compatiens, fraternitatis amatores, misericordes, humiles: Non reddentes malum pro malo, nec maledictum pro maledicto: sed è contrario benedicentes, &c. Detestanda fuit fraus & proditio Ptolomei, qui incautum & nihil tale cogitantem Simonem Machabæum trucidavit in convivio cum duobus ejus filiis Mathathia & Iuda: quos filius Abobi invitarat in arcē Dochi, & opiparè tractatos, ac semiebrios exposuit laniens proditorum, qui in eos conspirant, ut Antiocho subjicerent Iudæam, & urbem Hierosolymorum.

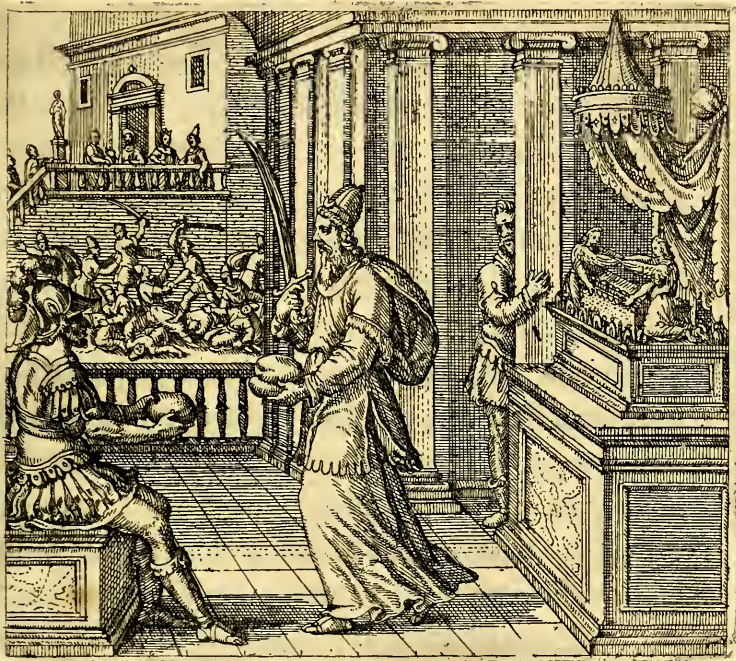
DOEG

CAP. XLI.

DOEG CALVMNIATOR. 1. Sam. 22.

*Davidem hospitio excipit Achimelechus: & illi
 Tradidit à sacro tela revulsa tolo.
 Indicat hoc Sauli scelerata mente Doëgus:
 Qui Nobem immani perdidit excidio.*

Q M N I U M rerum nocentissima res est calumnia: Assentatores, calumniatores, infidi consiliarii, perversi educatores, fontes sunt fere malorum omnium: quibus sursum ac deorsum turbatur vita mortalium. Nulla tamen ætas, nulla natio, nulla civitas tam benè ordinata fuit unquam, in qua pestes istæ publicæ non inventæ sint. Quæ diaboli patris naturam secutæ, concordiam publicam & societatem dissolvunt, bonorumque innocentiam proscindunt. Mala res est perpetuò calumniator: & in eo Leges incumbere debent, ut à tanta perniciæ quantum fieri potest civitatem repurgent. Demosthenes ex oratione prima contra Aristog. Neminem unquam vestrum fortasse vipera momordit, neque phalāgium: & absit ut mordeat unquam, Sed tamen omnia ejusmodi animalia ubi conspexeritis, mox interficitis. Itidem & cū delatorem, & calumniatorem, & crudelem, & hominem videritis viperinam habere naturam, ne expectate donec aliquem vestrum mordeat, sed cū primum occurret, puniatur. Virtus non minima est linguam compescere. Mors enim & vita in manibus

nibus linguę est. Maledicentia stultorum est thesaurus, quem in lingua recunditum tenent. Lingua si effrānis est & prodiga, interdum maximarum cladum est organum. Detrahentem & maledicum vir bonus averſatur. Homo iracundus incendit litem: & vir peccator conturbat amicos: & in medio pacem habentium immittit inimicitias. Ante ignem camini vapor & fumus exaltatur, sic & ante sanguinē maledicta, & cōtumeliæ, *Eccl. 5.* & ruina. Denotatio pessima super belinguē: Sufurratori autem odiū, & inimicitie, & cōtumelia. *Pro. 28* Hominem qui calūniatur animę sanguinē, si usq; ad lacum fugerit, nemo sustinet. *Pro. 27* Lingua fallax nō amat veritatem: & os lubricum operatur ruinas. Calumniator est homicida. Improperium & cōtumeliam malus hereditabit: & omnis peccator invidus & bilinguis. Sex sunt, quę odit Dominus: & septimum detestatur anima ejus; Oculos sublimes, linguam mendacem, pedes veloces ad currendum in malum, testem fallacem proferentem mendacia, & eum qui seminat inter fratres discordias. Quibus testimoniis facilē appareret Deo, qui charitatis fons est, odiosam esse maledicentiā; ex qua cædes, rixę, & perturbatio societatis humanę proficiſcūtur, ut cōtigisse legimus Achimelecho sacerdoti Nobes: qui cū accusatus *1. Reg.* esset à Doëgo Idumęo calūniatore apud Saulem, *22.* quòd Davidē fugientē excepisset, illiq; Goliathi

Levit.
35.

dedisset gladium, quem antea David in templo appenderat. Saul irritatus, jussit ut bonus Pontifex cum tota familia trucidaretur: & una die tota civitas Nobes ad internecionem cæsa est, & in prædam relicta. Hoc præceptum officii diligenter retinendum est. Ne unquam innocentem judicio capitis accersas: Id enim sine scelere fieri nullo modo potest. Deus qui tam austerè cædes & homicidia vindicat: dixit: Non accipietis premium ab eo, qui reus est sanguinis: statim & ipse morietur: Ne polluatis terram habitationis vestræ, quæ infontium cruore maculatur. Nec aliter expiari potest, nisi per ejus sanguinem, qui alterius sanguinem fuderit. Condemnat & eos qui cædes promovent calumniis & maledicentia. Non erit calumniator nec susurro in medio populi. Non stabis contra sanguinem proximi tui:

Levit.
19.

Ego Dominus. Eadem enim culpa premittur qui mali autor &, & qui malum patrat, & exequitur.

NON

CAP. XLII.

Non mœchaberis.

LOTH INCESTVS. Gen. 19.

*Incestu ebrietas deceptum insana parentem
 Polluit: hac pietas, victaque iura labant.
 Nil media poteras committere, Lothe, Sodoma
 Turpius: exemplo debuit esse tibi.*

Aa

V L L A capitalior pestis hominibus à natura data est, quàm corporis voluptas. Fieri nō potest, ut animus libidini & crapulæ deditus possit aliquid boni meditari, multo minùs perficere. Qui voluptatibus ducuntur, & se vitiorum illecebris, & cupiditatum lenociniis dediderunt, ad Reipublicæ munia non essent admittendi. Nam illis omnia sensu non ratione sunt judicanda: eaque dicenda optima, quæ sunt suavissima. Voluptates enim blandissimæ dominæ, sepe majores partes animæ à virtute detorquent. Pudicitiam & puritatem amat Deus: & facessere à nobis omnem immunditiam jubet: requiritque hoc præcepto, nequa spurcitia, aut libidinosa intemperie inquinemur. Castè igitur, & continenter omnes nostræ vitæ partes moderandæ sunt. Cavendumq; sedulò ne scortationis aut pollutionis alicujus desiderio æstuemus, quod

Pro. 6. nos in interitū præcipitet. Qui adulter est, ppter cordis inopiã, perdet animã suam. Turpitudinẽ & ignominiam congregat sibi; & opprobrium illius non delebitur. Maximè scortatio virginum à Deo severè castigata est: Si virgo viro desponsata non

ta non sit inventa virgo, ejicient eam extra fores domus patris sui, & lapidibus obruent eam viri civitatis illius, & morietur: quia fecit nefas in Israël: ut fornicaretur in domo patris sui:& auferes malum de medio tui. Mirū videri debet Lothū singulari beneficio Dei ab averfione Sodomorum fuiſſe ſervatum:ſtatimque prolapſum in inceſtum cum filiabus, à quibus ad id nefas provocatus eſt,& inductus ebrietate. Nolite errare, *1. Cor. 6* inquit Paulus: Neque fornicarii, neq; idolis ſerviētes, neque adulteri, neque molles, neque maſculorum concubitores, neque fures, neque avari, neque maledici, neque rapaces regnum Dei poſſidebunt. Et alibi: Domino non benè placitū *1. Co. 10* eſt in pluribus, nam proſtrati ſunt in deſerto. Hęc autem in figura facta ſunt noſtri, ut non fornicemur, ſicut quidam ex iſtis fornicati ſunt, & ceci- *Nſ. 21.* derunt una die viginti tria millia. Corpora veſtra membra ſunt Chriſti. Tollens ergo membra Chriſti faciam membra meretricis? abſit. An ne- *1. Cor. 6* ſcitis quoniam qui adhēret meretrici, unum corpus efficitur? erunt enim duo in carne una. Fugite fornicationem: Omne enim peccatum quodcunque fecerit homo, extra corpus eſt: Qui autē fornicatur, in corp⁹ ſuū peccat. Fovea profūda eſt *Pro. 25* meretrix: puteus anguſtus aliena. Inſidiatur in via quaſi latro:& quos incautos invenerit, interficit. Multa notātur ejuſmodi in ſcripturis qbus aptè

Dominus minatur exitium, omnibus pollutis, libidinosis, & scortatoribus: Sed ad Legislatorem convertamus oculos, qui omnem abominatur contaminationem, quacunque in parte vel animæ vel corporis appareat. Cumque pudicitiam commendet, & exigat in nobis, quicquid illi adversum est damnat. Proinde qui ad obedientiam aspirat, caveat ne ejus animus prava cupidine intus ardeat, nec oculi in corruptos affectus lasciviant, nec corpus ad lenocinium excolatur, nec *Phil. 3.* lingua spurcis sermonibus mentem ad similes cogitationes illiciat, nec gula sua intemperie inflammet. Sunt enim omnia ejusmodi vitia, veluti maculae quædam, quibus castitatis puritas conspurcatur. Avertendæ à nobis sunt diligenter omnes peccandi occasiones. Ne ita ambulemus, ut finis itineris nostri sit interitus: & quibus venter Deus sit, & gloria in confusione nostra, si terrena sapiamus: quæ qui admittit, vitam æternam non possidebit, nec Deo gratus & acceptus erit.

HERO-

CAP. XLIII.

HERODIAS SALTATRIX. Luc. 6. Mar. 6.

*Mulcet Idumæum saltatrix improba regem;
 Ad numeros crissum docta movere latus.
 Obtinet à Patruo captivæ trunca Prophetæ
 Ora, Deo invisa præmia luxuriæ.*

Aa 3

Gen. 2. **C**UM homo sit à Deo optimo maximo conditus hac lege, ut solitariam vitã non degeret, adjunctum est illi subsidiũ, nẽpe uxor, quæ matrimonio illi conjuncta est à Deo conditore: & hoc conjugium sua benedictione sanctificavit: maledixitque omnem aliam societatem carnalem, quæ extra connubium invenitur. Et hoc remedium esse voluit illius necessitatis, quæ post peccatum homo urgetur, ne in effrænes rueret libidines: Et cùm non sit datum omnibus continentiaẽ donum; Qui nõ possunt abstinere, ad matrimonii subsidium se conferant necesse est; nisi cum Deo pugnare velint, & sibi exitium procurare. Ita, ait Dominus, Si dormiverit vir cum uxore alterius, uterque morietur: id est adulter & adultera: & auferes malum de Israël: Non erit meretrix de filiabus Israël; neque scortator de filiis Israël. Et Paulus: Hæc est voluntas Dei sanctificatio vestra ut abstineatis à fornicatione: & sciat unusquisque vestrum vas suum possidere in sanctificatione & honore, non in passione desiderii, sicut gentes quæ ignorant Deum. Non enim vocavit nos Deus in im-

Dent. 22.

Dent. 23.

1. Th. 4

1. Cor. 3

mun-

mundiciam, sed in sanctificationem. An nescitis quia templum Dei estis? Et spiritus Domini habitat in vobis. Si quis autem templum Dei violaverit, disperdet eum Deus. Templum *Ephe. 5* enim Dei sanctum est. Fornicatio, & omnis immunditia, & avaritia nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos; aut turpitudine, aut stulti loquiū, aut scurrilitas quæ ad rem non pertinet, sed magis gratiarum actio. Hæc enim scitote intelligentes, quòd omnis fornicator, aut immundus, aut avarus quod est idolorum servitus, nō habet hereditatē in regno Christi & Dei. Continentia singulare donum Dei est: quod paucis cōfertur: speciale donum est spiritus. Ideo Paulus ait, Propter *1. Cor. 7* fornicationem unusquisque suā uxorem habeat, & unaquaque suum habeat virum. Et cū cœlitus hæc gratia continentiae tribuatur, cavendum est ne in laqueos Satanæ incidamus. Unusquisque propriū donū habet ex Deo, alius quidē sic, alius verò sic. Quòd si non se continere possunt, nubant. Melius est enim nubere quàm uri. Intemperatæ flāme adurunt eos, quibus non est datū in cælibatu cōtinenter vivere: & ex his libidinibus, & perversis cogitationibus multa mala emergūt. Vitāda sunt objecta, quæ nos à cōtinentia divertūt: Ne respicias mulierē multivolā, ne fortè incidas in laqueos illius. Cum saltatrice ne sis assiduus, nec audias illam, ne fortè pereas in efficacia

Eccel. 9.

Luc. 6.
Mar.
6.

illius. Ne des fornicariis animam tuam in ullo: ne perdas te & hereditatem tuā. Auerte faciem tuā à muliere compta: & ne circumspicias speciem alienam: Propter speciem mulieris multi perierūt: & ex hoc concupiscentia quasi ignis exardescit. Cum aliena muliere ne sedeas omnino; nec accumbas cum ea super cubitum: & non alterceris cum ea in vino. ne forte declinet cor tuum in illam: & sanguine tuo labaris in perditionem. Herodes Philippi fratris uxorem rapuit, sibi que ad-
junxit; qui cum reprehēderetur à Ioanne tanquā incestuosus, mulier libidinosa semper est illi infidiata: effecitque ut quo die Herodes natalitium diem celebraret, Herodiadis filia in cœnaculum ornata prorupit, & saltationibus impudicis ita regem allexit, ut illi poscenti caput Ioannis Baptistæ dederit. Voluptas esca malorum est: qua homines capiuntur, ut hamo pisces: cuius blandiciis corrumpuntur quæ natura bona sunt: Vbi regnat
luxus, ibi consistere non potest iudicium,
moderatio, virtus nec con-
silium.

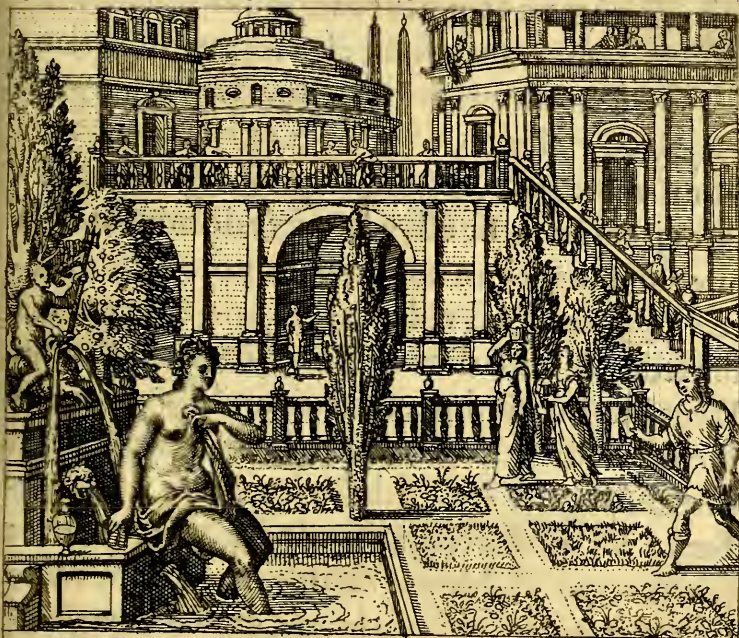
DA

CAP. XLIII.

DAVID ET BETHSABÆA. 2.Reg.

*Nuda ut conspexit Iudææ pectora Nymphæ,
 Iessæus rapido protinus igne furit.
 Nec satis est fraudare toros absente marito.
 Ceca Venus cadem iungit adulterio.*

Bb

MNUM perturbationum fons est in-
 temperantia: quæ est à tota mente, etiam
 à recta ratione defectio. Sic averfa à præ-
 scriptione rationis, ut nullo modo appetitiones
 animi vel regi, vel contineri queât. Maximas vir-
 tutes jacere necesse est, voluptate dominante. Nā
 in voluptatis regno nulla virtus potest consiste-
 re. Quo major est voluptas, eò magis mentem à
 sua sede, & statu dimovet. David (quem alioqui
 Deus innumeris donaverat virtutibus) dum suis
 locum dedit cupiditatibus, in maxima peccata
 prolapsus est. Vidit è solario lavantem se Bethsa-
 bæam Vriæ uxorem: hanc concupivit, & cum ea
 adulteratus est. Neque id suffecit: Malum malo
 ut adderetur; cū mulier esset gravida, neq; Vriæ
 posset persuadere David ut cū uxore dormiret,
 & hac ratione tegeretur adulterio conceptus in-
 fans, miserum hominem morti obtrusit: Qui Io-
 abo militiæ Præfecto in obsidione Rabæ Am-
 monitarum urbis jubente, in hostes cum aliquot
 centuriis incurrens cæsus est, & qui cum eo erant.
 At nobis persuasum esse debet, Si Deum homi-
 nesque celare possimus, nihil tamen injustè, ni-
 hil

hil libidinosè, nihil incontinenter esse faciendū. Honesta bonis non occulta quæruntur. Charissimi, ait Petrus, obsecro abstinere vos à carnalibus desideriis: quæ militant adversus animam. Mortificate membra vestra quæ sunt super terram: fornicationem immundiciam, libidinem, concupiscentiam malam, avariciam quæ est idololatria: propter quæ veniet ira Dei super filios incredulitatis. Non abstrahatur mens tua in vias meretricis, neque decipiaris semitis ejus. Viæ inferi domus ejus penetrantes in interiora mortis. Qui adplicabitur ei, descendet ad inferos. Omnis homo qui transgreditur lectulum suum, contemnens in animam suam, & dicens, Quis me videt? Hic in plateis civitatis vindicabitur: & ubi non speravit, apprehendetur, & erit dedecus omnibus, eò quòd non intellexit timorem Domini. Sic & mulier omnis relinquens virum suum, & statuens hereditatem ex alieno matrimonio. Qui se jungit fornicariis, erit nequam. Ne intenderis fallaciæ mulieris: favus enim stillans labia meretricis. Novissima illius amara tanquam absynthium. Et lingua ejus acuta, tanquam gladius biceps. Pedes ejus descēdunt in mortem; & ad inferos gressus ejus penetrant. Per semitam vitæ non ambulat: longè fac ab ea viam tuam, & ne appropinques foribus dom⁹ ejus. Animi morbi sunt cupiditates immē-

Pet. 2.

Col. 3.

Pro. 6.

Pro. 7.

Ecc. 19.

Pro. 5.

ſæ, libidinoſarum etiam voluptatum: quorū medicinam nobis propoſuit Deus in ſolo conjugio, ſi ad domandam libidinem vires ægro non ſufficiant. Neque hic ſibi blandiantur qui mulieres non attingunt, ac ſi impudiciæ argui non poſſint: cū interim animus intus æſtuet. Pudicitia definit Paulus: cū ait eſſe conjunctam cum caſtitate corporis animi puritatē. Ideo non de pollutione ſcortationis tantū loquitur, ſed ſatiū eſſe uxorē ducere quā urī. Omnia quæ ad provocandum hoc incontinentiæ monſtrum faciūt, peccati nomine comprehendūtur: Sive viſus impudicus, ſive habitus laſcivior, geſticulatio obſcœna, ſive ſermones impuri, qui pudicitia inſidiari, & eam ſubvertere poſſunt. Dominus ita loquitur: Dictum eſt antiquis: non mœchaberis. Ego autem dico vobis, quia omnis qui viderit mulierem, ad concupiſcendam eam, jam mœchatus eſt in corde ſuo.

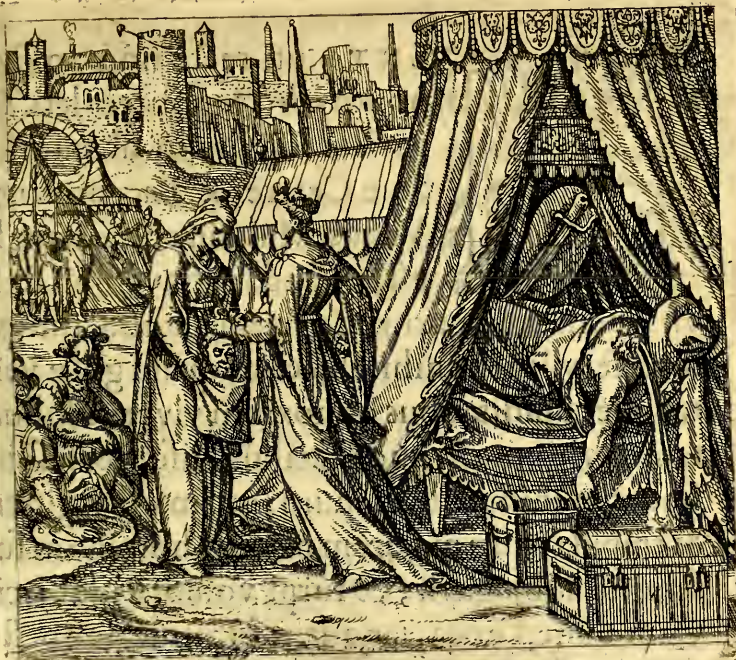
Mat. 5

HO-

CAP. XLV.

HOLOFERNES ET IVDITH. Iudit. 13.

Cingebant pavidam Babylonica castra Bethulen,

Quæ fere blasphemæ præda Holofernis erat:

Ense Ducem obtruncat stertentem animosa virago;

Et solvit croes obsidione suos.

Bb 3

ENTE uti rectè non possunt
 multo cibo & potu repleti. Tē-
 perātia libibinum est inimica.
 Sine Cerere & Baccho friget
 Venus. Multi in ebrietatem la-
 pși, nefanda patrauerunt. Ex ea
 vitæ perniciēs maxima semper nata est. Cūmque
 nihil servilius sit, nihil abjectius quā gulæ ven-
 trisque cupiditatibus obnoxium vivere; Nullum
 tamen vitium est, quod facilius gliscat, & sese in-
 sinuet in animos hominum, quā ingurgitatio
 & crapula, quæ maiorem partem hominum suo
 servitio subjugavit, & turpi voluptati subjecit.
 Cūm tamen ex ea, tanquam è scaturigine pesti-
 fera, prodit quicquid est in hominum vita scele-
 rum, & calamitatum. Insaniam aufert medicus,
 Voluptas, cū æquè eripiat mentem homini,
 vix sanabile malum est. Vitium gutturis & ven-
 tris non modò minuit ætatem hominibus, sed
 etiam mentem percellit, iudiciū hebetat, & ra-
 tionem obtundit. Quare qui voluptatibus his
 ducuntur, & se crapulæ illecebris, cupiditatum-
 que lenociniis dediderunt, indigni sunt qui ad
 hono-

honores promoveantur, aut ad Reipublicæ gubernacula admittantur. Væ tibi terra, cujus rex *Esa. 10*
puer est: & cujus Principes manè comedunt. No- *Pro. 23.*
li esse in conviviis potatorum, nec in commessationibus eorum, qui carnes ad vescendum conferunt. Quia vacantes potibus, & dātes symbola consumētur: & vestitur pannis dormitatio. Luxuriosa res est vinum, & tumultuosa ebrietas: *Pro. 20*
Quicumque his delectatur, non erit sapiens: At
cū ebrietas omnis conditionis homines turpiter polluat, & à ratione divertat, indignissimum est Principes, Magistratus, & qui populo præsunt ea inquinari. Tum quia judicium ac ratio in illis hebetatur per ingurgitationes, tum quòd exemplo suo reliquos à recta vivendi via disturbant & divertunt. Non enim tantū mali est peccare Principes, quamvis malum per se magnum judicari debet, quantum illud quod permulti etiam imitatores Principum existunt: exemplo quodcunque malo committitur: & Regis ad exemplum totus cōponitur orbis. Videmus enim, quòd quæcunque mutatio morum in Principibus extiterit, eandem statim populum sequi. Nobilium enim vita victuque mutato, mores civitatis mutari solent. Nec solū vitia concipiunt Principes, sed ea infundunt in civitatem. Neque obsunt quòd solū ipsi corrumpantur, sed

Iudi.

13.

etiam quòd corrumpât, plusque exemplo, quàm peccato nocent: contingitque sæpiùs ut his vitiis in gravissima præcipitentur discrimina: maximè post ebrietatem ac turpes helluationes, dum mēte capti, neque periculis imminetibus prospicere, neque suæ salutis cōsulere queunt. Holofernem exercitus Assyrii Principem, vino sopitum truncavit muliercula ad Bethuliae mœnia: Quæ urbe egressa ut erat forma elegāte, & ad venustatem culta. In castra hostiū cū venisset, sua pulchritudine pellexit Babylonium Principem: postea multo potu distentum proprio gladio jugulavit. Hūc fructum retulit suæ ingurgitatione dignum. Vigilantem & sobrium decet esse eum qui res magnas, & ad reipublicę conservationem necessarias gerit. In imperatore enim requiritur sobrietas, vigilantia, labor in negotiis, fortitudo in periculis, industria in agendo. Difficilimè continebit exercitum suum, qui se ipsum continere non potest.

NA-

CAP. XLVI.

NABAL HELLVO.

1. Sam. 15.

*Vellere nudatis ovibus convivio Nabal
Instituit plenis continuanda cadis.
Præ foribus Libitina sedet, quæ pocula miscet,
Æternas mensis injiciens tenebras.*

Cc

L BRIETAS pestis animi & corporis, languorum & dolorū fomes, furoris comes, & insanix amica: hominem corrumpit & debilitat, iudicium illi adimet, ac mentis aciem obtundit, nec patitur rationem officio suo fungi. Difficilimum est iudicare quæ factu necessaria, quæ honesta, quæ utilia, dum animus luxu ac crapula diffluit, commensationibus & potationibus immersus. Nabalem ex Chalebi familia ortum hominē divitem (utpote qui possideret tria milia ovium, & mille capras) sed rusticis moribus, rudem, & incultum, gulæ ventrique deditum rogavit David Saulis præsentiam fugiens, ut illi aliquid largiretur, quo milites, qui illum sequebantur, possent sustentari in deserto Ziph, ubi rerum omnium penuria laborabant. Eoque tempore Nabal gregem tundens, ut moris erat apud antiquos, solenne convivium instituerat: Ille vero Davidis nuncios annonam petentes inhumaniter repulit, denegavitque quod petebant: Cujus ingratitudinem ulturus David, atroci aliquo exemplo, nisi huic malo Nabalis uxor Abigail marito prudentior & māsuetior providisset: Hæc enim

enim marito ebrio ad egenos munera detulit, & cibos quos famelicorum usui necessarios animadvertit, iramque Davidis hac liberalitate placavit. Nihil tamen minus ebriosum hominem Nabalem Deus morte percussit, illius ingratitude puniens, illumque vita ac divitiis simul privavit. Crapulæ vitium detestandum est: Qui vino est deditus, illi omnia sensu non ratione sunt iudicanda, eaque dicenda optima, quæ gulæ ventrique sunt accommodata. Fieri nullo modo potest, ut qui locum tribuit ebrietati, possit pietatē sequi, vel discernere quæ ad societatem politicam conducunt. Nihil altum, nihil magnificum aut laudabile suscipere possunt, qui suas omnes cogitationes abjecerunt in rem tam humilem, tam contemptam, quæ sæpius causas pœnitendi quàm recordandi post se relinquit. Plures occidit gula quàm gladius. Ex hac peste corrumpuntur vires corporis, hebetatur sensus omnes, & inutilis homo redditur ad omnes honestas actiones tam animi quàm corporis. Hinc podagræ, paralyse, hinc morbi infiniti, quibus humana vita miserè vexatur, ac sensim conficitur. Vt Venus enervat vires, sic copia vini: & tentat gressus, debilitatque pedes. Ne intuearis vinum quando flavescit, cum *Pro. 23* splenduerit in vitro color ejus, ingreditur blandè, sed in novissimo mordebit ut coluber: & sicut basiliscus venena diffundet. Qui diligit epulas, e- *Pro. 21*

rit in egestate: qui amat vinum & pingua, nō di-
Pro. 23 tabitur. Cui vā? cuius patri vā? cui rixā? cui foveā?
 cui sine causa vulnera? cui suffusio oculorū? Nō-
 ne his qui commorantur in vino, & student cali-
 cibus epotandis? Diligentes vinum noli provo-
 care: Multos enim exterminavit vinum. *Æqua*
Ecc. 31 vita hominibus vinum in sobrietate: Si bibis il-
 lud moderatè eris sobrius. Quæ est vita quæ non
 minuitur vino? Quid defraudet vitam? mors. Vi-
 num in jucunditatem creatum est non in ebrie-
 tatem ab initio. Vinum multum potatum irrita-
 tionem, & iram, & ruinas multas facit. Amaritu-
 do animæ vinum multum potatum. Ebrietatis a-
 nimositas, imprudentis offensio, minorans vir-
Ecc. 39 tutem, & faciens vulnera. Vinum & mulieres a-
 postatare faciunt sapientes, & ar-
 guent senlatos.

DI-

CAP. XLVII.

DIVES EPVLO.

LUC. 16.

*Dum satur ad mensas Epulo discumbit, egenus
 Distorquet tristi Lazarus ora fame.
 Mors utrumque rapit: Cocyti mergitur ille
 Flammis: excipit hunc sed diuturna quies.*

Cc 3

EM per se & propter se fugienda sit ebrietas & crapula, quòd turpitudinem secum trahat & dedecus: nec digni videantur ullo honore qui tam fædo studio dediti sunt: ab hoc malo deterrere hominem cordatum & circumspectum deberent incommoda quæ inde manant: Corpus inde redditur imbecillum, molle, & ægrum: animi facultates facit degeneres: mentem hebetat, & ejus aciem obtundit: brutique naturam magis, quàm hominis videtur ebriosus induere. Habet & hoc vitium causas urgentissimas, cur tanquam venenum debeat vitari. Libidinem accendit in corde hominis: omnem humanitatem & clementiam excutit, nihilque in animo relinquit, præter stupiditatem, belluinamque feritatem, & immanitatem. Magnas virtutes jacere necesse est, ubi ingluvies & ingurgitatio dominatur. Animo hebetato, libidinibusque & ebrietate vitiato, nihil inter est inter hominem & pecudem: sed ne inter hominem & truncum. Nam animus ebrietate perturbatus & incitatus, nec se cohibere potest; nec discernit quo loco vult consistere. Propterea tantopere

topere prohibetur in scriptura. Abjiciamus, in- *Rō. 13.*
quit Apostolus, opera tenebrarum, & induamur
arma lucis. Sicut in die honestè ambulemus:
non in commestationibus & ebrietatibus, non
in cubilibus & impudiciis, non in contentio-
ne & æmulatione: Sed induimini Iesum Chri-
stum, & carnis curam ne feceritis in desideriis.
Et alibi: Multi ambulant inimici crucis Christi, *Phil. 3.*
quorum finis interitus, quorum Deus venter est,
& gloria in confusione ipsorum, qui terrena sa-
piunt: Nostra autem conversatio in cœlis est, &c.
Si is qui frater nominatur inter vos est fornica- *Cori. 5.*
tor, aut avarus, aut idolis serviens, aut maledicus,
aut ebriosus, aut rapax; cum ejusmodi ne sumite
cibum. Manifesta opera carnis, fornicatio, im- *Gal. 5.*
mundicia, impudicitia, luxuria, idolorum servi-
tus, homicidia, ebrietates, commestationes. Om-
nis dissolutio vitæ Deo est adversaria, & hominē
in perditionem præcipitat; sive ea in victu, sive in
vestitu consideretur. Vtrumque habet in se le-
nocinium efficax, quo plurimos pellicit ad ma-
lum. Mulierem potissimum curiositas in cultu
nimia, & quæ huic sexui peculiaris est superbia,
maximè dedecet: hinc tam crebræ apud Aposto-
los reprehensiones, quibus refrænatur earum
cupiditas & luxus: Mulieres sint in habitu ornato, *Tim. 3.*
cum verecundia & sobrietate curantes se: non in

tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, aut veste
preciosa; sed quod decet mulieres promittentes
pietatem per opera bona. Salvabitur mulier per
filiorum generationem, si permanferit in fide, &
dilectione, & sanctificatione cum sobrietate.
Vinum, choreæ, saltationes, cultusque corporis

Mar. immodicus causa fuere mortis Ioannis Baptiste:
6. puellæ decor, lascivus corporis mot⁹, & corporis
venustas Herodem movit vino jam prius calefa-
ctū: celebrabat enim natalicii sui convivium: &

Luc. 16 ex hac mentis alienatione factum est iuramentū,
quo promisit puellæ se donaturum quæ petitura
esset, usque ad dimidiam sui regni partem: Dives
ille epulo apud Lucam indulget genio, commes-
sationibus vacat: crapula gravatus cōtemnit pau-
peres: eorum necessitati non subvenit. Lazarum
famelicum à foribus suæ domus extrudi iubet.
Hunc propterea mortuum asserit scriptura sinu
Abrahæ exceptum, divitemque flammæ
infernæ condemnatum.

EBRI-

CAP. XLVIII.

EBRIETAS ET LVXVS.

Esa. i.

*Vae tibi, qui insano celebras convivia luxu:
 Vae tibi qui potu nocte dieque vacas.
 Ira Dei exarsit: Morbis, belloque, fameque
 Aeterno in fontes saeviet excidio.*

Dd

HUMANÆ vitę pestis obsecna, tur-
 pis, immanis, ac dedecore plena
 luxus & ebrietas: quę per totam
 scripturam sacram condemnatur,
 & austerę reprehęditur. Interitus-
 que & condemnatio æterna proponitur iis om-
 nibus qui tam fędis sese contaminaverint vitiis.
 Esaias, qui propensam Dei indignationem in I-
 fraęlitarum peccata denunciat, acerbissimę inve-
 hitur in ebrietatem ac luxum: nempe ex quibus
Esai. 5. omne malorum genus suam trahit originem. Vę
 vobis, qui consurgitis manę ad ebrietatem facię-
 dam; & ad potandum usque ad vesperum, ut vi-
 no æstuetis. Cithara, & lyra, & tympanum, & ti-
 bia, & vinum in conviviis vestris: & opus Domi-
 ni non respicitis, nec opera manuum ejus consi-
 deratis. Propterea captivus ductus est populus
 meus, &c. Propterea dilatavit infernus animam
 suam, & aperuit os suum, absque ullo termino, &
 descenderunt fortes ejus, & populus ejus, & su-
 blimes gloriosique ejus ad eum: & postea subji-
 cit idem Propheta. Vę coronę superbię ebriis
Esai. 28 Ephraim & flori decidenti glorię ejus: qui erant
 in

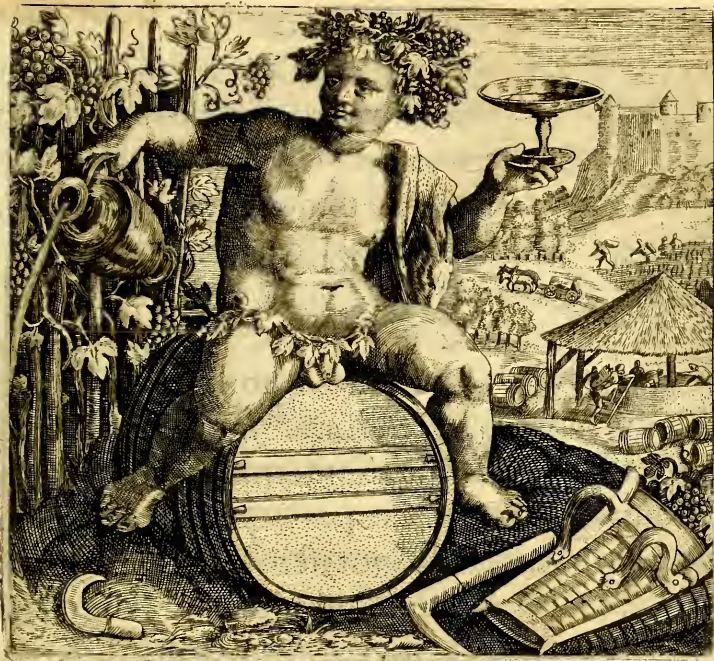
in vertice vallis pinguiſſimæ errantes à vino. Pedibus conculcabitur corona ſuperbiæ ebriorum Ephraim: Hi præ vino nescierunt: præ ebrietate erraverunt: Sacerdotes & Propheta nescierūt præ ebrietate absorpti ſunt à vino: erraverunt in ebrietate: nesciverunt videntem: ignorarunt iudicium. Omnes enim menſæ repletæ ſunt vomitu, & ſordibus, ita ut non eſſet ultra locus. Et Habacuc: Væ qui potum dat amico ſuo, mittēs fel ſuū, & inebrians ut aſpiciat nuditatem ejus. Repletus eſt ignominia præ gloria. Bibe tu quoque & conſopire: Circundabit te calix dexteræ Domini, & vomitus ignominia ſuper gloriam tuam. Vē tibi terra, cujus principes manē comedunt. Beata terra, cujus rex nobilis eſt; & cujus principes veſcuntur in tempore ſuo, ad reſciendum, non ad luxuriam. Væ vobis, qui ſaturati eſtis, quia eſurietis: væ vobis, qui ridetis nunc, quia lugebitis & flebitis. Noli avidus eſſe in omni epulatione: & te non effundas ſuper omnē eſcam. In multis enim eſcis erit infirmitas: & aviditas appropinquabit ad choleram. Propter crapulam multi obierūt: Qui autem abſtinens eſt adjiciet ad vitam. Vt luxum in ebrietate & crapula reprehendit ſcriptura: nō minor indignatio Dei adverſus ſuperfluum corporis ornatum eſſe demonſtratur. Ex quo nihil poteſt procedere quàm ſtimuli libidinis & protervitatis, Contemptoribus frugalitatis & modie

*Hab. 2**Ecc. 10.**Luc. 6.**Ecc. 37*

Esa. 3. semper nunciarunt judiciū Apostoli ac Prophetarū. Esaias in superbiam & luxum Israëlitarū mulierum invehens ait, Pro eo quòd elevatae sunt filiae Sion, & ambulaverunt extento collo, & nutibus oculorum ibant, & plaudebant, & ambulabant, & pedibus suis composito gradu incedebant. Decalvabit Dominus verticem filiarū Sion; & Dominus crinem earum nudabit. In die illo auferet Dominus ornamenta calceamentorum & lunulas, & torques, & monilia, & armillas, & mitras, & discriminalia, & periscelidas, & murenulas, & olfactoriola, & in aures, & annulos, & gemas in fronte pendentes, & mutatoria, & palliola, & lintheamina, & acus, & specilla, & sindones: & vittas, & theristra: & erit pro suavi odore fœtor: pro zona funiculus: pro crispanti crine calvitiū: pro fascia pectorali cilicinium. Et quæ sequuntur.

Pet. 3. Et Petrus: Mulieres subditæ sint viris suis, considerantes in timore castam conversationem vestram. Quarum sit nō extrinsecus capillatura, aut circundatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus. Væ vobis qui dormitis in lectulis eburneis: & lascivitis in stratis vestris, qui canitis ad vocem psalterii bibenti in phialis optimo unguento delibuti.

CAP. XLIX.
BACCHVS.

*Suave Dei munus vinum est: hominumque saluti
Conducit: præsit dummodò sobrietas.
Immodico sed si tibi proluat ora Lyæo,
Pro dulci potas tetra aconita mero.*

Dd 3

VINUM creatura Dei est optima; & ad alimoniam corporis, cōservationemque valetudinis maximè accommodata. Cujus tamen abusus gravissima secum trahit damna: sicut & aliarum rerum, quas Dei benignitas ad usus hujus vitę necessarios cōdidit, earum tamen abusus ac superfluitas illas reddit noxias. Ex nimio vino labefactatur humanum corpus, accenduntur morbi infiniti animi, qui perniciosiores sunt, & multò periculosiores, quàm corporis. Corporis quidem infirmitates, ac morbos curare potest medicus, nulla medicina curare potest animi morbos. Animus æstuans, & concitatus vino, facultatibus suis omnibus laudabilibus spoliatur. Multa nobis blandimenta corruptio naturæ genuit, quibus sopita virtus, & animæ facultates prostratæ jacerent: quibusque prima ætas, ac etiam corroborata carperetur. Sed nulla capitalior pestis sese insinuat in animis hominum, quàm corporis voluptas, & ingurgitatio cibi ac potus. Propter hæc plerique in morbos graves, tum in damna, tum in dedecora incurrunt. Sæpe etiam legum judicio-

diciorumque pœnis obligantur. Vitium gulæ non modò minuit ætatem hominibus, sed aufert sapius. Quibus malis accedit & id, quod gravissimum censerì debet; nempe quòd ira Dei incenditur, & furor illius exardescit in Sardanapalicos, & Epicureos istos ventres, qui summum bonum cõstituunt in his turpibus voluptatibus: in quibus qui vel diem unum immorantur integrum, hominis nomine digni non debent æstimari: quòd à ratione, quæ nos à brutis segregat, alienant, & virtutibus omnibus destituunt. So- 1. Pet. 5
brii estote, inquit Petrus, & vigilate: quia adversarius vester Diabolus circuit, quærens quem devoret. Nolite inebriari vino, monet Paulus, in Eph. 5
quo est luxuria: Sed impleamini spiritu sancto. Et Lucas: Attendite vobis, ne fortè graventur corda vestra crapula, & ebrietate, & curis hujus vitæ, & superveniat in vos dies illa. Tanquam laqueus enim superveniet in omnes qui sedent super faciem terræ. Multi existimant leve vitium inesse vino: neque Deum offendi, si hilariùs aliquando in conviviis indulgeamus potui: Sed nō considerant ex ebrietate in quantam peccatorum abyssum sese præcipitent mortales. Recitāt historiam Patres de quodam Heremita, qui cùm vitam alioqui sanctam instituesset, assiduis tamē vexabatur à Satana temptationibus, ut ex tribus peccatis, quæ illi proponebat, alterutrū admitteret: vel homicidiū, vel scortationē, vel ebrietatē.

Cumque diu à tentatore turbatus esset, pertasus istius inquietudinis, elegit quod existimavit levissimum, nempe semel inebriari. Quod ut fieret sine periculo, forori suæ mulieri sanctæ communicavit hanc suam voluntatem, à qua cùm non posset piis exhortationibus & admonitionibus fratrem divertere, illi potum vini largiorem indulgere coacta est. Qui paulo post è somno, & temulentia expergiscens, vim forori (quæ illius lectulo adstabat, observans sedulò ne quod in periculum laberetur) intulit. At cùm manè crapulā edormivisset, incestus horrore cruciatus, metu ne scelus palam fieret, sororem obtruncavit, & terra texit. Ita factum est ut ex ebrietate incestus & parricidium nascerentur. Vidi & ego, locum neque personas nominare nolo (ut famæ viventium non inuram notam) Vidi inquā virum auctoritate, & divitiis commendatum: qui in die festo ebrius, nihil tale cogitans cum matre primū pota, deinde cum filia una nocte concubuit, amicisque convivis negotium communicans, adhibita luce invenit incestum duplex: cujus rei horrore mater mortua est, filia gravida: Incestuosus in infaniam lapsus.

NON

CAPL.
Non furaberis.

ACHAM.

Iosue.7.

*Inconsultus Achan de præda subtrahit aurum;
Atque Semiramia pallia texta manu.
Furtum adjuratus Iosua cogente fatetur:
Et saxis jussu judicis obruitur.*

Ec

Oc præcepto mandatur, ut unusquisq; sua sorte contentus, in possessiones alienas non inolet: sive rapina violenta, sive malitiosa impostura, tecta calliditate, aut aliis fraudibus; quibus vi, falsa juris specie, donatione vasa, aut alia aliqua illicita ratione diripiuntur, subtrahuntur, aut emunguntur aliena bona. Nullū igitur nisi honestum lucrum, & legitimum facere studeamus: neq; appetam⁹ ditescere aliena injuria, aut damno. Nec opes cōtendamus accumulare ex alieno sanguine expressas, intemperanter & avarè undequaque per fas ac nefas corradentes rem alienā, ut nostra augeatur, expleatur nostra avaritia, vel prodigalitati satisfiat. Vetamur hic rebus alienis inhiare: cū certum sit unicuique evenisse id quod possidet nō fortuitō vel casu aliquo temerario, sed ex distributione & providētia Divina. Qui alienas facultates malis artibus præripit, divinæ dispensationi fraudem facit. Qui congregat thesauros lingua mendaci, vanus & excors est: & impiget ad laqueos mortis: Rapinæ impiorum detrahent eos, quia noluerunt facere judicium. Pondus & pondus: mensura & mensura

Pro. 20

ra: utrumque abominabile est apud Deum: & statera dolosa non est bona: & pondus æquum voluntas Dñi. Væ ei qui multiplicat non sua: usque quò *Hab. 2.*
 & aggregat contra se densum lutum? Nūquid nō cōsurgent repente qui mordeant te? & suscitabūtur lacerantes te? & eris in rapinam eis: Quia spoliasti gentes multas, spoliabunt te omnes, qui reliqui fuerint in populis. Væ, qui congregat avariciam malā domui suæ: conscidisti multos, & peccavit anima tua. Non facietis furtum, nec mentimini: nec decipiet unusquisque proximum suū. *Levit. 19.*
 Super furem est confusio, & pœnitentia; & denotatio pessima super bilinguem. Potior fur, q̃ assiduitas viri mendacis: perditionē autē ambo hereditabunt. Nolite locū dare diabolo. Qui furabatur, jã nō furetur: magis autē laboret operādo manibus suis quod bonū est, ut habeat unde tribuat necessitatē habēti. Nihil est turpi⁹ ingenuo, nihil minus libero dignū, q̃ furti cōvinci: & in cōventu civiū, vel raptum reddere, vel infamia publicè affici. Vnusquisq; igitur suis bonis cōservandis fidelē impendat operā, iis utatur liberè, & ab alienis absteineat. Nihil meum est neque cuiusquā, q̃ per vim, per dolū, aut p̃ imposturas detractū est. Hic avaricia procul est rejicienda, quæ mater est multorū flagitiorū, & huic maximè præcepto contraria ex opposito. Cupiditas alieni incātamento quasi magico mētē p̃vertit hominis. Vidit Achã *Iosu. 7.*

filius Charmi de tribu Iuda in præda Hierichontis expugnate à Iosua plurima preciosa: ex quibus Pallium coccineum, ducentos argenti siclos, & regulam auream quinquaginta siclorum: quæ rapuit & in tabernaculo suo abscondit, Dominiq; iussu lapidibus est obrutus, & igne consumpta quæcunque ad illum pertinebant. Cùm duæ res sint quæ maximè homines ad maleficiū impellant, luxus & avaricia. Avaricia omni humanitati, ac societati generis humani magis adversatur. Est enim crudelis insidiosa, mendax, dissimulatrix, vigilans in perditionem proximi. Et ab ea charitate prorsus aliena, sine qua Christianus nemo dici potest, ut ipse Paulus clarè testatur. Si linguis hominum & angelorum loquar, charitatem autem non habeam, factus sum sicut æs sonans, & cymbalum tinniens: Charitas aliena non expetit, neque rapax est, neque dolosa. Diversis peccatis homines in perditionem pertrahit Satan. Nō refert collo, vel pede uno vinctam teneat bestiā laniò, dummodò illam laqueo ad macellum cogat, & lanienam.

HELY

CAP. LI.

HELY SACERDOS.

1. Sam. 4.

*Perdidit insanos nimia indulgentia natos.**Dat letho Nemesis præcipitata patrem.**Iure dat irato pœnas pro numine cœlo.**Desertum quisquis negligit officium.**Ee 3*

VIR o bono perpetuus hic semper esse debet scopus, omnes quoadlicet consilio & ope fideliter in retinendis suis bonis adjuvare: Et quos rerū difficultate, & penuria premi viderit, eorum necessitatibus communicare: ac suis facultatibus eorum sublevare inopiam: Persolvat bona fide quod debet: cedat de suo potius, quàm obstinatè contendat, cum perfido & falace. In contractibus nulla captione simplices vafre irretiat: neque illecebris verborum tanquam hamo inescet imprudentiorem. Artes enim omnes, quibus proximorum possessiones, aut pecuniæ ad nos derivantur, ubi à sinceritate dilectionis, aut fallendi, aut quovis modo nocendi cupiditatem obliquant, pro furtis habendæ sunt; licet humanum iudicium fallant, & in cogitationem non veniant. Furtum amicitiam violat, concordiamque publicam labefactat. In quibusdam neque pecuniæ modus est, neque cupiditatum; quos nulla unquam præda improbè parta, nec furtis dolisque res quæsitæ satiat, sed illis auget potius, & inflammat habendi desiderium. Illud Christi dictum nos in mente
sem-

semper habere oportet: Quod tibi fieri non vis alteri ne feceris. Fures sunt qui pondera & men- *Dent.*
 suras falsas habent. Statera justa, & ephi justum, & *20.*
 batus justus erit vobis. Non habebitis in sacco *Dent.*
 diversa pondera, majus & minus: Non erit in do- *25.*
 mo tua modius major, & minor. Abominatur e- *Pro. 11.*
 nim Dominus qui facit ista. Statera dolosa abo-
 minatio est apud Deum: & pondus æquū volūtas
 ejus. Fur & is habendus est, qui proximum gra-
 vat usuris ac scœnore. Qui coacervat divitias usu- *Pro. 28*
 ris & scœnore, in pauperes congregat eas. Substan- *Eccl. 13.*
 tia festina minuetur, quæ autem paulatim colli-
 gitur manu, multiplicabitur. Qui cum fure parti-
 cipat odit animam suam. Fur est dicendus qui ter- *Pro. 23*
 minos ægrorū proximi suo movet loco. Ne at- *Dent.*
 tingas parvulorum terminos; & agrū pupillorū *19.*
 ne introeas. Propinquus enim illorum fortis est;
 & ipse judicabit contra te & causam illorum. Ad
 hoc præceptum referri debet uniuscujusque offi-
 ciū; ut unicuique quod debetur præstemus. Ali-
 enum enim retinet & pervertit, qui non exequi-
 tur quod ex suæ vocationis munere aliis debet. Ita
 eos qui nobis præfecti sunt debemus colere, &
 honorare ex præcepto divino. Rursum illi curā
 gerant subditorū. Sacerdotes, & qui Ecclesiis præ-
 positi sunt, fideliter in ministerio verbi insistant:
 Populus eos pro Nunciis & Apostolis Dei susci-
 piat. Peccavit Balaam Beoris filius, qui officiū de-

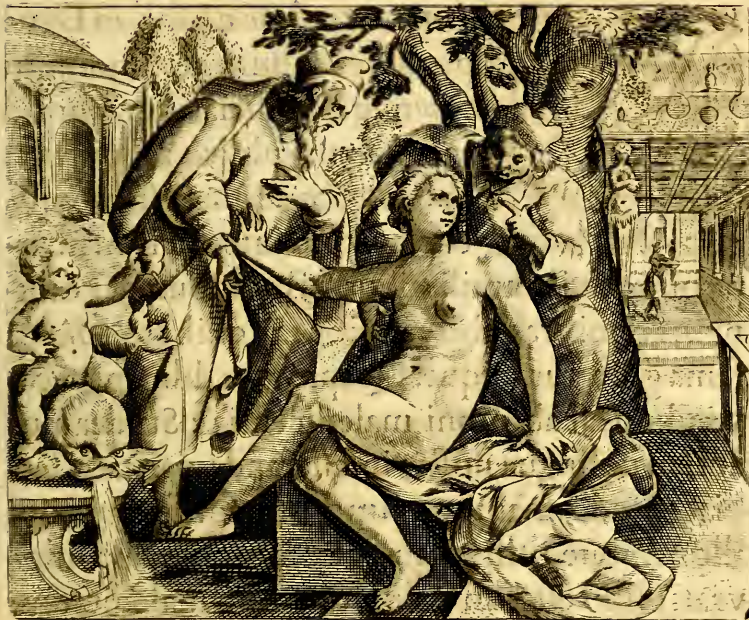
- Nũ. 22.** ferens, Balaco Moabitarum regi suafit, ut Israëlitas fornicationibus averteret à cultu Divino : ut quos non poterat maledictione perdere, libidinibus à Deo distraheret. ideo meritò cæsus est ab Israëlitis, cùm Moabitarum reges occiderentur. Parentes liberos alant, regant, doceant, foveant, & amplectantur. Liberi illis præstent omnē observantiam, & obedientiam, nihil illis fraude eripiant. **Pro 28.** Qui subtrahit aliquid à patre suo, vel à matre sua, & dicit hoc nō est peccatum, particeps est homicidæ. Parentis officio non benè functus est Hely sacerdos, dum nimia filios indulgentia **1. Sã. 4.** corrumpi permisit. Propterea duo illius filii in prælio contra Palestinos (quo & arca Domini ab hostibus capta est) interempti sunt. Pater ut natōrum Ophni & Phinees mortem audivit, & arcæ Domini raptum, lapsus è sella occiditur : illiusq; nurus Phinees uxor in partu extincta est. Domini cavēdum est ne sint morosi, aut intractabiles erga servos suos : ne vexent eos asperitate nimia, nec cōtumeliosē excipiant. Sed norint eos simul **Eph. 6.** Christi conservos esse : Servi verò se ad obsequiū sedulos, & morigeros præstent, neque id ad oculum, sed ex animo, tanquam Deo serviētes. Et ad hunc modum quisque diligenter cogitet & perpendat, quid in suo ordine debeat proximo : idq; q̃ debet fideliter solvat : neq; ab officio se abstrahi sinat : nisi contra hoc præceptū reus judicari velit.
- Non

CAP. LII.

Non eris falsus testis.

SUSANNA.

Dan. 13.

*Castam ut viderunt Susannam fonte lavantem,
Incendit turpes spurca libido senes.*

*In fontem accusant: sed coram iudice testes
Convicti, merita crimina morte luunt.*

Ff

MANDATO hoc nō solūm Deus prohibet falsum testimonium solenne & judicarium, quod à magistratu publicè requiritur: sed vulgare etiam testimoniū, & privatum interdicitur: nempe quod fit in familiaribus sermonibus, per calūnias, & sinistras obtrectiones, quibus proximi fama gravatur iniquè. Quapropter diligenter cavendum est ab omni maledicentia: Studeamus autem ut lingua nostra in asserenda veritate serviat, & ad famam proximorum conservandam; illorumque utilitatem & commodum promoveat. Nihil est tam volucre, quàm maledictum: nihil facilius emittitur, nihil latius disseminatur, & difficilius revocatur. Res omnium rerum nocentissima est calūnia. Deus, qui est ipsissima veritas, mendacium funditus execratur: jubetque nos in hac societate vitæ concordiam, & mutuā charitatem colere & retinere. Quod fieri nō potest, ubi calumniis falsisque criminationibus violatur nomen proximi: vel mendatio in suis fortunis læditur, vel maledicentiæ, procacitatisque libi-

libidine petulanter exulceratur. Fidelis opera semper commodanda est unicuique in asserenda veritate, cum de illius fama negotium agitur, aut ad tuendam bonorum illius integritatem. Nō facies *Levit.* calumniā proximo tuo, nec vi opprimes eū. Re-^{19.} move à te os pravum, & detrahentia labia sint à *Pro. 4.* te procul. Non suscipies vocem mendacij: nec jū- *Exo. 23* ges manum tuam, ut pro impio dicas falsum testimonium. Abominatio est domino labia mendacia: qui autem fideliter agunt, placent ei. Cu- *Pro. 12.* stodite vos à murmuratione: & à detractione par- *Sap. 1.* cite lingue. Os qui mentitur occidit animam suā. *Ecc. 7.* Noli amare mendaciū adversus fratrem tuū: neq; in inimicū similiter facias: Sex sunt quę odit Dñs, *Pro. 6.* & septimum detestabitur anima ejus, Oculos sublimes, linguā mendacem, manus effundētes innoxium sanguinem, cor machinās cogitationes pessimas, pedes veloces ad currēdū in malū: testē fallacem proferentē mendacia, & eū qui seminat inter fratres discordiā. Et Dñs hęc pręcepit: Cū *Dent. 19.* diligentissimè perscrutātes invenerint falsum testem dixisse cōtra fratrē suum mēdaciū: reddēt ei sicut fratri suo facere cogitaverat & auferes malum de medio tui: ut audientes cæteri timorem habeant: & nequaquam talia audeāt facere. Cū steterit testis mendax contra hominem accusans eū pręvaricationis, stabunt ambo quorum causa est ante Dñm in conspectu sacerdotum & judicū

Exo. 21

qui fuerint in diebus illis. Non misereberis ejus: sed animam pro anima, oculum pro oculo; dentē pro dente, manū pro manu, pedem pro pede exigēs. Gravissimis semper pœnis cautum est, tã divinis quàm civilibus legibus, ut de falsis testibus fumeretur supplicium: nec abs re: Si enim locus esset talibus monstris, nulla cōcordia, nullum societatis vinculum inveniri posset, quod non dissolveretur: & in periculū venirent fortunæ ac vi-

Dan. 13

ta bonorum. Susannam Helciæ filiam, & Ioachimi uxore, amore impotenti arserunt judices duo Isrælitarum, qui Babylonem translati erāt. Cū autem matronam in pomario lavantem, solamque deprehendissent, illi vim inferre statuerunt; quam illa cum precibus sedulò averteret, minisq; illorum nō posset flecti, illam accusarunt tanquā in adulterio deprehensam. Dumque ad mortem traheretur innocens, suscitavit Deus Danielelem, qui falsi testimonii convictos, eidem supplicio condemnavit, ad quod ducebatur mulier castimonia & fidelitate erga maritum eximia: Periculose maledicit alteri, cui vel idem vel si-

mile, vel diversum, vel deterius

vitium potest objici.

NA

CAP. LIII.

NABOTH ET IESABEL. 4. Reg. 9.

*Prædia ut eriperet Nabotho Sidonia coniux,
Corruptis vita testibus exuitur.*

*Non impune tulit mulier scelerata rapinam,
Quæ tandem infesto est dilaniata cane.*

Ff 3

I odiosa est detestandaq; omnibus bonis
 ea criminatio, quæ ex malignitate, & ob-
 trectandi petulantia nascitur: execranda
 est ea mala linguæ protervitas & mēdatium, cū
 sub prætextu justitiæ & pietatis, famam, bona &
 proximi vitam in discrimen trahit perfidus ca-
 lumniator. Achab filius Amri Samariæ regis Na-
 bothi Iesraëlitæ vineam cū non posset permu-
 tatione vel precio obtinere, Iesabel Ethbaalis Si-
 doniorum regis filia uxor Achabi suppositis fal-
 sis testibus Nabothum criminata est, tanquam
 blasphemum in Deum ac regē. Horum testimo-
 nio cōvictus, sententia iudicum lapidatus est. Sed
 non multò post perfida mulier scelerati testimo-
 nii pœnas dedit: Cū iussu & mandato Iehu è pa-
 latii fenestris præcipitata, interiit, & à canibus dis-
 cerpta. Ac ipse Achab in prælio contra Syros sa-
 gitta ictus periit, illiusque sanguis effusus est eo
 loco, ubi Nabotbus fuerat interfectus, ac perfidæ
 avariciæ pœnas dedit. Rarò enim sine perjurio
 committitur falsum testimonium. Mendacium
 iuramento confirmare semper promptus est ca-
 lumniator: Nec dubitat de pejerādo, qui facinus
 cum

cum perjurio non dubitaverit committere. In atrocibus sceleribus nihil ponderis habere debet iurjurandum. Nam quisquis audet dare venenū, cædem, aut adulterium, furtumve committere audebit, & ea crimina cum perjurio inficiari. Quibus Dei verus timor inest, ii semper studebunt, quoad licet expeditque, & quantum fert charitas, ne perfidis calumniis in aliena bona involēt: ne maledictis, & amaris salibus vel linguā, vel aures præbeant: ne obliquis suspicionibus temerè mentē permittant. Sed æqui erga omnium dicta & facta interpretes, cū judicio, tum auribus, tum lingua saluum illis suum honorem servant. Qui ambulat fraudulenter, revelat arcana: *Pro. ii.* qui autem fidelis est celat amici cōsilium. Nolite *Iac. 4.* detrahare alterutrum. Qui detrahit fratri, aut qui judicat fratrem, detrahit Legi, & judicat Legem. Tu autem quis es, qui judicas proximum tuum? *Mat. 7.* Nolite judicare, & non judicabimini: In quo enim judicio judicaveritis, judicabimini, & in qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis. Quid *Mat.* vides festucam in oculo fratris tui, & trabem in ⁴ oculo tuo non vides? Iaculum, & gladius, & sa- *Pro. 24.* gitta acuta homo qui loquitur contra proximum suum falsum testimonium. Ne sis falsus testis contra proximum, nec lactes quēquam labiis tuis. Nec dicas, quomodo fecit mihi, sic faciā ei: & reddam unicuique secundum opus suum.

Levit. Non erit criminator, nec susurro in populo: nec
19. stabis contra sanguinem proximi tui: Ego Dñs;
Pro. 14. Testis fidelis non mentitur: profert mendacium
Pro. 24 dolosus testis. Testis mendax peribit. Time Do-
 minum, fili mi: & cum detractoribus non cō-
 miscearis: quoniam repente confurget perditio
Pro. 21. eorum; & ruinam ipsorum quis novit? Qui semi-
Pro. 6. nat iniquitatem, metet mala: & virga iræ suæ con-
 sumabitur. Homo apostata, vir inutilis graditur
 ore perverso: annuit oculis, terit pede, digito lo-
 quitur: pravo corde machinatur malum: & omni
 tempore jurgia seminat. Summa hujus præcepti
 charitas est: ad quam omnes vitæ nostræ partes re-
 ferri oportet. Non sufficit non calumniari quen-
 quam, non dicere falsum testimonium in ullius
 famam aut vitam. Deus interiora requirit. Stultū
 esset putare Deum odisse maledicentiam lingue,
 & malignitatis in animo morbum non impro-
 bare. Qui præcipit non detrahere famæ proximi,
 vult illius famam nobis esse commendatam: &
 eam promovere nos jubet, quantum à
 nobis fieri poterit.

Non

CAP. LIV.

Non concupisces.

LUC. 12.

VIR DIVES.

Ingentes tibi sunt numerosi farris acervi:

Flavaque matura prædia messe vides.

Dilatanda forent spatiosis horrea cellis.

Sed nox cum furva proxima morte venit.

Gg

QUICQUID concipimus, delibera-
 mus, volumus, meditamur, id cum
 proximorum bono & commodita-
 te conjunctum esse debet. Nulla igitur
 cogitatio nobis irrepas, qua no-
 xia in alterius detrimentum vergente concupis-
 centia animos nostros commoveat. Tota enim
 anima nostra dilectionis affectu possideatur ne-
 cesse est, si huic mādato, nos velimus submittere:
 quod à superioribus separatum est, & distinctū.
 Differt enim consilium à concupiscentia. Nam
 consilium est deliberatae voluntatis consentio,
 ubi animum libido subjugavit. Cupiditas citra
 talem & deliberationem & assentionem esse po-
 test: cū animus vanis perversisque objectis pū-
 gitur & titillatur. Quemadmodum superioribus
 mandatis Deus animos nostros inflecti atque in-
 duci in iram, odium, scortationem, rapinam, mē-
 dacium vetuit; hoc postremo prohibet instigari;
 omnes animi conceptiones ad charitatis regulā
 dirigere nos jubens: ne qua in nobis prava aut cō-
 torta sit volūtas, quæ animum aliorum extimu-
 let. Si enim charitate totus imbutus sit animus,
 nulla

nulla ejus particula invenietur, quæ ab aliqua imaginatione, desiderio, aut cupiditate noxia proximo laboret. Cum charitate vacuus est, tum concupiscentiam recipit. Tantum enim dilectionis ardorem in nobis Deus exigit, qui ne minimis concupiscentiæ tricis impediri, nullis aculeis commoveri à lege charitatis possit. Propterea speciatim additæ sunt partes, in quibus concupiscentia mala operatur: Nempe prohibemur à cupiditate domus, agri, uxoris, servi, & omnium rerum quæ ad proximum pertinent: quas salvas & intactas nobis præcipit. Sed non patitur animum nostrum sollicitari, vel minima horum cupiditate. Hic avaricia severissimè condemnatur. Nullum enim est officium tam sanctum, atque solenne, quod non avaricia comminuere, atque labefectare soleat: nihil tam sacrum quod non violet, nihil tam vincitum quod non dissolvat, nihil tam munitum quod non expugnet. Duæ sunt res, quæ homines violentè ad maleficiū impellunt, Luxuries & Avaricia. Difficile est eū virtutes retinere, qui semper in coacervandis divitiis est occupatus. Videte, inquit Christus Apostolis, Cavete ab omni avaricia; quia non in omni abundantia cujusquam vita ejus est ex eis quæ possidet: & addit similitudinem divitis illius, qui tantā messē collegerat, ut ejus horrea illam non possent capere: Qui cum apud se ratiocinaretur dicens, dilatabo horrea

Luc. 12

- mea, &c. respōsum est illi. Ecce repetetur à te hac nocte anima tua. Quę autem parasti, cuius erunt? Sic est, qui sibi thesaurizat, & non est in Deo dives. Concupiscentiæ divitiarum nos à via salutis divertunt, nec patiuntur nos sequi Christum: ut
- Matt.* patet in parabola feminantis. Semen quod cadit
 13. inter spinas: Hic est qui verbum Dei audit, & sollicitudo sæculi hujus, & deceptio divitiarum, & circa reliqua concupiscentiæ introeuntes suffocant verbum; & sine fructu efficitur. Væ illi, qui
- Hab. 2.* congregat avariciam malam domui suæ: ut sit in excelsio nidus ejus; & liberari se putat de manu
- Esa. 5.* mali. Vē vobis, qui conjūgitis domum ad domū, & agrum agro copulatis usque ad terminū loci:
- Ecc. 10.* nunquid habitabitis soli in medio terræ? Avaro nihil scelestius: Quid superbis terra & cinis? nihil est iniquius quàm amare pecuniam. Hic enim & animam suam venalem habet, quoniam in vita sua projecit intima sua. Neque honos, neque virtus, neque fama, neque amicitia curæ illi esse potest, qui se studio conquirendarum
- opum dedit.

DI-

CAP. IV.

DIVES. IUVENIS.

Matth. 19.

*Qui legem exactè servasse probabitur, illum
Indigetes inter vita beata manet.*

*Fortunas proprias largire benignus egenis,
Perfecta ut Christo sis pietate comes.*

Gg 3.

NON solum circa avariciam peccatur contra hoc ultimum mandatum. Deus qui præcipit, Nolite vobis thesaurizare thesauros in terra, ubi ærugo & tinea demolitur, & ubi fures effodiunt & furantur: Thesaurizate vobis thesauros in cœlis. Vbi enim est thesaurus tuus, ibi cortuum: Non potestis Deo servire & Mammonæ. Nolite ergo solliciti esse dicentes, quid manducabimus? quid bibemus? aut quo operiemur? Scit Pater vester quia his omnibus indigetis. Quærite primum regnum Dei, & iustitiâ ejus, & hæc omnia adjicientur vobis. Nolite solliciti esse in crastinum. Crastinus dies sollicitus erit sibi ipsi. Sufficit diei malitia sua. Cùm ad Christum venisset quidam dives juvenis, & ab eo quæsisset, quid illi op⁹ esset facto, ut possideret vitâ eternâ. Serva mandata, ait Christus. Atque ea custodivi à juventute mea, respondit adolescens, quid mihi est reliquum. Illi subjecit Dominus. Si vis esse perfectus, vade, vende omnia quæ habes, & eroga pauperibus, sic habebis thesaurum in cœlis: veni & sequere me. Hæc cùm audivisset dives ille recessit tristis. Iesus autem ad discipulos conversus ait.

Mat. 6

Matt.

19.

Luc. 18

ait. Amen dico vobis, quia dives difficilè intrabit in regnum cœlorum. Facilius est camelum transire per foramē acus, quàm divitem intrare in regnum cœlorum. Qui aurum diligit non iustificabitur. Multi dati sunt in auri casus: & facta est in specie illius perditio illorum. Lignum offensio- *Ecc. 3.*
 nis est aurum sacrificantium. Væ illis, qui sectantur illud: & imprudens peribit in illo. Beatus est dives, qui inventus est sine macula: & qui post aurum non abiit, nec speravit in pecunia, & thesauris suis. Qui acervat ex animo suo injustè, aliis cō- *Ecc. 14.*
 gregat: & in bonis illius alius luxuriabitur. Infatiabilis est oculus cupidi in parte iniquitatis: non satiabitur donec eum consumat arefaciens animam ejus: hæc circa avariciam ac pecuniæ divitiarumque amorem dicta sunt. Sed extenditur concupiscentia longiùs, & ad luxum libidine-
 que inducit hominis animum Abimelech rex *Gen. 20.*
 Gerar Palæstinus vidit Saram uxorem Abrahæ formosulam, & eam concupivit, rapuitque & sibi adjunxit. Sed Deus regi apparuit in somnis, antequam illam contingeret, & dixit: Morte morieris propter mulierem, quam tulisti: habet enim virum. Dinam ut vidit Sichemus, *Gen. 34.*
 illius desiderio flagravìt, & cum ea concubuit: In stupri ultionem Simeon & Levi Iacobi filii, & Dinæ fratres, Sichemum cum Hemore patre, & omnibus urbis civibus ad internecio-

nem ceciderunt, & urbem diripuerunt. Israëlita concupiscentes Moabitarum filias Beelphegori sacrificarunt, & peregrinorum deos adoraverunt: Et Salu Zambris filius cum Cosbi Madianitarum Principis filia rem habens, à Phineo Eleazaris filio & Aaronis nepote telo transfossus est cum meretricula, quæ se prostituerat in præsentia populi. Concupiscentiæ & desideria inordinata magnorum malorum causæ sunt: ab iis declinandum se-
Ecc. 36 dulò, ne nos in interitum pertrahant. Species mulieris exhilarat faciem viri: & super omnem concupiscentiam hominis superinducit desiderium. Avertendos oculos à talibus nos monet scriptura: Cupiditates facile se insinuant in mentem hominis, & gliscunt in interiora animi per oculos. Sed qui suis contentus est rebus, is nihil ulterius poscit: Satis enim dives est. Is dives & beatus est, qui animo quieto est: qui nihil expetit, quod rationi adversatur, aut proximum offendat: In usu non in possessione dulcedo divitiarum
 est æstimanda.

ISRA-

CAP. LVI.

ISRAEL CARNES CONCVPISCIT.

Stulta Paretonia mensas reminiscitur ora.

Turba, atque Ægypto mæsta abuisse dolet.

Quæ postquam immissa satiata coturnice sedit,

Funeſtos tristi reſpuit ore cibos.

Hh

1. T⁷. 6.N^ũ. 11.
G^o 26.

ULTORUM malorum causam peperit cupiditas, quæ ab officio bonos alioqui viros sapius avertit, & præcipitavit in gravia pericula, dedecus, & infamiam. Hanc quidam appetentes erraverunt à fide, & inseruerunt se doloribus multis. Ne sitis cōcupiscentes malorum sicut patres vestri concupiverunt, & prostrati sunt in deserto: Postquã ex Ægypto Mose duce discessissent Israelitæ, trajectoque sinu Arabico in desertis hærent, memores carniū, peponū, cucumerum, alliorum, & ceparum, quæ ad satietatem comederant cum adhuc essent in terra Gessem; concupiscentes priores escas, quibus carebant, murmuraverunt cōtra Mosē & Aaronem: qui illos abstraxerant jussu Domini de servitute Pharaonis, ut populum introducerent in Chananeorum regionem promissam à Deo servis suis Abrahamo, Isaaco, & Iacobo: Dominus irritatus immisit illis magnum numerū cothurnicum, quas cū usq; ad satietatē comedisset populus, & adhuc essent carnes inter dētes eorum, nec defecerat ejusmodi cibus, cū furore Domini exardescēte percussu

cussi sunt plaga magna, prostratiq; sunt plurimi.
& locus ubi sepulti sunt, vocatus est sepulchra cō-
cupiscentiæ. Salomon de his loquens ait. Propter *Sap. 16.*
idolorū cultū & his similia Isrælitæ passi sunt di-
gna tormenta. Et per multitudinē bestiarum ex-
terminati sunt. Pro quibus tormētis benè dispo-
suisti populum tuum, quibus dedisti concupis-
centiam delectamenti sui novum saporem, escā
parans ei ortygomētram: Vt illi quidem concu-
piscētes escam præter ea quæ illis ostensa sunt,
& missa, etiam à necessaria conscientia averteren-
tur. Hi autem in brevi inopes facti, novam gusta-
verunt escam. Oportebat enim illis sine excusa-
tione supervenire interitum: Supervenit illis sæ-
va bestiarum ira, & moribus pessimorum colu-
brorum exterminabantur. Sed neque circa in-
gluviem crapulam tantum consideratur hæc cu-
piditas, imo circa reliquos carnis malè ordina-
tos affectus: impudicitiam, avariciam, vindictam,
& ejusmodi. Non regnet peccatū in vestro mor- *Rom. 6.*
tali corpore: ut obediat concupiscentiis ejus.
Cōcupiscit caro adversus spiritum. Opera carnis
sunt fornicatio, immundicia, luxuria, idolorum *Gal. 5.*
servitus, veneficia, immunditiæ, cōtentiones, &c.
Sculptilia gentium igne combures: non concu- *Deut. 7.*
piscēs argentum & aurum de quibus facta sunt:
neque assumes ex eis tibi quicquam, ut offendas
propter ea: quia abominatio est Dei tui: nec

inferes quidpiam ex idolo in domo tua, ne fias anathema, sicut & illud est. Post concupiscentias tuas non eas: & à voluntate tua avertere. Si præstes animæ tuæ concupiscentias ejus, facient te in gaudium inimicis tuis. Charitas aliena non concupiscit: sua egentibus largitur, & communicat. Compiscentia est infatiabilis: stimulum habet avaritiam ac voluptates: Corrupti depravatique mores redduntur admiratione, & cupiditate divitiarum. Hæc inflamat & urget animum hominis, sollicitudinibusque perplexis, & curis urētibz irretit: dies ac noctes cupidi cor lancinans, nec illi quietem, aut remissionem à desideriis relinquēs: Tam enim deest avaro quod habet, quā quod non habet. Cōflictatur assiduè propter immensam pecuniæ cupiditatem, quæ validus est morbus, & incurabilis. Permeat enim in venas, & hæret in visceribus, nec inveteratus avelli ratione potis est sine magna difficultate, cū in habitum versus est, & in cor radices jecerit.

LE-

CAP. LVII.
LEGIS DOMINI SCOPVS.

*Divina legis scopus est, reverentia summa
Nostrum ut subjiciat corque animumque Deo.
Ut fraterna homines societ dilectio, quique
Mortales sancto fœdere jungit amor.
Hh 3*

LEGIS scopus semper hic propositus est à Mose, Prophetis, & Apostolis, ut Deū amemus ex tota anima nostra, ex toto corde nostro, & ex totis viribus nostris: Et proximum nostrum sicut nos ipsos. Et in eo manifestabimus nos ex Deo esse, si ad hanc obediētiam conformemus omnes actiones nostras; omnes nostras cogitationes, & studia nostra ad hęc cōferamus: & ad Divinæ puritatis exemplar vitam nostram conformemus. Nam huc respicit Legis doctrina, ut hominem vitæ sanctitate cum Deo suo jungat, & coherere faciat. Puritasque hęc ex dilectione Dei & proximi adimpletur. Ideo Paulus scribēs ad Timotheum dicit. *Tim. 1.* Finis præcepti est charitas, de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta: quæ pietatem judicant, unde charitas oritur. Et multis in locis ipse Christus insistit maximè observationi secundæ tabulæ, quæ charitatis, & dilectionis officia mandat; quod ex hac probatur prioris obedientia. Quæ enim in hominis latent corde (ut Dei timor & amor) non facilè ab homine perspiciuntur in hypocritis, qui ceremoniis assiduè incumbūt. At opera charitatis

ritatis talia sunt, ut solidam justiciam per ea testemur. Ita Prophetæ ad pœnitentiam ubique adducunt homines, fidem, judicium, misericordiã & æquitatem urgentes; seriamque probationem timoris Dei à signis externis exigentes. Omnia *Mat. 7*
quæcunque vultis ut faciant vobis homines, & vos facite illis: Hæc est enim Lex & Prophetæ. Et Omnis Lex in uno sermone impletur, Diliges *Gal. 5.*
proximũ tuum sicut teipsum. Et, Dilectio malũ non operatur. Plenitudo Legis est dilectio. *Rom. 13*
Super omnia charitatem habete, quod est vinculũ perfectionis. Et Iacobus, ut fidem verã & vi- *Colo. 3.*
vam probet, per opera illam declarari jubet. *Iac. 2.*
Quid proderit fratres mei, si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat? Nunquid poterit fides servare eum? Si autem frater aut soror nudi sunt, & indigent victu quotidiano, dicat autem aliquis ex vobis ad illos, Ite in pace, calefaciamini, & saturamini, &c. Ostende mihi fidem tuam sine operibus, & ego ostendam tibi ex operibus fidem meam. Hæc ideo multis verbis inculcat, ut perfectionis regulam in dilectione ostendat consistere. Optimè igitur & sanctissimè vivere judicabitur is, qui quàm minimũ fieri potest sibi vivit & studet, suaque procurat & quærit; sed ad amorem proximi se suosque conatus referre contendit. Vnde & Christus, cùm dilectionis hujus regulam nos docet, præ-

cipit ut eum affectum amoris, quem naturaliter ad nos trahimus, eum ad proximū transferamus.

Et ut non minori alacritate ardore, & sollicitudine parati simus ad benefaciendum proximo, quàm nobis ipsis: & non solùm amicis, sed etiam

Pro. 24 inimicis id præstare necesse est. Si esurierit inimicus tuus, ciba illum, si sitiverit, da ei aquam bibere: & Dominus reddet tibi. Et si conciderit inimicus tuus, ne gaudeas: & in ruina ejus ne exul-

Mat. 5. tet cor tuum. Diligite inimicos vestros: benefacite iis qui oderunt vos. Orate pro persequentibus vos: Benedicite iis qui vos execrantur, ut sitis filii Patris vestri qui in cœlis est. Hinc concluditur, quòd qui non hæc faciunt, expunguntur è numero filiorum Dei; & à vitæ æternæ promissionibus, ac spe excluduntur: Quæ est ruina præparata iis omnibus, qui justo Dei judicio relinquuntur in ea maledictione, in quam primus Adam inobedientia se, suamque posteritatem, & genus involvit, & præcipitem dedit in perditionē sempiternam; nisi ex ea Dei misericordia per Chri-

stum servatorem eximamur.

DI-

CAP. LVIII.

MISERIE HVIVS SÆCVLI.

*Innumeris plena est ærumnis vita piorum;
Quos labor assiduè cura dolorque premunt.
Sic Deus ex alto decrevit: ut ista caduca
Spernentes tota sidera mente petant.*

VM boni, quos Deus sibi filios adoptavit per fidē in Iesum Christum servatorem, ē numero filiorum huius sæculi extracti sint; non est mirum, si infinitis miseriis, persecutionibus, & afflictionibus à Satana humani generis hoste premantur, & agitentur. Vt igitur toto vitæ huius miserabilis curriculo ad cœlestē immortalitatem excitemur, & enitamur, nō abs re statuit Deus pater cœlestis, ut in hac vita perpetuò militemus sub Christi Domini nostri signis: qui nos jubet tollere crucem nostram, & illum sequi, si velimus eo digni censerī. Hinc piis omnibus circumquaque impendent miseriæ, exilia, inopia, contemptus, bella, contumeliæ, morbi, cruciatus, & ipsa mors ultima rerum molestiarum linea. Probe enim factum est, ut perpetuò laboremus in hoc mundo, in quo tantum hospites, non cives esse debemus. Sicut abundant passiones Christi in nobis, ita & per Christum abundat consolatio nostra. Et sicut socii sumus passionum, ita quoque erimus socii consolationum. Id enim quod in præsentī est momentaneū & leve tribulationis nostræ, supramodum in sublimitate æternæ gloriæ pondus operatur in nobis: non contemplantibus nobis quæ videntur, sed quæ non videntur. Quæ enim videntur temporalia sunt, quæ non videntur sunt æterna. Scimus enim quoniam si terrestris domus nostra

2 Cor. 4

stra hujus habitationis dissolvatur, quòd ædificationem ex Deo habemus domum non manu factam, sed æternam in cœlis. Scimus quoniam dū ^{2 Cor. 9} sumus in hoc corpore, peregrinamur à Domino: Et ideo contendimus sive præsentibus, sive absentibus illi placere. Omnes enim nos manifestari oportet ante tribunal Christi; ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum. In hoc ingemiscimus, habitationem nostram, quæ de cœlo est, superindui cupientes. Gloriamur in tribulationibus, scientes quòd ^{Rom. 6} tribulatio patientiam operatur, patientia probationem, probatio verò spem: Spes autem non confundit. Et paulo post subjicit Apostolus. Existimo quòd non sunt còdignæ passionibus hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis. Boni in hoc mundo persecutiones multas, & tribulationes ^{2 Th. 1} sustinent, in exemplum justi iudicii Dei, ut digni habeantur in regno Dei, pro quo patiuntur: Et Deus retributionem dabit persecquentibus electos vindictam in flamma ignis, iis qui non noverunt Deum, qui pœnas dabunt in interitu æternas, à facie Domini, & à gloria virtutis ejus. Et iis qui tribulantur, dabit requiem, in ^{1 Th. 3} revelatione Domini Iesu Christi de cœlo, cum angelis virtutis ejus. Omnes enim qui piè vo-
lunt vivere in Christo, persecutionem patientur: Quem diligit Dominus, hunc castigat: Fla-

Heb. 12 gellat autem omnem filium quem recipit. In disciplina perseverate: Quis est filius, quem nō corripit pater? Vt Christus populū sanctificaret per suum sanguinem, extra portam passus est: Exeamus ergo ad eum extra portam improprium ejus portantes. Non enim hic habemus permanētem civitatem, sed futuram inquirimus. Omne gaudium existimate, fratres; cū in tentationes varias incideritis: sciētes quōd probatio fidei vestræ patientiam operatur: patiētia verò opus perfectum habeat: ut sitis perfecti & integri in nullo deficientes. Hæc est gratia, si propter Dei conscientiam sustinet quis tristitiam, patiens injustè. Et si benè faciens, patiēter sustinet. In hoc enim vocati sumus. Quia Christus passus est pro nobis, relinquens nobis exemplum, ut sequamur vestigia ejus. Beati qui lugent quoniā ipsi consolabuntur. Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam, quoniam ipsorum est regnū cœlorum. Beati estis cū maledixerint vobis homines, & persecuti vos fuerint: & dixerint omne malum adversum vos mentientes propter me, Gaudete & exultate, quoniā merces vestra copiosa est in cœlis. Et Paulus lapidatus Lystris propter Evangelium, exhortatur fideles ad perseverentiam, docens per varias tribulationes patere electis introitum in regnum Dei. Propterea Christus dicit. Si quis vult me sequi abneget semetipsum, tollat

Mar. 8
Matt. 10.

cru-

crucem suam & sequatur me: Non enim major *Luc. 9.*
est discipulus magistro, nec servus domino suo.
Patientes estote usque in adventum Domini: quoniam
adventus ejus appropinquat. In novissimis diebus
tradet fratrem frater in mortem, & pater filium:
Et insurgent filii in parentes, & morte eos afficiet:
& eritis odio omnibus hominibus propter no- *Matt. 10.*
men meum: qui autem perseveraverit usque in
finem, salvus erit. Nolite timere: capilli omnes ca-
pitis vestri numerati sunt. Nolite formidare eos
qui occidunt corpus, animam autem non possunt
occidere: sed potius timete eum qui potest animam
& corpus perdere in gehennam. Qui invenit ani-
mam suam perdet eam, & qui perdit animam suam
propter me, inveniet eam. Iesus Christus per mor- *Act. 2.*
tem suam destruxit eum, qui habebat mortis im-
perium: hoc est diabolus. Ut liberaret eos qui ti-
more mortis per totam vitam erant obnoxii ser-
vituti. Dedit enim semetipsum pro nobis, ut nos *Titi 2.*
reduceret ab omni iniquitate, & mundaret sibi
populum acceptibilem, factorem bonorum operum.
In hoc enim nos oportet invigilare, ut a statione
in qua sumus constituti a Deo non discedamus il-
lius injussu: sed ut possideamus animas nostras in
patientia: & ingrediamur per portam angustam,
& arctam viam ærumnis & calamitatibus plenam: *Mat. 7.*
quæ ad vitam ducit, & per quam pauci ingrediuntur,
quod in ea nihil inveniant, quod carni placeat.

His autoritatibus freti, ac Dei patris nostri cœlestis innixi promissionibus, neglecto hoc mundo, & quæcunque in eo sunt, sursum elevemus mentis oculos, & ad cœlestia perpetuò aspiremus. A-

Iac. 4. micitia hujus mundi, inimica est Dei. Et quicunque voluerit amicus esse sæculi hujus, inimicus Dei constituitur. Nolite diligere mundum, ait

1. Io. 2. Ioannes: neque ea quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundum, charitas patris non est in eo. Quoniam omne quod est in mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ, quæ non est ex patre, sed ex mūdo. Cū regnum domini non sit ex hoc mundo, & illius dominationi nos fateamur subiectos, nos omni cura mundana procul rejecta, nihil aliud cogitare debemus, nisi ut ad regnum cœleste, & beatitudinem æternam vocemur, & jungamur servatori nostro Iesu Christo: cujus spiritu regenerati sumus, ut mundo & Satanæ renūciantes, quæ-

Petr. 1. ramus cœlestia. Regenerati enim sumus in spem vivam per resurrectionem Iesu Christi ex mortuis, in hereditatem incorruptibilem, incontaminatam, immarcescibilem, conservatam nobis

Heb. 4. in cœlis. Habemus Pontificem magnum qui penetravit cœlos: qui cōpatitur infirmitatibus nostris. Adeamus igitur cum fiducia ad thronum gratiæ ejus, ut misericordiam consequamur, & gratiam inveniamus in auxilio, opportuno.

CAP. LIX.

ADVENTVS CHRISTI.

*Vt prisci Ogygis plena inter pocula sæclo
Miscebat thalamis philtrea protervus amor:
Sic Christi fiet venientis tempore: quando
Deliciis mersos opprimet illa dies.*

Matth

24.

Luc. 17

Sicut erat in diebus Noe, ita erit & adventus filii hominis. Sicut enim ante diluviū erant homines comedētes, bibentes, nubentes, & nuptui tradentes, usque ad eum diem, quo intravit Noe in arcam: & non cognoverunt, donec venit diluvium, & tulit omnes. Ita erit adventus filii hominis. Vigilate ergo, quia nescitis qua hora dominus vester vēturus sit. Veniam enim ad te, inquit Dñs, sicut fur: & nescies qua hora veniam ad te. Dies enim Domini sicut fur in nocte, ita veniet. Cū enim dixerint pax & securitas, tunc repentinus eis superveniet interitus: sicut dolor in utero habentis, & non effugient. Reprobi & sæculi huius filii, qui verbo Dei neque obtemperant, neque illius præceptis morem gerunt, hæc derident, tanquam inventa hominum, & larvas quæ ad terrendos simplices accomodate sunt. Sicut enim fuit omnibus sæculis, aiunt, ita & quod nobis reliquum est vitæ, nobis fluet tranquillum: Edamus, bibamus, deliciis fruamur: cras enim moriemur. Præsentia gustamus & sentim⁹: quid nobis curæ de futuris? post mortē nulla voluptas: Neque Deus est tantopere sollicitus de his inferior-

inferioribus, ut illius majestas occupari circa terrena, vilia & contemptibilia velit. Hęc à plurimis nostri temporis atheis & prophanis ore blasphemio jactitantur: qui existimant omnem religionē pobiticum tantum esse ordinem: ad quem plebs & populus rudis adigi debet, vel auctoritate magistratus, vel devotione, ad conservationem societatis humanæ, & politiarum: quæ tantum Deo curæ sunt, non particularia in quibus superstitiones sibi placere, & connivere dicūt. De iis Paulus loquitur, Multi ambulant in hac vita, quorū finis *Phil. 3.* interitus, inimici crucis Christi; qui secundū duriciam eorum, & cor impœnitens thesaurizāt sibi iram in die iræ, & revelationis justi judicii Dei: qui reddet unicuique secundū opera sua: Iis qui secundum patientiam boni operis gloriā & honorem, & incorruptionem quærentibus vitam æternam, Iis autem qui sunt ex contētione, & qui non acquiescunt veritati, credunt autem iniquitati, ira & indignatio, tribulatio & angustia in omnem animam hominis operātis malum. Boni, quos Deus sibi per sanguinē Christi redemit, afflicti quidē in hoc mūdo premūtur à Satana & ejus clientibus, non tamen opprimuntur. Sunt enī sub tutela altissimi, qui eos protegit & defendit: nec permittit eos ultra tentari, quā ut possint auxilio divino adjuti, tentationi resistere. Corpore quidē in hac miseriarum valle degunt, spiritu

verò sunt in cœlis; quò firma spe ac fide penetrāt,
 Deum semper ante oculos habentes, & gaudia
 1. Co. 13 cœlestia perseverantibus preparata. Nunc ex par-
 te videmus: cùm autem venerit quod est perfe-
 ctum, evacuabitur quod est ex parte. Videmus
 nunc per speculum: tunc autem facie ad faciem.
 Rom. 4. Cùm certa fide teneamus Christum traditum es-
 se propter delicta nostra, & resurrexisse propter
 nostram justificationem, pacem habemus in cō-
 scientia nostra: neque quicquam nos potest sepa-
 rare à dilectione Dei. Phil. 3. Nostra conversatio jam est
 in cœlis: unde etiam servatorem expectamus Ie-
 sum Christum: qui reformabit corpus humilita-
 tis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ,
 secundum operationem virtutis suæ, qui potest
 omnia sibi subicere: De iis qui nos persecuntur
 ita statuamus, eos ultionem divinam non evasu-
 ros. Lento gradu ad vindictam sui divina proce-
 dit ira: tarditatemque supplicii gra-
 vitate compensat.

EX-

CAP. LX.

EXTREMVM IVDICIVM.

Convenient Christi mortales ante tribunal.

Et coram iudex omnibus æquus erit.

Excipient iustos cælestia regna: sed imo

Mergentur miseri sub Phlegethonte rei.

Kk 2

EX Christi beneficiis fructum exiguum perciperemus, nisi ad resurrectionem attollerem⁹ animos nostros. Christus morte sua vitam nobis stabilivit, ita ut à morte ad vitam transiisse nos dicamus: neque amplius advenæ vel peregrini sumus, sed concives sanctorum, & domestici Dei: qui nos cum ipso unigenito sedere fecit in cœlestibus; ut ad plenam felicitatem jam nobis nihil desit. Licet semper in hac vita militemus sub dura militia, quandiu clausi sumus, & detinemur vincti inter cōpedes ergastuli carnis hujus. Spe tamen certa apprehendimus quæ non apparent, & fides invisibilia nobis demonstrat. Mortui igitur cūm simus mundo, vita nostra abscondita est in Christo servatore nostro. Et cūm apparuerit in gloria, nos quoque cum ipso apparebimus. At ut ad hanc gloriam perveniamus, morte id consequimur: quæ nos à miseriis hujus sæculi liberatos introducit ad immortalitatem. In luctu & miseriis, mors ærumnarum est requies, non cruciatus. Neque refert quàm citò se se offerat, sive in juventute sive in senectute. Curriculum hujus vitæ licet nobis à Deo breve
con-

concedatur, est tamen satis longum ad benè agendum. Ut benè vivitur diu vivitur. Qui heri decessit, non minùs mortuus est quàm qui ante annos mille è vita decessit. Et continuatio dierum protractio est calamitatum. Perpetuam consolationem fovèt pii in animis suis, se fide per Christum salvos esse: nullam rem, causam, aut occasionem illos posse separare à dilectione Dei, & à spe suæ salutis. Iustificati enim sumus gratis, per gratiam *Rom. 3.* Dei, & redemptionem quæ est in Christo Iesu: quem proposuit Deus propitiatorium per fidē in sanguine ipsius, ad ostensionem justiciæ suæ propter remissionem præcedētium delictorum. Tolle enim peccata nostra, & lacrymas nostras absterget in die illa, in qua apparebit omnibus iudex vivorum & mortuorū. In resurrectione novissima restituemur omnes in integrum, & Deo jungemur per Iesum Christum; qui resurrexit à mortuis primitiæ dormientium. Et sicut in Ada- *1 Cor. 15* mo omnes moriuntur, ita & in Christo omnes vivificabuntur, unusquisque in suo ordine: Primitiæ Christus: deinde ii qui sunt Christi, qui in adventum ejus crediderunt. Oportet Christum regnare donec ponat Deus omnes inimicos sub pedibus ejus. Novissimè autem inimica destruetur mors; & erit Deus omnia in omnibus. Resurgemus igitur in novissimo die: & corpus quod seminatum est in corruptione, resurget in incor-

ruptione : seminatur in ignobilitate, surget in gloria seminatur in infirmitate, surget in virtute. Seminatur corpus animale, surget corpus spirituale: sicut scriptum est. Factus est primus homo Adam in animam viventem, novissimus Adam in spiritum vivificantem. Primus homo de terra terrenus, secundus homo de cœlo cœlestis. Et sicut portavimus imaginem terreni, tunc portabimus imaginem cœlestis. Caro & sanguis regnum Dei possidere non possunt: neque corruptio incorruptelam possidebit. Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur. In momento, in ictu oculi, in novissima tuba & mortui resurgent, & nos immutabimur. Cùm autem mortale hoc induerit immotalitatem, tunc fiet sermo qui scriptus est: Absorpta est mors in victoria.

Petr. 3. Adveniet autem dies ille sicut fur: in quo cœli magno impetu transibunt, elementa verò calore solventur. Terra autem, & quæ in ipsa sunt opera exurentur. Novos cœlos, & novam terram & promissa Dei expectamus, in quibus iustitia habitat: expectantes & properantes in adventum diei Domini: per quem cœli ardentes solventur, & elementa ignis ardore tabescent. Tunc Electi Dei regnabunt cum Agno in civitate nova Hierusalem, in qua Deus habitat cum sanctis suis: & absterget omnem lacrymam ab oculis eorum: & mors ultra non erit; neque luctus, neque clamor, neque

neque dolor. De excellentia beatæ vitæ post resurrectionem si omnia dicta fuerint, quibus omnium hominum linguæ sufficiant, vix tamen infima particula explicari poterit. Vtpote quæ sensu nostro concipi, neque in cor hominis venire queat. Dominus gloriam, virtutem, iustitiam suam cum electis participabit: imo seipsum illis fruendum dabit: & quod est præstantius, quodammodo in unum cum ipsis coalescet. Sub quo beneficio, omne felicitatis genus continetur. Intel- *Dā. 12.*
ligentes, inquit Daniel, fulgebunt ut splendor firmamenti, & iustificantes multos tanquam stellæ in sæculum, & in æternum. Beati erunt similes Angelis: videbunt Deum facie ad faciem. In ipso aspectu tanta futura est amœnitas, tanta sine usu suavitas in notitia sola, ut hæc felicitas omnia quibus nunc iuvamur adminicula longè exsuperet. Sed incredulis, execratis, homicidis, & re- *Apo. 21*
probis omnibus, pars illorum erit in stagno ardenti, igne & sulphure; quod est mors secunda. Tunc enim Christus iudex omnium in maiestate sua, & omnes Angeli cum eo, apparebit: & se- *Matt. 25.*
debit super sedem maiestatis suæ: & congregabuntur ante eum omnes gētes: & separabit eos ab invicem, sicut pastor segregat agnos ab hædis: & statuet agnos à dexteris, hædos autem à sinistris, dicetque rex iis qui erunt à dextris: Venite benedicti Patris mei: possidete paratum vobis

Apo. 14

regnum à constitutione mundi. Et dicet iis qui à sinistris erūt, Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis ejus: & ibunt in supplicium æternum, detrusi in tenebras exteriores, ubi est fletus & stridor dentium. Mali enim, qui secuti fuerint mundum & Antichristum, sempiternis tormentis & cruciatibus adjudicati, sine fine punientur. Siquis adoraverit bestiam, & imaginem ejus, & acceperit carachterem ejus in fronte sua, aut in manu sua, hic bibet de vino iræ Dei, quod mixtum est mero in calice iræ ipsius: & cruciabitur igne & sulphure, in conspectu angelorum, & ante cōspectum agni: & fumus tormentorum eorum ascendet in sæcula sæculorum. Tradit & scriptura reprobos ex abyssu, & de medio flammarum elevatueros oculos in altum, & conspecturos eos qui cum Deo erunt in perpetua felicitate: eosque agnoscent, & dicent: Qui sunt illi qui splendent tanquam stellæ firmamenti? nonne ii sunt, quos cōtempnimus tanquā quisquilias terræ, & eos interemimus? nunc gaudio æterno fruuntur, nos autem cruciamur igne. Hac ratione supplicii gravitas augebitur, & pœnitentia æterna pungētur: Iusti verò requiem ab afflictionibus accipient: & ultionē suorum inimicorū læti spectabunt. At quia nulla descriptio potest satis exprimere gravitatem divinæ ultionis in reprobos, necesse fuit scripturam sacrā, ut
ad

ad nostrum captum se accommodaret, per res corporeas tormenta & cruciatus malorum figurare. Cùm dicit reprobos detrudendos iusto Dei iudicio in ignem æternum, in tenebras ubi est fletus & stridor dentium, ubi est vermis qui sine fine rodit cor. His enim rebus hominum mentes necesse est horrore & metu indicibili commoveri, & turbari: cùm audiant reprobis paratam esse ab æterno gehennam profundam, tenebrarum caligine opacam, & torrentibus ignitis formidabilem; ejusque nutrimenta esse ignem inextinguibilem. Flatum Dei ceu torrentem sulphuris eum succendere, perpetuis doloribus, cruciatibus, & angoribus lancinari malos; & meditatione prioris felicitatis, qua in mundo fruebantur, pœnitentia pressi assidua; ac desperatione veniæ conficietur, neque mori poterunt, cum in angustiis perpetuis horrendæ mortis assiduè retinebuntur: cogitabuntque post innumera millena millia annorum, semper principium illis esse suppliciorum æternorum. Hac descriptione moveri debent omnes ad seriam meditationem futuræ calamitatis, & miseriæ, quæ condemnatis parata est, ut saltem quos æternæ vitæ suavitas ad timorem Dei, & observationem mandatorum ejus non potest commovere, metu & horrore pœnarum, a rebellionem & contumacia deterreantur. Cùm seriò intra se cogitabunt quàm sit horribile alienari à

societate Dei, ejusque majestatem sentire adversam; ut effugere nemo possit illius iram, quin ab ea urgeatur, & crucietur. Ad cujus iudicium ita servient omnes creaturæ, ut cælum, terra, mare, animalia, & quicquid est ubique, veluti dira indignatione adversus reprobos inflammata, & in eorum perniciem armata sint. Bonos autem hæc meditatio ita juvat & urget, ut in hoc mūdo cruce onerati, cum patientia toleranter Christum ducem sequantur, donec sit Deus omnia in omnibus. Cui æternæ sint gratiæ; quòd nos adoptavit in filios per filium ejus unigenitum Iesum Christum, per quem victoria nobis concessa est, & triumphus præparatus de peccatis, mundo, & Satana. Amen.

FINIS.

Excussum typis ABRAHAM I FABRI, Civitatis Mediomatricorum Typographi, impensis Theodori Bryi Leodienſis ſculptoris, Francfurdiani Civiſ, 1596.

F. S. L.
Dupl.

